



Norges miljø- og  
biovitenskapelige  
universitet

Masteroppgave 2018 30 stp.  
Fakultetet for realfag og teknologi, REALTEK

## **Yrkesfaglærerens forståelse av sentrale aspekt ved kompetansebegrepet i heste- og hovslagerfag**

The vocational teachers' comprehension of core  
aspects of competency terminology in equine and  
farrier studies at the upper secondary school

Cecilie Gudmundsen  
Lektorutdanning i naturbruk







# FORORD

---

Denne masteroppgaven er først og fremst en avslutning på lektorutdannelsen i naturbruk ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, men mest av alt en avslutning på den lengste og tyngste perioden i mitt liv som student. Jeg har vært svært usikker på om jeg kom til å bli ferdig med denne mastergraden, men fem år etter at jeg startet på det to-årige lektorstudiet er jeg altså det. Og jeg er så stolt av hva jeg har fått til og av resultatet. Det er mye følelser knyttet til denne oppgaven og jeg kommer til å bearbeide alle inntrykkene fra prosessen i lang, lang tid framover. Den har styrket min kompetanse som yrkesfaglærer og endret måten jeg prioriterer tiden min på, både på jobb og privat. Det føles ubeskrivelig godt å endelig kunne sette punktum for studiene for nå, og gå tilbake til hverdagen som mor, kone og hestejente – og ikke minst som yrkesfaglærer på heltid.

Jeg tror alle valg en tar har sin pris og en kan stille spørsmål ved hvorfor en velger slik en gjør. For meg har det dreid seg om et indre driv etter noe mer, uten at jeg helt klarer å sette fingeren på det. Innsatsen som ligger bak denne lektortittelen kan ikke nødvendigvis måles i resultatene og antall skrevne ord, da det å studere ved siden av jobb, familie, venner og hest er mye mer komplekst enn som så. Jeg kunne aldri ha klart å gjennomføre studiene uten hjelp og støtte fra min nærmeste familie og mine gode venninner. Min kjære Christian og lille Nora, jeg er så utrolig takknemlig for å ha dere i livet mitt. Takk til informantene som har deltatt i studien. Jeg har stor respekt for det arbeidet dere utøver i heste- og hovslagerfaget, næringen trenger dere!

Jeg vil takke hovedveileder Knut Omholt for uvurderlige innspill, og jeg vil takke mitt store forbilde: tidligere skogbrukslærer, praksislærer i PPU, kollega, og nå gode venn og biveileder Kristian Bergersen. Deres kunnskap synes uendelig og denne oppgaven ville aldri vært en realitet uten dere. Tusen takk for alt! Det er også på sin plass å takke Margrethe Naalsund og Hans Erik Lefdal ved SLL som har hjulpet meg i prosessen med å få lov til å fullføre mastergraden min. Jeg er dere evig takknemlig. Takk til min arbeidsgiver Heidi Tokstad ved Natur videregående skole for at du ga meg mulighet til å fullføre denne videreutdanningen.

*Cecilie Gudmundsen*

Oslo, 15. mai 2018



# SAMMENDRAG

---

Hesten som menneskets samarbeidspartner har satt spor i historien og dens betydning for forsvaret, jord- og skogbruket kan neppe overvurderes. Da traktoren og bilen tok over arbeidet til hesten gikk den inn i en ny rolle som sports- og familiedyr. Dette rollebyttet førte til at hesten etter hvert fikk sin egen læreplan i den norske skolen. Utdanning i naturbruk er en av de eldste yrkesutdanningene i landet og historien tar oss nærmere 200 år tilbake i tid. Utdanningsprogrammet naturbruk består av ulike programområder som leder til yrkeskompetanse med eller uten fagbrev, eller studiekompetanse. Programområde for heste- og hovslagerfag på Vg2 skal føre til fagbrev i heste- eller hovslagerfaget og yrkestittel som *hestefaglært* eller *hovslager*.

Som yrkesfaglærer synes jeg det er utfordrende å forstå sentrale aspekt ved kompetansebegrepet i programområde for heste- og hovslagerfag, da mange av begrepene i læreplanen er nokså generelle. Det er derfor ikke umiddelbart gitt hva de betyr når det gjelder å forberede elevene til de spesifikke yrkene. Denne masteroppgaven har hatt som formål å få fram sentrale aspekt ved kompetansebegrepet i heste- og hovslagerfag, slik at jeg som yrkesfaglæreren kan yrkesrette egen undervisningen i større grad. Studiens problemstilling er: *Hvordan kan yrkesfaglæreren forstå sentrale aspekt ved kompetansebegrepet i heste- og hovslagerfag?*

For å belyse problemstillingen har jeg gjennomført fire kvalitative forskningsintervju med en fenomenologisk tilnærming av yrkesutøvere i heste- eller hovslagerfag. Studiet er datadrevet og ikke begrenset av et teoretisk rammeverk. Den transkriberte empirien fra intervjuene utgjør datamaterialet i oppgaven og det ble analyserte ved hjelp av Giorgi sin fenomenologiske femtrinnsmodell for meningsfortetting, og ved meningskoding. Jeg har brukt sitater fra intervjuene til å bygge opp under analysen av empirien og for å belyse problemstillingen har jeg drøftet de mest sentrale funnene fra empirien opp mot relevant teori. Jeg har også sett funnene i lys av læreplanene i heste- og hovslagerfag på Vg2 og Vg3. Det fremkom av analysen og drøftingen at *planleggingskompetanse* og *utøvingskompetanse* utgjør sentrale aspekt ved kompetansebegrepet i heste- og hovslagerfag, og at yrkesutøvelsen krever et bredt spekter av faglige, personlige, tause og sosiale kvalifikasjoner.





# ABSTRACT

---

The horse has been an integral part of history and has played a significant role in military defense, agriculture, and forestry. When the tractor and automobile replaced the work the horse once had, the horse would acquire a new role as an animal used for both sport and leisure. These modern roles would eventually lead to the establishment of a new vocational curriculum in the Norwegian school system at the upper secondary level. Education within the use of natural resources is one of the oldest educational programs in Norway and dates back almost 200 years. The Study of the Use of Natural Resources consists of various areas of interest which can lead to vocational competency either with or without a trade or journeyman's examination and certification, or to an academic equivalency enabling someone to study at the university level. The Equine and Farrier Study is during the second year of upper secondary school in Norway (Vg2) and leads to a certificate of a completed apprenticeship and gives the professional title as a farrier or equine specialist.

As an experienced vocational educator in the upper secondary school system, it is my belief that it is challenging to fully understand core aspects of the educational competency terminology in equine and farrier studies due to the many general and imprecise terms in the curriculum. It is, therefore, not easily apparent how these terms are to be used in order to be able to fully prepare pupils for these vocations. This master's thesis has had as its aim to clarify the key aspects of the competency terminology in equine and farrier studies, to enable a vocational teacher, like myself, to optimally improve the vocational relevancy in my own teaching. The topic of this thesis is: *How can a vocational teacher in the upper secondary school comprehend the core aspects of the competency terminology in Equine and Farrier Studies?*

To research this thesis topic, I have conducted four qualitative interviews with a phenomenological approach with those who are in the equine and farrier vocations. This study is based on data which is not limited to a theoretical framework. The transcribed empirical data are from interviews and have been analyzed using Giorgi's Empirical Phenomenological Model. I have used quotes from the interviews to support the empirical analysis to compare theory versus practice. I have also looked at the results when considering the current curriculum in equine and farrier studies in both the second year (Vg2) and the third year (Vg3). The analysis

and discussion resulted in the planning competency and practical competency are core aspects of the competency terms in equine and farrier studies, and at that the professional in this trade requires a broader spectrum of academic, personal, and social qualifications.

# INNHOLDSFORTEGNELSE

---

Sammendrag .....	1
Abstract .....	3
1 Innledning .....	8
1.1 Oppgavens disposisjon .....	8
1.2 Bakgrunn for valg av tema .....	9
1.2.1 Mitt utgangspunkt .....	9
1.2.2 Lærerrollen .....	10
1.3 Kompetanse for fremtiden .....	11
1.3.1 Samfunnsutviklingen.....	11
1.3.2 Lærerløftet.....	12
1.3.3 Yrkesfaglærerløftet.....	13
1.4 En fornyelse av læreplanverket .....	13
1.4.1 Fornyelse av kunnskapsløftet .....	13
1.4.2 Fornyelse av generell del.....	14
1.4.3 Fornyelse av fagene.....	16
1.4.4 Yrkesfagløftet.....	17
1.5 Oppsummering av kapittel 1 og presentasjon av problemstillingen.....	18
2 Utdanningsprogrammet naturbruk .....	19
2.1 Et heste- og hovlagerfag blir til .....	19
2.1.1 Et historisk tilbakeblikk .....	19
2.2 Et videregående utdanningsprogram .....	21
2.2.1 Strukturen i utdanningsprogrammet naturbruk .....	22
2.2.2 Innholdet i utdanningsprogrammet naturbruk.....	24
2.3 Kompetansebegrepet .....	27
2.3.1 Kompetansebegrepet i kunnskapsløftet.....	27
2.3.2 Læreplanenes formål og beskrivelse av fag i lys kompetansebegrepet.....	29

2.3.3	Grunnleggende ferdigheter i lys av kompetansebegrepet .....	33
2.4	Oppsummering av kapittel 2.....	34
3	Metode .....	36
3.1	Valg av metode .....	36
3.2	Kvalitativ metode .....	36
3.2.1	Forskningsintervju.....	37
3.2.2	Fenomenologisk tilnærming.....	37
3.3	Forskningsarbeidet.....	38
3.3.1	Valg av informanter .....	38
3.3.2	Gjennomføring av intervjuene .....	39
3.3.3	Transkripsjon og analyse av intervjuene.....	40
3.3.4	Presentasjon av resultatet .....	43
3.3.5	Etiske krav til forskningsarbeidet.....	43
3.3.6	Forskerrollens objektivitet.....	44
3.3.7	Studiens reliabilitet, validitet og generaliserbarhet .....	45
4	Analyse .....	47
4.1	Sentrale aspekt ved kompetansebegrepet .....	47
4.1.1	Planlegging .....	48
4.1.2	Utøvelse.....	57
5	Drøfting.....	68
5.1	Planleggingskompetanse .....	68
5.1.1	Planlegging av detaljer og helhet .....	69
5.1.2	Planlegging på kort og lang sikt.....	70
5.1.3	Selvstendig planlegging og planlegging i samarbeid med andre .....	70
5.1.4	Oppsummering av kapittel 5.1 .....	72
5.1.5	Funnene i lys av læreplanene i heste- og hovslagerfag på vg2 og vg3 .....	73
5.2	Utøvelseskompetanse .....	75

5.2.1	Bruk og håndtering av hest.....	75
5.2.2	Bruk og håndtering av verktøy, redskap og maskiner.....	77
5.2.3	Oppsummering av kapittel 5.2 .....	78
5.2.4	Funnene i lys av læreplanene i heste- og hovslagerfag på vg2 og vg3 .....	78
5.3	Styrker og svakheter ved studien.....	81
6	Konklusjon.....	82
6.1	Implikasjoner for egen undervisning .....	83
	Referanseliste .....	86
	Vedlegg .....	92

# 1 INNLEDNING

---

I denne innledningen vil jeg presentere oppgavens disposisjon og bakgrunn for valg av tema. Videre vil jeg sette temaet inn i et samfunnsmessig perspektiv for å legitimere problemstillingen og kontekstualisere oppgaven. Til slutt vil jeg oppsummere kapittelet og presentere oppgavens problemstilling.

## 1.1 OPPGAVENS DISPOSISJON

Jeg vil starte med å si noe om hvordan jeg har tolket beskrivelsen av mastergradsemnet som er avslutningen på lektorutdannelsen i naturbruk ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet. I arbeidet med oppgaven har jeg blant annet lest ulike Meldinger til Stortinget, forskningsrapporter og offentlige utredninger. Felles for disse er at utvalgene innledningsvis presenterer sin forståelse av mandatet. Selv om denne studien er en masteroppgave, synes jeg det er ryddig å si noe om min tolkning av emnebeskrivelsen. Dette kan gi leseren en bedre forståelse av oppgavens helhet.

I beskrivelsen av mastergradsemnet (NMBU) står det at jeg skal kunne gjennomføre og formidle kunnskap basert på et selvstendig forskningsarbeid om et tema, ut fra en valgt problemstilling. Jeg skal benytte relevante teorier, metoder og forskningslitteratur som verktøy i arbeidet. I oppgaven skal jeg kunne analysere og trekke konklusjoner av resultatet. Jeg skal også følge etiske retningslinjer for forskningsarbeid. Oppgaven har med bakgrunn i denne forståelsen fått følgende disposisjon;

- I kapittel 1 presenterer jeg bakgrunnen for valg av tema og oppgavens problemstilling.
- I kapittel 2 vil jeg presentere utdanningsprogrammet naturbruk og dets historie, programområdet for heste- og hovslagerfag, og kompetansebegrepet i skolen.
- Kapittel 3 omhandler studiens forskningsmetode og jeg beskriver kvalitativt intervju med fenomenologisk tilnærming som metode for datainnsamlingen. Videre gjør jeg rede for etiske krav til forskerrollen og behandling av data.
- Kapittel 4 inneholder analysen av datamaterialet fra intervjuene. Jeg har delt inn kapitlet i to delkapitler som hver tar for seg et av aspektene som fremkom ved fenomenologisk meningsfortetting og koding av empirien.

- Kapittel 5 omfatter drøfting av funnene i analysen opp mot relevant teori og læreplanene i heste- og hovslagerfag på Vg2 og Vg3. og hvilke styrker og svakheter studien har.
- I kapittel 6 avsluttes oppgaven med en konklusjon av studien. Jeg vil si noe om hvordan jeg skal implementere resultatene i min egen undervisning og hvilken verdi oppgaven kan ha for andre yrkesfaglærere

## 1.2 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA

I dette underkapitlet vil jeg si noe om min bakgrunn og mitt utgangspunkt for oppgaven. Videre vil jeg gi en kort beskrivelse av lærerrollen.

### 1.2.1 MITT UTGANGSPUNKT

Jeg jobber som yrkesfaglærer i heste- og hovslagerfag ved en naturbruksskole, og i denne jobben er ingen dager like. Arbeidet involverer både ungdom og dyr, og byr på mange spennende faglige- og sosiale utfordringer. Likevel synes jeg den største utfordringen er å yrkesrette undervisningen i form av å knytte kompetansemålene til reelle arbeidsoppgaver fra næringen, i de felles programfagene på Vg2. Jeg har jobbet som lærer i flere år og drevet med hest siden jeg var tenåring. Men med en akademisk bakgrunn fra høyskole og universitet har jeg i mindre grad enn de faglærte stått overfor yrkesutøvelse i heste- og hovslagerfag. Dette er også grunnen til at jeg for eksempel alltid bruker en faglært hovslager til å undervise elevene i hovlære. Sammen med hovslageren møter elevene arbeidsoppgaver fra yrkeslivet i en reell situasjon.

Jeg husker spesielt godt en undervisningsøkt hovslageren hadde med elevene. Elevene stod i halvsirkel rundt hestens bakpart og fulgte med, mens hovslageren sømmet på skoene. Mens slagene fra hammeren jallet i stallveggene, stilte en av elevene spørsmålet: «*Hvordan vet du at du treffer riktig*»? Hovslageren sømmet ferdig skoen og lot hesten sette ned beinet. Hen la hånden på hestens rygg og rettet opp sin egen. «*Det hører jeg*». Denne *tause kunnskapen* (jf. Polanyi, 2000 i kapittel 5) omhandler hvordan hovslageren sanser motstanden i hoven gjennom sømmen når den slås inn og lyden som høres når hammeren treffer sømhodet. Med *evnen til å tolke sanseinntrykk på bakgrunn av bredt sammensatte kunnskaper og ferdigheter* (Krog et al., 2003, s. 97) kan hovslageren vite om hen har plassert sømmen riktig i hovveggen. Det er slike

opplevelser som har skapt et ønske om å yrkesrette min egen praksis i enda større grad, ved å bruke reelle arbeidsoppgaver fra yrket som grunnlag for undervisningen. Det falt seg derfor naturlig for meg å henvende meg til de som daglig utøver det yrket som opplæringen i Vg2 heste- og hovslagerfag skal kvalifisere elevene til.

### 1.2.2 LÆRERROLLEN

Jeg vil ikke gå så langt som til å sammenligne lærerrollen med foreldrerollen, men jeg opplever at disse rollene har mange likhetstrekk. Og du forstår det ikke før du står midt i den. Det er derfor vanskelig å beskrive lærerrollen med ord, og jeg tror en må undervise en elevgruppe gjennom et helt skoleår, for å få en forståelse for hva den innebærer. Likevel ønsker jeg – med utgangspunkt i Regjeringens rapport *Om Lærerrollen* fra 2016 (Dahl et al., 2016) – å prøve og gi en generell beskrivelse av den.

En *rolle* omfatter forventninger og krav fra samfunnet. Lærerrollen er kompleks, men kjernen i den handler om relasjonen til elevene og opplæringen av dem. Lærerne er derfor blant samfunnets viktigste yrkesgrupper! Innenfor de økonomiske og strukturelle rammene for yrkesutøvelsen skal lærerne gi elevene forutsetninger for videre utdanning, yrkesliv og medlemskap i samfunnet. Opplæringslovens formålsparagraf sammenfatter de overordnede mål og innholdet i grunnopplæringen. Grunnopplæringen omfatter både opplæringen i barne- og ungdomsskolen (grunnskolen) og den videregående skolen. Formålsparagrafen uttrykker skolens dannelses- og utdanningsoppdrag, og i den sammenheng er lærerne avgjørende for elevenes læring, danning og sosiale utvikling.

Læring skjer gjennom relasjoner i det sosiale samspillet mellom mennesker. I skolen skjer dette mellom lærere og elever, og mellom elevene. Allerede på Sokrates sin tid ble læreryrket beskrevet som en relasjonsprofesjon (Dahl et al., 2016). Senere har en rekke studier framhevet betydningen av lærerens relasjoner til elevene som svært viktig for elevenes læring. I dag er det særlig John Hatties metaanalyser som peker på at det viktigste for elevenes læring er relasjonen til læreren. Relasjonen omhandler en kjærlighet til kunnskap og en kjærlighet til elevene.

Ekspertgruppen som skrev rapporten *Om Lærerrollen* hevder at et kjernepunkt ved lærernes profesjonalitet, er utøvelse av skjønn. Lærernes skjønnsmyndighet er basert på tillit til at de har



evne og vilje til å utføre arbeidet sitt på en hensiktsmessig måte for elevene, og at de kan redegjøre for sine vurderinger og beslutninger (Dahl et al., 2016). Skjønnsutøvelsen har en kunnskapsbase som grunnlag, som i større eller mindre grad vil være forankret i forskning og erfaring. Samtidig skjer ofte utøvelsen av profesjonelt skjønn i umiddelbare situasjoner, der profesjonsutøveren kan velge mellom ulike handlingsalternativer. Utøvelse av profesjonelt skjønn skjer både individuelt av den enkelte lærer og kollegialt i et lærerfellesskap. Dette fellesskapet kan styrke lærernes utøvelse av sitt skjønn. Lærernes handlingsrom for utøvelse av skjønn er knyttet til spørsmål om kunnskap, tillit og legitimitet. Og kanskje viktigst av alt er det et spørsmål om hva som er til elevenes beste. Det forventes at skolen skal forberede elevene til å møte de utfordringene samfunnet og verden står overfor nå og framover. Lærerne må gis de rette forutsetningene for å kunne legge til rette for dette.

### 1.3 KOMPETANSE FOR FREMTIDEN

I dette underkapitlet vil jeg på et generelt grunnlag ta for meg sammenhengen mellom endringer i samfunns- og arbeidslivet og hvilke kompetanser skolen bør utruste elevene med i fremtiden. Kapitlet er skrevet med utgangspunkt i Norges offentlige utredninger nummer 7 2014: *Elevenes læring i fremtidens skole* (NOU 2015:7), kapittel 8 og nummer 8 2015: *Fremtidens skole*, kapittel 2 (NOU 2015:8).

#### 1.3.1 SAMFUNNSUTVIKLINGEN

Verden er i stadig endring og utvikling, og det stilles store krav til menneskers deltakelse i arbeids- og samfunnslivet. I takt med økende krav øker også forventningene til skolen. Skolen skal forberede elevene på et fremtidig arbeids- og samfunnsliv, og har et bredt mandat til å påvirke enkeltpersoner og fellesskapet. Grunnopplæringen skal bidra til å utvikle kompetente elever, samtidig som skolen skal hjelpe elevene i deres personlige identitetsutvikling. I opplæringslovens formålsparagraf heter det blant annet at *elevene skal utvikle kunnskap, ferdigheter og holdninger for å kunne mestre livene sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet* (Opplæringslova, 1998, § 1-1). Opplæringen skal i sin helhet reflektere samfunnets kompetansebehov og innholdet i skolen skal være forankret i formålsparagrafen. Lovverket omfatter opplæringsloven og dens formålsparagraf, mens læreplanverket omfatter

Generell del av læreplanen, Prinsipper for opplæringen (jf. kapittel 1.4) og faglæreplanene (jf. kapittel 2.2).

Norge er avhengig av et omfattende økonomisk, kulturelt og politisk samarbeid med resten av verden. Samfunnsendringer knyttet til globalisering, økt mangfold og individualisering stiller større krav til demokratisk deltakelse, og til det å leve sammen i et lokalt, regionalt og globalt samfunn. Felles utfordringer som klimaendringer og konflikter i verden, påvirker alle samfunn. Det skaper også behov for å finne løsninger i fellesskap og å fremme sosial ansvarlighet. Klimaendringene vil påvirke natur, miljø og menneskers livsvilkår i økende grad. Teknologiutviklingen skaper nye former for kommunikasjon, samhandling og samarbeid i arbeids- og samfunnslivet. Utviklingstrekkene gir et bilde av at det fremtidige samfunnet vil preges av raske endringer i teknologi- og kunnskapsutvikling, mangfold og kompleksitet.

Individualisering preger samfunnsutviklingen og stiller større krav til det enkelte mennesket; det være seg valg angående egen helse og økonomi, sosiale relasjoner eller et bærekraftig forbruk. Arbeidslivet har høye krav til kompetanse, utdanning, omstillingsevne og samarbeid på tvers av ulike fagfelt. Det er derfor viktig for elevene å kunne håndtere kompleks informasjon og å kunne vurdere den kritisk. Det viktigste grunnlaget for fremtidig velferd og verdiskapning er en investering i menneskers kompetanse. En viktig forutsetning for elevenes læring i skolen er lærere med høy faglig og pedagogisk kompetanse.

### 1.3.2 LÆRERLØFTET

På begynnelsen av 2000-tallet kom resultatene fra de internasjonale OECD<sup>1</sup>-undersøkelsene om den norske skolen. Resultatene viste at skolen var middelmådig og at «likhetsskolen» ikke var spesielt god til å redusere sosiale forskjeller i samfunnet (KD, 2013 b).

Regjeringen Solberg ønsker å videreføre Strategien *Kompetanse for kvalitet* (KD, 2013 a) fra Stoltenbergs regjering og gjennomfører blant annet et lærerløft. Med et ønske om at elevene skal være rustet for livslang læring for fremtidens arbeidsliv og for aktiv deltakelse i samfunnet, har Kunnskapsdepartementet i samarbeid med andre sentrale aktører utarbeidet en ny strategi for *Kompetanse for kvalitet*. Faglig og pedagogisk sterke lærere er en forutsetning for elevenes

---

<sup>1</sup> Organisation for Economic Co-operation and Development.

læring, og departementet ønsker derfor at skolen også skal være et sted der lærerne har mulighet til å utvikle seg faglig, både individuelt og i et profesjonelt fellesskap. Målet er at felles innsats av alle i utdanningssektoren skal styrke kvaliteten i den norske skolen (KD, 2015 a).

*Lærerløftet – på lag for kunnskapsløftet* (KD, 2014) er et tiltak i strategien *Kompetanse for kvalitet*. Målene er faglig sterke lærere, læring og lagbygging, flere karriereveier for lærere og en attraktiv lærerutdanning av høy kvalitet. I hvert av målene i strategien lanserer regjeringen flere reformer og tiltak, som til sammen skal styrke kunnskapsskolen, og gi elevene mer og bedre læring (KD, 2016).

### 1.3.3 YRKESFAGLÆRERLØFTET

Gjennom strategien *Yrkesfaglærerløftet* skal utdanningen styrkes, slik at yrkesfaglærerne kan få gode muligheter til å videreutvikle sin kompetanse. Gode yrkesfaglærere forutsetter en relevant utdanning, slik at de kan bidra til en yrkesopplæring av høy kvalitet. Ved å gjøre yrket og utdanningen attraktiv ønsker regjeringen at strategien skal bidra til å rekruttere flere yrkesfaglærere og styrke kompetansen til de som allerede jobber i skolen (KD, 2015 b). En yrkesfaglærer skal utdanne elevene til en yrkesutøvelse, forberede dem på å være arbeidstakere og drive opplæring i grunnleggende ferdigheter. I et arbeids- og samfunnsliv i stadig endring og utvikling, må yrkesfaglæreren få mulighet til å følge utviklingen innenfor sitt område tett og gi elevene en opplæring som reflekterer denne. Målet med *Yrkesfaglærerløftet* er at lærerutdannings-institusjoner skal samarbeide med arbeidslivet om å utdanne flere dyktige yrkesfaglærere som kan bidra til at elever på yrkesfag fullfører og består opplæringen (se delkapittel 1.4.3 Yrkesfagløftet).

## 1.4 EN FORNYELSE AV LÆREPLANVERKET

Dette delkapittelet er skrevet med utgangspunkt i Melding til Stortinget nummer 28: *Fag - Fordypning - Forståelse - En fornyelse av Kunnskapsløftet* (KD, 2016).

### 1.4.1 FORNYELSE AV KUNNSKAPSLØFTET

I april 2016 la Kunnskapsdepartementet frem en tilråding til Regjeringen Solberg om å fornye innholdet i grunnopplæringen innenfor rammene av Kunnskapsløftet 06. Regjeringen har høye

ambisjoner for Norge som kunnskapsnasjon, og ser kunnskap og kompetanse som nødvendige forutsetninger for å kunne løse dagens og fremtidens utfordringer. Regjeringens mål er god kvalitet i hele utdanningsløpet, fra barnehage til høyere utdanning. Videre i teksten omtales både Kunnskapsløftet og Kunnskapsløftet samisk, som Kunnskapsløftet. Bakgrunnen for å fornye innholdet i grunnopplæringen er sammensatt, men faktorer som samfunnsutviklingen, skolens samfunnsmandat, vitenskapsfag og økt kunnskap om elevenes læring har stor betydning. I tillegg er resultatet av Ludvigsen-utvalgets *Elevenes læring i fremtidens skole* (NOU, 2014) og *Fremtidens skole - Fornyelse av fag og kompetanser* (NOU, 2015) en del av grunnlaget for fornyelsen.

Kunnskapsløftet er både en innholdsreform og en styringsreform og baserer seg på fem styringsprinsipper: klare nasjonale mål, kunnskap om elevenes læringsresultater i vid forstand, tydelig ansvars plassering, stor lokal handlefrihet og et solid støtte- og veiledningsapparat. I reformen blir også skoleeiers ansvar for kvaliteten av opplæringen tydeliggjort. Læreplanverket skal fornyes innenfor rammene av Kunnskapsløftet 06, slik at det reflekterer dagens virkelighet med de utfordringene barn og unge møter i sin skolehverdag. Læreplanverket skal gjøres til et bedre utviklingsverktøy for de som jobber i skolen, slik at det i større grad tilrettelegger for lærernes arbeid med og samarbeid om opplæringen.

#### 1.4.2 FORNYELSE AV GENERELL DEL

Som et ledd i fornyelsen av læreplanverket fram mot 2020 har Kunnskapsdepartementet videreutviklet dagens *Generelle del av læreplanen* (Udir, 2015 b) og *Prinsipper for opplæringen* (Udir, 2015 c), til en ny generell del: *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen* (Udir, 2017). Denne ble fastsatt ved kongelig resolusjon 1. september 2017, men endelig dato for når den skal tre i kraft er enda ikke fastsatt.

Bakgrunnen for fornyelse av Generell del er mangel på helhetlig sammenheng mellom den og lærerplanene for fagene. Dagens Generelle del er videreført fra Reform 94 (R94) og Læreplanverket 97 (L97), mens Prinsipper for opplæringen ble fastsatt av Kunnskapsdepartementet i 2006. Den Generelle delen bygger på et annet formål med opplæringen enn dagens, og reflekterer ikke samfunnsutviklingen de siste 20 årene godt nok. I Melding til Stortinget nummer 20: *På rett vei – Kvalitet og mangfold i fellesskolen* (KD, 2013 a) la derfor Kunnskapsdepartementet fram et forslag om fornyelse av Generell del av

læreplanverket for Kunnskapsløftet. Siden 1990-tallet har det skjedd store endringer i skolen og samfunnet, og departementet ønsker en fornyelse som tydelig speiler disse. De er også opptatt av at en ny generell del reflekterer både formålsparagrafen og utfordringene elevene møter i skole og samfunn. Kunnskapsdepartementet vil ha en tydeligere sammenheng mellom delene av læreplanverket, og anbefaler på grunnlag av dette at innholdet i Prinsipper for opplæringen inkluderes i den nye generelle delen. Ny generell del skal gå hånd i hånd med læreplanene for fag og beskrive elementer de har til felles, som tverrfaglige temaer, grunnleggende ferdigheter og forutsetninger for læring. En fornyet generell del skal øke oppmerksomheten omkring grunnopplæringens verdigrunnlag og brede mandat, og sørge for aktiv bruk av hele læreplanverket i skolehverdagen.

Formålsparagrafen i opplæringsloven inneholder de verdiene grunnopplæringen skal realisere. Sammen med læreplanverket inneholder formålsparagrafen målene for elevenes utvikling i skoleløpet, og tydeliggjør de allmenne verdiene som samfunnet bygger på. Den gjeldende Generell del utdypet skolens verdigrunnlag, kunnskaps- og læringssyn, og de overordnede målene som skal ligge til grunn for opplæringen. Den inneholder beskrivelser av det meningssøkende, det skapende, det arbeidende, det allmendannede, det samarbeidende, det miljøbevisste og det integrerte mennesket. Prinsippene for opplæringen tydeliggjør skolelederens og læreres ansvar for at opplæringen er i tråd med lov og forskrifter, og henvender seg til både skole og lærebedrifter. Prinsippene for opplæringen gjelder for alle fag og alle nivåer i grunnopplæringen, og omfatter sosial og kulturell kompetanse, motivasjon for læring og læringsstrategier, elevmedvirkning, tilpasset opplæring og likeverdige muligheter, læreres og instruktørens kompetanse og rolle, og samarbeid med hjemmet og lokalsamfunnet.

*Læringsplakaten* skal levendegjøre innholdet i opplæringsloven i skolehverdagen og tydeliggjøre skolens rolle og oppgaver i arbeidet med fagene og elevene. Skolen skal bidra til å utvikle elevenes lærelyst, utholdenhet og nysgjerrighet. Den skal stimulere utviklingen av læringsstrategier og evne til kritisk tenkning. Skolen skal støtte elevene i deres personutvikling, samt deres etiske, sosiale og kulturelle kompetanse. Utvikling av denne kompetansen hos elevene er viktig for skolen i arbeidet med det psykososiale miljøet, der all form for mobbing, krenkelser og diskriminering skal motarbeides. Den nye generelle delen skal fremdeles utdype verdigrunnlaget i loven og løfte fram opplæringens brede lærings- og kunnskapssyn. Den skal synliggjøre skolens rolle i samfunnet og bidra til en bedre sammenheng mellom læreplaner for

fag og generell del. Elevenes læring og utvikling av kompetanse skal stå sentralt i skolens profesjonelle arbeid.

For å skape en bedre sammenheng i læreplanverket vil Kunnskapsdepartementet fornye dagens Generelle del, Prinsipper for opplæringen og læreplaner for fag. Dette skal bidra til et mer helhetlig læreplanverk, oppdatert og aktualisert for dagens og fremtidens samfunn. Denne nye delen av læreplanverket vil ligge til grunn for det arbeidet som skal skje videre med fagfornyelsen av fagene.

### 1.4.3 FORNYELSE AV FAGENE

Alle fag i grunnskolen og de gjennomgående fagene i videregående opplæring skal fornyes. Målet med denne fagfornyelsen er bedre læring og forståelse hos elevene. Undervisningen skal tilrettelegges slik at elevene kan fordype seg i fagene og få en god forståelse av det de lærer, ved at prioriteringen i fagene blir tydeligere. Fagfornyelsen skal resultere i gode fag med relevant innhold og progresjon i opplæringsløpet. Sammenhengen mellom fagene skal også bli bedre. De nye læreplanene skal også gi tydelig retning for skolens og lærernes valg av innhold i opplæringen og for vurderingen av elevenes kompetanse. Skolen og lærerne skal tilrettelegge slik at elevene tilegner seg solid faglig kunnskap og forståelse, grunnleggende ferdigheter og forutsetninger for å kunne anvende det de lærer i ulike situasjoner. I skolen foregår elevenes læring og utvikling først og fremst gjennom arbeidet med fagene. Grunnopplæringen har en allmenndannende funksjon og skal stimulere elevene til videre utdanning og til deltakelse i samfunnet. For at elevene skal kunne velge utdanning og yrke ut fra interesser og anlegg, og kunne bidra i arbeids- og samfunnslivet, må skolen gi elevene et grunnlag innenfor mange ulike områder.

I fagfornyelsen skal hovedprinsippene fra Kunnskapsløftet ligge til grunn. Fagfornyelsen skal fornye og forbedre gjeldende læreplaner i Kunnskapsløftet. Læreplanene skal fremdeles ha kompetansemål som beskriver elevenes forventede læringsutbytte etter opplæring på ulike trinn. Elevenes utvikling av grunnleggende ferdigheter forblir sentral i opplæringen. I tillegg skal det legges til rette for *dybdelæring*, som innebærer at elevene gradvis utvikler sin forståelse av begreper og sammenhenger innenfor et fag eller på tvers av fag. Det skal også bli en tydeligere prioritering i fagene, slik at fagene konsentrerer seg om det elevene trenger å lære for å kunne forstå og anvende faget. Dette skal gjøres ved å definere hvert enkelt fags

*kjerneelementer*, som består av sentrale begreper, metoder, tenkemåter, kunnskapsområder og uttrykksformer. Skolefagenes kjerneelementer skal føre til en mer synlig progresjon i fagene for grunnopplæringen. Det skal bli en bedre sammenheng mellom fagene, slik at de samlet sett reflekterer bredden i opplæringens mandat og samtidig legger til rette for bedre læring og grundig faglig forståelse. Tre tverrfaglige temaer skal prioriteres: demokrati og medborgerskap, bærekraftig utvikling, og folkehelse og livsmestring. Læringsstrategier og refleksjon over eget arbeid skal omtales i læreplaner for fag, i den grad det er relevant for faget. Elevene må være aktive og deltakende for å lære, slik at de forstår egne læringsprosesser og tilegner seg strategier for godt skolearbeid. Dette er av betydning for elevenes motivasjon og læringsresultater.

Forslag til endringer i fagene skal også bidra til å gjøre det lettere å vurdere elevenes kompetanse. Det er et mål at læreplaner for fag – og regelverket generelt – skal bidra til å støtte opp om læringsfremmende og rettferdig vurderingspraksis i enda større grad enn det som er tilfellet nå. I forbindelse med fagfornyelsen skal det utvikles en veiledning til læreplanverket som skal støtte lærernes arbeid med opplæringen.

#### 1.4.4 YRKESFAGLØFTET

2018 er yrkesfagenes år! *Yrkesfagløftet* innebærer en omorganisering av utdanningsprogrammene i yrkesfag fram mot høsten 2020. Dette blir den største endringen yrkesfagutdanningen siden Kunnskapsløftet trådte i kraft høsten 2006. Utdanningsprogrammene skal yrkesrettes i større grad, gjennom en økt spesialisering allerede fra første året på Vg1. Med dagens struktur starter spesialiseringen først på Vg2 (jf. kapittel 2.2.1). Regjeringen ønsker at en tidligere spesialisering skal rekruttere flere elever til yrkesfag, motivere elevene til å fullføre utdannelsen og redusere frafallet (KD, 2018). I 2017 fullførte 39,9 % av 31 510 elever sin utdanning innenfor yrkesfag på normert tid, altså i løpet av tre år. Til sammenligning fullførte 75,7 % av 33 345 elever ved studieforberedende utdanningsprogram innenfor normert tid (SSB, 2017). Regjeringens strategi for Yrkesfagløftet har blant annet som mål å redusere frafallet i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene. Økt lærlingtilskudd, flere lærlingplasser i næringene og kompetente yrkesfaglærere er faktorene i dette arbeidet (KD, 2018).

## 1.5 OPPSUMMERING AV KAPITTEL 1 OG PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLINGEN

Hovedmotivasjonen for å skrive denne masteroppgaven er at mange av begrepene i læreplanen til for heste- og hovslagerfag på Vg2 og Vg3 er nokså generelle, og at det derfor ikke umiddelbart er gitt hva de betyr når det gjelder å forberede elevene til de spesifikke yrkene hestefaglært og hovslager. Som lærer er jeg opptatt av å ha gode relasjoner til elevene mine, og jeg etterstreber at undervisningen min skal reflektere skolens overordnede mandat. Min kompetanse er av betydning for mine elever sin læring og utvikling, og gjennom Regjeringens strategi *Kompetanse for kvalitet* har jeg fått mulighet til å ta videreutdanning for å styrke og øke egen kompetanse. Bakgrunnen for fornyelsen av læreplanverket støtter på mange måter opp om behovet jeg har for å undersøke og konkretisere kompetansebegrepet i heste- og hovslagerfaget.

Jeg har en egen oppfatning av innholdet i læreplanen og tolker den med utgangspunkt i min bakgrunn. En del av mitt profesjonelle ansvar som yrkesfaglærer er å kjenne til forholdet mellom kompetansemålene i læreplanen og yrkenes kompetansebehov (Hiim og Hippe, 2009, s. 192-193). Målet med denne mastergradsoppgaven er å forstå sentrale aspekt ved kompetansebegrepet i heste- og hovslagerfag, slik at jeg som yrkesfaglærer kan yrkesrette undervisningen sin i større grad. Oppgavens problemstilling lyder derfor slik:

*Hvordan kan yrkesfaglæreren forstå sentrale aspekt ved kompetansebegrepet i heste- og hovslagerfag?*



## 2 UTDANNINGSPROGRAMMET NATURBRUK

---

I dette kapittelet vil jeg gi et historisk tilbakeblikk på naturbruksskolens utvikling i Norge og hvordan heste- og hovslagerfaget ble til. Jeg vil presentere det videregående utdanningsprogrammet naturbruk før jeg redegjør for kompetansebegrepet i Kunnskapsløftet.

### 2.1 ET HESTE- OG HOVLAGERFAG BLIR TIL

Hesten som menneskets samarbeidspartner har satt spor i historien og dens betydning for forsvaret, jord- og skogbruket kan neppe overvurderes. Da traktoren og bilen tok over arbeidet til hesten gikk den inn i en ny rolle som sports- og familiedyr (Bakken et al., 2009, s. 17). Dette rollebyttet førte til at hesten etter hvert fikk sin egen læreplan i den norske skolen.

#### 2.1.1 ET HISTORISK TILBAKEBLIKK

Utdanning innen primærnæring er en av de eldste yrkesutdanningene i landet og historien tar oss nærmere 200 år tilbake i tid. I 1825 etablerte Jacob Liv Borch Sverdrup den første landbruksskolen i Norge på Borre i Vestfold, og fra 1825 til 1837 stod Sverdrup i spissen for en landbruksskole som har preget utviklingen av dagens naturbruksutdanning (Kile, 1997). På 1830-tallet ble det etablert en landbruksskole i hvert fylke av landet og i 1859 ble Norges Landbruksskole etablert på Ås, for å utdanne lærere som skulle undervise ved disse skolene (Sæther et al., 2014).

Landbruksdepartementet overtok ansvaret for landbruksskolene etter Indredepartementet, i år 1900. I 1990 ble ansvaret for opplæringen overført til Kirke- og undervisningsdepartementet og i forbindelse med denne overføringen ble de fleste landbruksskolene også fylkeskommunale. Utdanningen kom inn under Lov om videregående opplæring og dette var det første steget mot læreplanverket i Reform 94. Fram til 1994 var agronom-, gartner og skogutdanningen ved landbruksskolene to- til treårige løp. De faglærte kunne også ta et ett- til toårig teknikerkurs som førte fram til tittelen agro-, gartner- eller skogbruksteknikker. Dette var den høyeste utdanningen fra landbruksskolen på totalt fire år. I 1990 ble studienavnet endret til *studieretning landbruksfag og naturbruk*, men utdanningen beholdt den gamle strukturen fram til

læreplanverket Reform 94 ble innført i 1994. Med den nye reformen fikk alle ungdommer rett til treårig videregående opplæring og navnet ble endret til *studieretning for naturbruk*. Studieretningen bestod av et felles grunnkurs (GK) 1. året og egne planer for landbruks- (agronom), gartner- og skogutdanningen på VK1 (2. året) og VK2 (3. året). Det ble skilt mellom to modeller på VK2 som enten førte fram til yrkeskompetanse etter tre år, eller yrkeskompetanse med studiekompetanse etter fire år (Sæther et al., 2014).

Det er gjort funn i keltergraver i nord-vestre del av Europa som tyder på at hestesko og søm har vært kjent siden i tiden før Kristi fødsel (Magnusson, 1981, s. 5). Magnusson (1981, s. 8) forteller at smeden var den som første skodde hest og trolig uten noen form for kunnskaper om hovens innvendige strukturer. Analysearbeidet av hovens oppbygging og mekanikk startet først i forbindelse med etablering av veterinærhøyskolene rundt om i verden på 1700-tallet. På midten av 1800-tallet ble de første hovslagingsskolene i Europa etablert og de første fabrikkene for produksjon av hestesko og verktøy startet opp. Ulike materialer ble utprøvd og et stort antall skotyper ble utviklet til de forskjellige bruksområdene av hesten (Magnusson, 1981). Den moderne hovslageren benytter hovedsakelig fabrikkproduserte sko, men det er fremdeles viktig at de kan smi og tilpasse sko. Den praktiske utførelsen av yrket har altså forandret seg lite gjennom historien (Udir, 2011 a).

Mekaniseringen av jord- og skogbruket, traktorens innmarsj tidlig på 1900-tallet (Weseth, 2007, s. 4), bilens inntog i transportsektoren og hestens frafall i forsvaret, førte til en sterk reduksjon i antall hester etter 1950 (Udir, 2011 a). Og som et resultat av dette ble også hovslageren og opplæringen av hovslagerne så godt som borte. Men på 1980-tallet tok hestebestanden seg opp igjen, takket være sports- og hobbyhestens store popularitet. Med et økende behov for kvalifiserte hovslagere, ble det igjen nødvendig å sette opplæringen av hovslagere i system (Udir, 2011 a). Allerede i 1957 ble *hovslagerfaget* (Udir, 2011 a) underlagt Lov om fagopplæring i arbeidslivet, men det var først i 1996 – to år etter innføringen av Reform 94, at studieretningen fikk en egen læreplan for hovslagerfaget på VK2. *Hestefaget* (Udir, 2011 b) ble godkjent som eget fag i 1998 og fikk også en egen læreplan for hestefaget på VK2 i 1999. Elever som ønsket å ta fagbrev i heste- eller hovslagerfag måtte altså gå GK naturbruk, VK1 landbruk og naturforvaltning og VK2 opplæring i bedrift. I 2003 uttalte rektor Hans Johannson ved Jälla naturbruksgymnasium i Sverige seg om *trendendringen* i landbruksskolene: «*Mange hesteinteresserte jenter velger studieretningen for naturbruk i videregående opplæring. Flere skoler som har denne studieretningen har de siste årene opprettet VK1 hestelinje. Vi kan spørre*

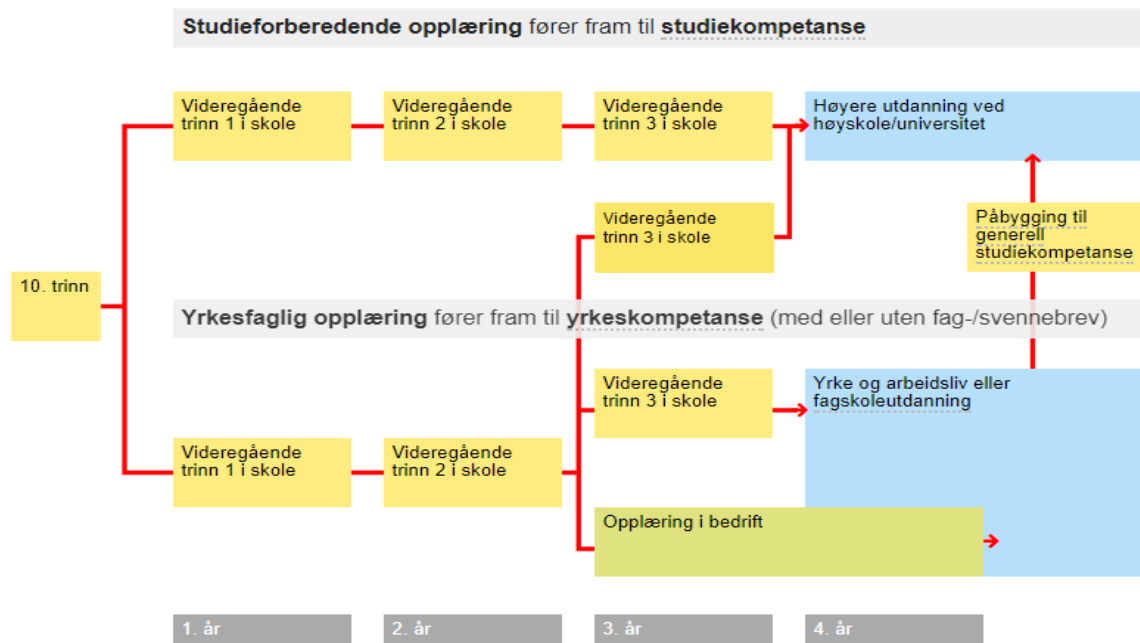
om Norge har bruk for så hesteutdannede mennesker. Kanskje ikke. Men hvis jentene under opplæringen tilegner seg nøkkelkvalifikasjoner som for eksempel ansvarlighet, arbeidsglede, samarbeidsevne, evne til å planlegge og grunnleggende naturforståelse, vil de ha tilegnet seg nyttig «samfunnskompetanse». I tillegg viser det seg at når de unge får arbeide innenfor sine interesseområder utvikler mange etter hvert en motivasjon for også å tilegne seg annen type kunnskap» (Krogh, Gjøtterud, Strangstadstuen, & Østergaard, 2003, s. 96). Læreplanene i heste- og hovslagerfag ble midlertidig fastsatt av Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet i 1996 og 1999, og var gjeldende fram til de endelige læreplanene i studieretningene forelå. Disse læreplanene ble til i læreplanverket for Kunnskapsløftet 06.

Høsten 2006 ble Kunnskapsløftet innført i den norske skolen. Det nye læreplanverket omfattet grunnutdanningen og det ga ny struktur og nye læreplaner til den videregående opplæringen. Studieretning for naturbruk endret navn til *utdanningsprogram for naturbruk* og den tidligere struktureringen med grunnkurs (GK) og videregående kurs 1 og 2 (VK1 og VK2), ble erstattet med videregående trinn 1, 2 og 3 (Vg1, Vg2 og Vg3). Det ble opprettet Vg1 naturbruk og et felles programområde for heste- og hovslagerfag på Vg2. Fagområdene forble separate løp med opplæring i bedrift på Vg3 (jf. kapittel 2.2). Trendendringen i landbruksskolene og de lange tradisjonene for bruk av hest i arbeid og konkurranse, var trolig grunnen til at heste- og hovslagerfaget ble et eget programområde i utdanningsprogrammet for naturbruk i 2006.

## 2.2 ET VIDEREGÅENDE UTDANNINGSPROGRAM

I den videregående opplæring skiller en mellom studieforberedende og yrkesfaglig opplæring. Studieforberedende opplæring gir studiekompetanse etter tre år i skole og kvalifiserer for høyere utdanning ved høyskole og universitet (Vilbli.no, 2018 a). Det formelle opptakskravet til høyere utdanning er *generell* studiekompetanse, men noen studier har krav om *spesiell* studiekompetanse. En oppnår generell studiekompetanse ved å fullføre og bestå et studieforberedende utdanningsprogram – det vil si en studieretning som gir generell studiekompetanse (Ung.no, 2018), og spesiell studiekompetanse ved å ta realfag som for eksempel matte, biologi, fysikk og kjemi i tillegg til generell studiekompetanse (Samordnaopptak.no, 2018). Yrkesfaglig opplæring fører fram til yrkeskompetanse med fag-/svennebrev etter fire år, yrkeskompetanse uten fag-/svennebrev etter tre år eller generell eller spesiell studiekompetanse etter tre år. Sistnevnte løp fører ikke fram til yrkeskompetanse. Det

er også mulig å kombinere yrkeskompetanse med studiekompetanse. Under viser Figur 1 hvordan utdanningsløpet for studieforbereende og yrkesfaglig opplæring forløper. De gule feltene markerer opplæring i videregående skole, mens det grønne feltet markerer opplæring i bedrift. De blå feltene markerer oppnådd kompetanse.



**Figur 1:** Utdanningsløpet for studieforbereende og yrkesfaglig opplæring (Vilbli.no, 2018 a).

Elevene kan velge mellom fem ulike studieforbereende utdanningsprogram og åtte yrkesfaglige utdanningsprogram på Vg1. Naturbruk er ett av disse yrkesfaglige utdanningsprogrammene (Vilbli.no, 2018 b).

## 2.2.1 STRUKTUREN I UTDANNINGSPROGRAMMET NATURBRUK

Naturbruk er et utdanningsprogram for elever som ønsker kompetanse innenfor yrker i primærnæringen, eller studiekompetanse. *Primærnæringen er et fellesnavn på de næringene som særlig fremstiller råvarer, og omfatter jordbruket, skogbruket, fiske og fangst* (Primærnæring, 2014). Vg1 naturbruk kvalifiserer for sju ulike programområder på Vg2 og programområdene på Vg2 fordeler seg videre på ti fagområder i Vg3. Figur 2 viser tilbudsstrukturen i utdanningsprogrammet naturbruk. Gul farge markerer opplæring i skole som fører fram til yrkeskompetanse uten fagbrev, mens grønn farge markerer opplæring i bedrift

som fører fram til yrkeskompetanse med fagbrev. Yrkeskompetanse med og uten fagbrev gir tilhørende yrkestittel. Figuren viser ikke programområde for studieforbereidende Vg3 innen naturbruk som kan velges etter fullført programområde på Vg2 og som gir generell eller spesiell studiekompetanse.

1. år	2. år	3. år	4. år	
<u>Naturbruk (S)</u>	<u>Akvakultur (S)</u>	<u>Akvakulturfaget (B)</u>		
	<u>Anleggsgartner- og idrettsanleggsgfag (S)</u>	<u>Anleggsgartnerfaget (B)</u>		
		<u>Idrettsanleggsgfaget (B)</u>		
	<u>Fiske og fangst (S)</u>	<u>Fiske og fangst (B)</u>		
	<u>Heste- og hovslagerfag (S)</u>	<u>Hestefaget (B)</u>		
		<u>Hovslagerfaget (B)</u>		
	<u>Landbruk og gartner næring (S)</u>	<u>Gartner næring (S)</u>		
		<u>Landbruk (S)</u>		
<u>Reindrift (S)</u>	<u>Reindrifsfaget (B)</u>			
<u>Skogbruk (S)</u>	<u>Skogfaget (B)</u>			

**Figur 2:** Tilbudsstrukturen i utdanningsprogrammet naturbruk (Udir, 2018 f).

Utdanningsprogrammet deles videre inn i *grønn* og *blå* sektor. Grønn sektor som omfatter programområdene for anleggsgartner- og idrettsanleggsgfag, heste- og hovslagerfag, landbruk og gartner næring, reindrift og skogbruk, mens *blå* sektor omfatter programområdene for akvakultur, og fiske og fangst. Et flertall av naturbruksskolene tilbyr programområder innenfor grønn sektor.

## 2.2.2 INNHOLDET I UTDANNINGSPROGRAMMET NATURBRUK

I dette delkapittelet vil jeg presentere læreplanene for de felles programfagene på Vg1 og Vg2, og hovedområdene (fagene) på Vg3. Læreplanene for fag består av et formål, en struktur, et timetall, grunnleggende ferdigheter, beskrivelse av fagene, kompetansemål og bestemmelser for sluttvurdering, som til sammen utgjør rammene for opplæringen. Formålet skal redegjøre for læreplanens innhold, mens beskrivelsene konkretiserer faginnholdet i kompetansemålene. Kompetansemålene uttrykker den konkrete kompetansen elevene skal tilegne seg gjennom opplæringen. Læreplanen i de felles programfagene på Vg1 og Vg2 og hovedområdene (fagene) på Vg3 skal danne en helhet i utdanningen og må ses i sammenheng med hverandre (Udir, 2016 e). Jeg vil gå nærmere inn på formålet med opplæringen og de grunnleggende ferdighetene i kapittel 2.3. Læreplanenes struktur, timetall og bestemmelser for sluttvurdering har jeg ikke viet plass i oppgaven da det er mindre relevant for temaet. Dette kan eventuelt leses i læreplanene som ligger vedlagt som vedlegg i oppgaven.

### 2.2.2.1 LÆREPLAN I FELLES PROGRAMFAG I VG1 NATURBRUK

Vg1 Naturbruk består av 30 prosent fellesfag, 50 prosent felles programfag og 20 prosent yrkesfaglig fordypning (YFF). Fellesfagene omfatter norsk, engelsk, matematikk, naturfag og kroppsøving, mens de felles programfagene omfatter *naturbasert produksjon* og *naturbasert aktivitet* (Udir, 2016 b). I yrkesfaglig fordypning skal elevene få opplæring i kompetansemål fra Vg3-læreplaner for eget eller andre utdanningsprogram (Udir, 2016 f, s. 2). Vg1 naturbruk skal tilegne eleven kompetanse som kan videreutvikles i et av de sju programområdene på Vg2. Læreplanen i felles programfag i Vg1 naturbruk ligger vedlagt som vedlegg nummer 1 og forskriften til yrkesfaglig fordypning ligger vedlagt som vedlegg nummer 5 i oppgaven.

Programfaget *naturbasert produksjon* omfatter tradisjonell yrkesutøvelse innenfor primærproduksjon. Det dreier seg om stell av planter og dyr, utførelse av arbeidsoppgave i ulike produksjoner, teknikk og håndverk, og valg av utstyr og materialer. Helse, miljø og sikkerhet står sentralt, sett i sammenheng med yrkesutførelse, bruk av maskiner, redskap og verktøy. *Naturbasert aktivitet* er et programfag som favner bruk av ulike naturtyper sett i sammenheng med samfunnets behov. Dette innebærer helse, miljø og sikkerhet, bærekraftig utvikling, nye og tradisjonelle aktiviteter, og næringsutvikling (Udir, 2018 a, s. 3-4).

#### 2.2.2.2 PROGRAMOMRÅDE FOR HESTE- OG HOVSLAGERFAG - LÆREPLAN I FELLES PROGRAMFAG VG2

Programområde for heste- og hovslagerfag består av 25 prosent fellesfag, 50 prosent felles programfag og 25 prosent yrkesfaglig fordypning. Fellesfagene omfatter norsk, engelsk, samfunnsfag og kroppsøving (Udir, 2016 c), mens de felles programfagene er *stalldrift*, *aktiviteter med hest* og *hest og hestehold*. Yrkesfaglig fordypning skal også på Vg2 gi elevene opplæring i kompetansemål fra Vg3-læreplaner for eget eller andre utdanningsprogram (Udir, 2016 f, s. 2) Læreplan i felles programfag Vg2 ligger vedlagt som vedlegg nummer 2 og forskriften til yrkesfaglig fordypning ligger vedlagt som vedlegg nummer 5 i oppgaven.

Programfaget *stalldrift* omfatter yrkesutøvelse i daglig drift av stall. Det handler om økonomi, næringsvirksomhet, kvalitetssikring og helse, miljø og sikkerhet. Grunnleggende teknikk og håndverk, valg av utstyr, redskaper, verktøy og materialer inngår i faget. Stalldrift favner også ulike kundegrupper, naturvern og friluftsinnteresser. *Aktiviteter med hest* er et programfag som omfatter håndtering, trening og bruk av ulike hester. Det handler om tradisjonelle og nye bruksområder, der valg, bruk, tilpasning og vedlikehold av utstyr står sentralt. Programfaget *hest og hestehold* favner hestens biologi og atferd, velferd, forebyggende helsearbeid og hovlære. Profesjonelt hestehold, kjennskap til hestenæringen og gjeldende regelverk står sentralt (Udir, 2018 b, s. 2-3).

#### 2.2.2.3 LÆREPLAN I HESTEFAGET VG3/OPPLÆRING I BEDRIFT

Opplæringen i hestefaget på Vg3 foregår i bedrift, der fullført og bestått opplæring fører fram til fagbrev med yrkestittelen *hestefaglært*. Opplæring i bedrift er normalt på to år, men dersom lærlingen har fullført og bestått programområde for studieforbereidende Vg3 innen naturbruk i forkant av læra kan hen få redusert læretiden med seks måneder. Hovedområdene i læreplanen består av *stalldrifts og bedriftslære*, *aktiviteter med hest* og *hest og hestehold*. Læreplan i hestefaget vg3/opplæring i bedrift ligger vedlagt som vedlegg nummer 3 i oppgaven.

*Stalldrift og bedriftslære* omfatter arbeidsoppgaver i daglig drift av stall med dyrevelferd, økonomi, helse, miljø og sikkerhet og kvalitetssikring som sentrale tema. Hovedområdet handler om valg, bruk og vedlikehold av redskap, verktøy og maskiner og om næringsutvikling. Kommunikasjon med veterinær, fagfolk og publikum står sentralt i hovedområdet.

Hovedområdet **aktiviteter med hest** omfatter ulike aktiviteter med hest, der håndtering og bruk står sentralt. Daglig stell av hesten, næringsutvikling og bruk av utstyr til hest og aktivitet inngår. **Hest og hestehold** favner anatomi og fysiologi, atferdslære, treningslære, forebyggende helsearbeid, sykdomslære, fôringslære, hovlære, og avlslære. Temaer som profesjonelt hestehold, dyrevelferd og etikk står sentralt (Udir, 2018 c, s. 2-3).

#### 2.2.2.4 LÆREPLAN I HOVSLAGARFAGET VG3/OPPLÆRING I BEDRIFT

Opplæring i hovslagerfaget på Vg3 foregår i bedrift, der fullført og bestått opplæring fører fram til fagbrev med yrkestittelen *hovslager*. Fagbrev i hovslagerfag er den eneste offentlige, godkjente utdanningen for å kunne verke og sko hestens høver (Norges Hovslagerforening, 2018). Opplæring i bedrift er normalt på to år, men den kan forkortes med et halvt år ved fullført og bestått programområde for studieforbredende Vg3 innen naturbruk i forkant av læra. Hovedområdene i læreplanen består av *hovpleie, helse og sykdom* og *verktøy og materialer*. Læreplan i hovslagerfaget vg3/opplæring i bedrift ligger vedlagt som vedlegg nummer 4 i oppgaven.

**Hovpleie** handler om hovslagerarbeid. Det omfatter håndtering av hest under skoing, verking og skoing, balansering og korrigerende. Dyrevelferd, etikk, arbeidsmiljø, økonomi, helse, miljø og sikkerhet og smiing står sentralt. Kommunikasjon og samarbeid med andre fagfolk inngår i hovedområdet. Hovedområde **helse og sykdom** handler om anatomi, eksteriør, bevegelsesmønster, forebygging og behandling av sykdommer og skader. Helse, miljø og sikkerhet, dyrevelferd og kommunikasjon med veterinær er sentrale tema i hovedområdet. **Verktøy og materialer** omfatter bruk og vedlikehold av verktøy, valg av materialer til bruk i hestesko, smiing og sveising (Udir, 2018 d, s. 2-3).

#### 2.2.2.5 ANDRE VEIER TIL FAGBREV

Elever som ønsker å ta fagbrev i heste- eller hovslagerfaget følger stort sett *to pluss to modellen*, som består av to år opplæring i skole og to år opplæring i bedrift (Udir, 2016 d). Dette er det ordinære løpet. To pluss to modellen kan eventuelt forkortes med seks måneder dersom lærlingen har fullført og bestått programområde for studieforbredende Vg3 innen naturbruk i forkant av læra. En annen modell som også fører fram til fagbrev er *praksiskandidatordningen*, som er en ordning for personer som kan dokumentere lang og allsidig yrkespraksis.



Praksiskandidatordningen er derfor ikke en opplæringsordning, men en rett til å melde seg til fagprøve uten opplæring i skole og læretid i bedrift (Udir, 2016 a). Denne ordningen krever fem år med allsidig praksis fra heste- eller hovslagerfaget og en bestått eksamen før oppmelding til fagprøven. Full opplæring i skole er siste modell for å oppnå yrkeskompetanse med fagbrev i heste- og hovslagerfag. Fylkeskommunen skal tilby elever full opplæring i skole dersom de ikke får lærlingeplass. Det vil si at elevene kan gå opp til fagprøven etter Vg3 i skolen (Forskrift til opplæringslova, 2006, § 6A-7). Modellen full opplæring i skole forutsetter også at det er en eller flere yrkesfaglærere som kan undervise i heste- eller hovslagerfaget på Vg3.

#### 2.2.2.6 OPPSUMMERING AV KAPITTEL 2.2

Naturbruk er et bredt utdanningsprogram som favner mange programområder som både kan føre til yrkeskompetanse med eller uten fag-/svennebrev, og/eller generell eller spesiell studiekompetanse (jf. Figur 2 i kapittel 2.2.1). Elever som ønsker å bli faglært i heste- eller hovslagerfaget følger stort sett den ordinære opplæringen ved å gå naturbruk på Vg1, programområde for heste- og hovslagerfag på Vg2 og to års opplæring i bedrift på Vg3. Etter fullført læretid og bestått fagprøve vil lærlingen få yrkestittel hestefaglært eller hovslager. Praksiskandidatordningen og full opplæring i skole er andre modeller som kan føre til fagbrev i heste- eller hovslagerfag.

### 2.3 KOMPETANSEBEGREPET

I arbeidet med læreplanverket er det nødvendig å ha forståelse for kompetansebegrepet som ligger til grunn for Kunnskapsløftet og jeg vil derfor gjøre rede for det i dette delkapittelet. Videre vil jeg knytte kompetansebegrepet til formålet med naturbruk på Vg1 og heste- og hovslagerfag på Vg2 og Vg3, og de grunnleggende ferdighetene i læreplanene.

#### 2.3.1 KOMPETANSEBEGREPET I KUNNSKAPSLØFTET

Kunnskapsløftet 06 innførte læreplaner med kompetansemål som beskriver kompetansen eleven skal tilegne seg gjennom opplæringen: *i læreplanverket er kompetansemålene formulert med tanke på at eleven trenger ulike kompetanser i nåværende og framtidig utdanning, yrke, samfunnsliv og på det personlige plan* (Udir, 2015 a). Kompetansebegrepet defineres på ulike

måter avhengig av kontekst, men i denne oppgaven er det Utdanningsdirektoratet sitt begrep som står sentralt. Jeg vil likevel presentere et par andre definisjoner av kompetansebegrepet lengre ut i kapittelet, slik at de kan ses i lys av hverandre. Utdanningsdirektoratet sin definisjon av kompetansebegrepet lyder slik:

*I Kunnskapsløftets læreplanverk er kompetanse forstått som evnen til å løse oppgaver og mestre komplekse utfordringer. Elevene viser kompetanse i konkrete situasjoner ved å bruke kunnskaper og ferdigheter til å løse oppgaver (Udir, 2016 e).*

Ettersom jeg er ansatt i skoleverket og jobber som yrkesfaglærer, er jeg forpliktet til å akseptere denne definisjonen. Likevel mener jeg at det er greit å stille spørsmål ved ordlyden i definisjonen, da den for meg framstår som noe enkel: trenger ikke elevene noe mer enn bare kunnskaper og ferdigheter for å kunne håndtere komplekse arbeidsoppgaver i heste- og hovslagerfag? Opplæringsloven og dens formålsparagraf skal sammen med læreplanverket i Kunnskapsløftet bidra til å realisere skolens brede samfunnsmandat (jf. kapittel 1.3 og 1.4). Disse styringsdokumentene bygger på hverandre og skal ses i sammenheng. Jeg mener at denne sammenhengen burde fremkommet tydeligere i formuleringen av kompetansebegrepet og det er med bakgrunn i dette at jeg etterspør sentrale aspekt ved begrepet innenfor mitt fagområde, slik at jeg kan yrkesrette min egen undervisning i enda større grad.

Elevenes kompetanseutvikling i skolen er en pågående prosess gjennom hele opplæringen (NOU 2015:8, 2015, s. 18). Eleven skal tilegne seg *kunnskaper og ferdigheter*, og kunne bruke disse til å mestere **komplekse utfordringer**. *Komplekse utfordringer* er en sammensatt oppgaver eller situasjon som krever at eleven bruker både kunnskaper og ferdigheter for å løse. Den komplekse utfordringen vil altså være avgjørende for kompetansen som kreves (Udir, 2015 a). I den nye generelle delen av læreplanen – Overordnet del, defineres **kunnskap** som *evnen til å kjenne til og forstå fakta, begreper, teorier, ideer og sammenhenger innenfor ulike fagområder og temaer*. **Ferdigheter** er definert som *evnen til å beherske handlinger eller prosedyrer for å utføre oppgaver eller løse problemer, og omfatter blant annet motoriske, praktiske, kognitive, sosiale, kreative og språklige ferdigheter* (Udir, 2017, s. 11).

I 2015 la Ludvigsen-utvalget fram sin hovedutredning om *Fremtidens skole - Fornyelse av fag og kompetanser*, hvor de anbefalte å *videreføre innholdet i kompetansebegrepet i dagens skole*, men med en bredere definisjon (NOU 2015:8, 2015, s. 18):

*Kompetanse betyr å kunne mestre utfordringer og løse oppgaver i ulike sammenhenger og omfatter både kognitiv, praktisk, sosial og emosjonell læring og utvikling, inkludert holdninger, verdier og etiske vurderinger. Kompetanse kan utvikles og læres, og kommer til uttrykk gjennom hva personer gjør i ulike aktiviteter og situasjoner. Kunnskaper, ferdigheter, holdninger og etiske vurderinger er forutsetninger for og deler av det å utvikle kompetanse. For å vise kompetanse må eleven ofte bruke ulike kunnskaper, ferdigheter og holdninger i sammenheng (NOU 2015:8, 2015, s. 14)*

Ludvigsen-utvalgets definisjon av kompetansebegrepet favner både *kognitiv, praktisk, sosial og emosjonell læring*, og uttrykker med dette sammenhengen mellom styringsdokumentene i skolen i større grad enn det Kunnskapsløftet sin definisjon gjør. To år etter at hovedutredningen om *Fremtidens skole* ble overlevert til Kunnskapsdepartementet, ble Overordnet del fastsatt ved kongelig resolusjon (jf. kapittel 1.4). I Overordnet del har kompetansebegrepet denne ordlyden:

*Kompetanse er å kunne tilegne seg og anvende kunnskaper og ferdigheter til å mestre utfordringer og løse oppgaver i kjente og ukjente sammenhenger og situasjoner. Kompetanse innebærer forståelse og evne til refleksjon og kritisk tenkning (Udir, 2017, s. 11).*

Overordnet del har også lagt en bredere forståelse av kompetansebegrepet til grunn for sin definisjon. Dette kan tyde på at Kunnskapsløftet sin definisjon av kompetansebegrepet er noe enkel og at den ikke spiller yrkes- og samfunnslivets endring og utvikling slik den burde.

### 2.3.2 LÆREPLANENES FORMÅL OG BESKRIVELSE AV FAG I LYS KOMPETANSEBEGREPET

Etter å ha redegjort for kompetansebegrepet i Kunnskapsløftet i kapittel 2.3.1, vil jeg presentere formålet med og beskrivelsen av læreplanene i lys av begrepet. Jeg vil bruke undervisnings-eksempler for å knytte formålet for læreplanen, beskrivelsen av fagene og kompetansebegrepet sammen. Formålet redegjør for læreplanens innhold, mens beskrivelsene konkretiserer faginnholdet i kompetansemålene. De sier derfor noe overordnet om kompetansen opplæringen skal gi.

Både i naturbruk på Vg1, i heste- og hovslagerfag på Vg2, i hestefaget på Vg3 og i hovslagerfaget på Vg3, er tradisjoner nevnt innledningsvis i læreplanens formål. Innenfor

utdanningsprogrammet naturbruk er historie knyttet til yrkesutøvelse i primærnæringen. I hestefaget handler tradisjoner om bruk av hest i arbeid og konkurranse og stell av dyret. Hovslagerfagets tradisjon er i større grad knyttet til yrkets opprinnelse som var og er behovet for å ivareta hestens høver (jf. kapittel 2.2.1). Videre er utvikling av nye yrker og næringer en sentral del av formålet til de fire læreplanene. Det vektlegges at yrkene er i stadig endring og at elevene i den forbindelse skal tilegne seg kompetanse som er anvendelig i bred forstand. *Livslang læring* skal ligge til grunn for denne kompetanseutviklingen, der kreativitet, tverrfaglig tenkning og personlig vekst er vektlagt på Vg1 og Vg2, mens mestring, samarbeid, omsorg for dyr og mennesker, refleksjon og profesjonalitet er vektlagt på Vg3. I Kunnskapsløftet omtales *livslang læring* som all organisert og uorganisert læring gjennom hele livet (KD, 1998, kapittel 1.3).

I Vg1 naturbruk skal opplæringen i felles programfag gi eleven en *første innføring i arbeid i naturbruksyrker*. Det skal favne utvikling av praktiske ferdigheter, innsikt i prosesser og gi en grunnleggende forståelse for yrkesutøvelse. Med utgangspunktet i sammenheng mellom biologisk produksjon, naturens tålegrenser og menneskelig aktivitet i samfunnsmessig perspektiv, skal elevene få en forståelse for bærekraftig utvikling. Eleven skal altså utvikle en helhetlig forståelse for bruk av naturen, der produksjonsprosess, teknikk og kvalitet henger sammen. Komplekse utfordringer i de felles programfagene i Vg1 naturbruk, kan dreie seg om arbeidsoppgaver i de ulike primærproduksjonene. Stell av planter og dyr, valg og bruk av maskiner, redskaper og materiale, og helse, miljø og sikkerhet står sentralt. Kunnskap om krav til stell av planter og dyr, ulike materialer, verktøy og redskap, og beregning av ressursforbruk i produksjonsprosesser er nødvendig. Eleven trenger ferdigheter til utførelse av stell av planter og dyr, hensiktsmessig bruk av ulike materialer, verktøy og redskap og bearbeiding av råstoff i produksjonsprosesser (Udir, 2018 a, s. 2). Under vil jeg presentere et undervisningsopplegg som jeg har observert hos en kollega, i det felles programfaget naturbasert produksjon på Vg1:

*I denne undervisningsøkten skulle elevene utføre stiklingsformering av eføy. Elevene fylte små plastpottes med jord og dunket pottene i bordet for å komprimere jorden i potten. De valgte ut deler av morplanten som de ville bruke som stiklinger og klippet de av med hagesaks. Videre brukte de lillefingeren til å lage hull i jorden som var i potten, som de plantet stiklingene i. Elevene satt så plastpotten med stiklingene i en brødpose, blåste den opp og lukket den ved å slynge posen i luften mellom hendene før de knyttet igjen. De avsluttet det praktiske arbeidet med å rydde opp.*

Dette undervisningsopplegget kan knyttes til flere av kompetansemålene i faget, men også til flere av temaene som blir omtalt i læreplanens formål og i beskrivelsen av faget. Eleven lærer å stelle stiklingene – som etter hvert blir en planter med røtter, med grunnlag i de miljøkravene planter har, de utvikler ferdigheter planteproduksjon og de får innsikt i produksjonsprosessen av planter – for å nevne noe. Dette vil kunne gi eleven forståelse for en arbeidsoppgave i yrkesutøvelsen av gartnerfaget. Undervisningsopplegget kan også knyttes til økonomi, fotosyntesen og bærekraftig utvikling – for å nevne noe. På denne måten kan stiklingsformering av eføy utvikles til en kompleks oppgave som krever at eleven bruker både kunnskaper og ferdigheter for å løse.

Jeg har valgt å se formålet for Vg2 heste- og hovslagerfag og Vg3 hestefag under ett, da dette er relativt likt beskrevet i læreplanen. Fagene skal gi elevene kompetanse innenfor tradisjonelle og nye bruksområder med hest. Profesjonell yrkesutøvelse omfatter stell av hest og tilrettelegging av aktiviteter for ulike brukergrupper. Elevene skal få en forståelse for hvilket ansvar det innebærer å ha dyr, med de krav det stiller til etikk, sikkerhet og miljø. Arbeid med hest i programfagene skal bidra til opplevelser, undring, refleksjon og økt livskvalitet hos elevene. I heste- og hovslagerfag på Vg2 og hestefaget på Vg3, kan komplekse utfordringer omfatte ivaretagelse av hestens velferd i ulike driftsformer, sikkerhet i bruk og håndtering, valg av utstyr, og forebyggende helsearbeid. Kunnskap om regelverk, hestens atferd og biologi, prinsipper for trening, utstyr, fôringslære, sykdomslære og økonomi er nødvendig. Utføre daglig drift av stall og stell av hest, håndtere, ri- og kjøre, tilpasse utstyr til hest og aktivitet, og gjennomføre forebyggende helsearbeid, er ferdigheter elevene skal utvikle gjennom opplæringen (Udir, 2018 b, s. 2-3 og c, s. 2-3). Under vil jeg presentere et undervisningsopplegg som jeg har gjennomført i det felles programfaget hest og hestehold på Vg2, og i yrkesfaglig fordypning på Vg2 ved bruk av læreplanen i hestefaget på Vg3:

*I denne undervisningsøkten skulle elevene lage en fôrplan til en hest. Vi var i stallen for å holdvurdere og veie hesten, og innhente informasjon om grovfôret. Sammen med opplysninger om hestens alder, kjønn, rase og bruk, skulle denne informasjonen danne grunnlaget for utarbeidelsen av fôrplanen. Elevene skulle beregne fôrplanen manuelt og bruke det digitale verktøyet PC-Horse for å optimalisere fôrplanen. Deretter skulle elevene planlegge fôringsrutinene i stallen og gjennomføre en fôring for å prøve ut rutinene. Fire uker etter at undervisningsopplegget ble gjennomført ble hesten igjen*

*holdvurdert og veid, for å undersøke det fysiske resultatet av fôrplanen og om det var behov for å justere fôringen.*

Dette undervisningsopplegget kan også knyttes til flere av kompetansemålene i faget, men også til flere av temaene som blir omtalt i læreplanens formål og i beskrivelsen av faget. Eleven lærer stell av hest med grunnlag i dens krav til fôr, de utvikler kunnskaper og ferdigheter om forebyggende helsearbeid, de får innsikt i daglig drift av stall og de får en forståelse for hvilket ansvar det innebærer å ha hest – for å nevne noe. Dette vil kunne gi eleven forståelse for noen av de arbeidsoppgavene yrkesutøverne i hestefaget må kunne håndtere. Undervisningsopplegget kan også knyttes til økonomi, fôrproduksjon, og undring og refleksjon omkring det fysiske resultatet av fôrplanen – for å nevne noe. Fôring av hest kan være en kompleks oppgave som krever at eleven bruker både kunnskaper og ferdigheter for å løse.

Formålet for hovslagerfaget på Vg3 har naturlig nok en litt annen ordlyd enn heste- og hovslagerfaget på Vg2 og hestefaget på Vg3. Det er først på Vg3 opplæring i bedrift at programområdet har hver sin læreplan, og at hovslagerfagets særegenhet kommer fram. Bruk av hest til hobby og i næring krever kompetente hovslagere for å ivareta hestens velferd og helse. Hovslagerne skal kunne sko og verke høvene til ulike type hester. Helse, miljø og sikkerhet står sentralt, sammen med etisk utøvelse av yrket. Komplekse utfordringer i hovslagerfaget er å sko og verke høver, og å smi ulike beslag (sko). Kunnskaper om anatomi og fysiologi, eksteriør og bevegelse, forbyggende helsearbeid, verktøy og redskap, og materialer er nødvendig. Utførelse av arbeidsoppgaver som verking, skoing, håndtering og bruk av verktøy og redskap, bruk av ulike materialer i hovslaging og i smiing, er ferdigheter elevene må tilegne seg (Udir, 2018 d, s. 2). Under vil jeg presentere et undervisningsopplegg som jeg har gjennomført i samarbeid med en hovslager i det felles programfaget stalldrift på Vg2, og i yrkesfaglig fordypning på Vg2 ved bruk av læreplanen i hovslagerfaget på Vg3:

*I denne undervisningsøkten skulle elevene smi en hovkrok av gamle hesteko. Vi var i smia til hovslageren og hadde tilgang til esse og ambolt og verktøyet vi trengte. Hovslageren demonstrerte prosessen før elevene varmet opp de gamle hestekoene i essene. Elevene tok de ut når fargen på stålet tilsa at det var varmt nok til å formes og formet det ved hjelp av ambolten og verktøyet. Hovkroken fikk elevene med hjem til hesten sin.*

Dette undervisningsopplegget kan som de to foregående eksemplene, knyttes til flere av kompetansemålene i faget, men også til flere av temaene som blir omtalt i læreplanens formål

og i beskrivelsen av faget. Eleven lærer å bli kjent med materialet stål, og de utvikler kunnskaper om verktøy og i ferdigheter i å bruke det på en slik måte at de får det resultatet de ønsker – for å nevne noe. Dette vil gi eleven en forståelse av hovslagernes arbeid med å smi et beslag. Undervisningsopplegget kan også knyttes til økonomi i forhold til gjenbruk av materialer, og helse, miljø og sikkerhet – for å nevne noe. Å smi en hovkrok av en gammel hestesko kan være en kompleks oppgave som krever at eleven bruker både kunnskaper og ferdigheter for å løse.

### 2.3.3 GRUNNLEGGENDE FERDIGHETER I LYS AV KOMPETANSEBEGREPET

I Kunnskapsløftet er *grunnleggende ferdigheter* ansett som *forutsetninger for læring og utvikling i skole, arbeid og samfunnsliv* (Udir, 2018 e), og *alle fag skal støtte elevens utvikling av ferdighetene* (NOU 2014:7, 2014, s. 61). De grunnleggende ferdighetene er tilpasset hvert enkelt fag slik at de kan øves og utvikles som en naturlig del av den faglige opplæringen. Kunnskapsløftet har definert fem ferdigheter som skal utgjøre en del av elevens kompetanse: *å kunne uttrykke seg muntlig, å kunne uttrykke seg skriftlig, å kunne lese, å kunne regne og å kunne bruke digitale verktøy*. De grunnleggende ferdighetene er til en viss grad formulert med taksonomisk progresjon fra naturbruk på Vg1 til heste- og hovslagerfaget på Vg2, og videre til hestefaget og hovslagerfaget på Vg3. Jeg har valgt å presentere hovedtrekkene i de grunnleggende ferdighetene – slik jeg leser de, og jeg har samlet ferdighetene for Vg1, Vg2 og Vg3, slik at den taksonomiske progresjonen kommer til uttrykk.

**Å kunne uttrykke seg muntlig** på Vg1 vil si *å forklare, samtale om og presentere prosesser og produkter for kunder, myndigheter og andre* (Udir, 2018 a, s. 4). På Vg2 og Vg3 skal eleven i tillegg kunne *formidle, diskutere og begrunne* (Udir, 2018 b, s. 3, c, s. 3 og d, s. 3).

**Å kunne uttrykke seg skriftlig** på Vg1 er *å kunne rapportere og dokumentere i henhold til krav, samt å delta i digital kommunikasjon og informasjonsutveksling* (Udir, 2018 a, s. 4). I heste- og hovslagerfaget på Vg2 og i hestefaget på Vg3 er det også tilføyd *å presentere og å føre treningsdagbøker* (Udir, 2018 b, s. 3 og c, s. 3), mens det i hovslagerfaget på Vg3 er tilføyd *å føre oversikt over arbeidet* (Udir, 2018 d, s. 3).

*Å kunne lese* innebærer å anvende bruksanvisninger, datablader og utvalgt eller aktuelt fagstoff både på Vg1, Vg2 og Vg3. Videre handler det om å orientere seg i gjeldende regelverk og i debatter i faglitteratur og medier (Udir, 2018 a, s. 4, b, s. 3, c, s. 3 og d, s. 3).

*Å kunne regne* på Vg1 vil si å bruke tall og beregninger for å finne ulike parameter (Udir, 2018 a, s. 4). På Vg2 og Vg3 skal tall og beregninger av ulike parameter brukes i drift (Udir, 2018 b, s. 3, c, s. 3 og d, s. 3). Regneferdigheter som å foreta målinger av parameter og å sette opp og tolke tabeller, diagram og enkel statistikk, er gjeldende for alle de tre videregående trinnene (Udir, 2018 a, s. 4, b, s. 3, c, s. 3 og d, s. 3).

*Å kunne bruke digitale verktøy* dreier seg om formidling og presentasjon, beregning, og innhenting og utveksling av informasjon på Vg1. Videre er det digital tegning og bruk av digitale kart og instrumenter som står sentralt (Udir, 2018 a, s. 5). På Vg2 er det snakk om å presentere, beregne, planlegge, innhente og utveksle informasjon om trening av hest (Udir, 2018 b, s. 3). På Vg3 er det i hestefaget i tillegg viktig å kunne formidle, bruke økonomistyringsverktøy og digitale verktøy i trening av hest (Udir, 2018 c, s. 3). I hovslagerfaget på Vg3 innebærer det å presentere og legge til rette informasjon og fagstoff og å gjøre beregninger (Udir, 2018 d, s. 3).

De grunnleggende ferdighetene skal eleven tilegne seg i arbeidet med kompetansemålene slik at hen kan løse komplekse utfordringer i fagene. Utvikling og øving av disse ferdighetene krever tverrfaglige kunnskaper fra både fellesfag og felles programfag, og de er derfor forutsetninger for å kunne være kompetent i naturbruk (NOU 2014:7, 2014, s. 61).

## 2.4 OPPSUMMERING AV KAPITTEL 2

I dette kapittelet har jeg presentert det videregående utdanningsprogrammet naturbruk og veien til fagbrev i heste- eller hovslagerfag. For å skape en helhet i presentasjonen av utdanningsprogrammet valgte jeg å inkludere strukturen og innholdet i naturbruk på Vg1. Jeg velger likevel å ikke til å ta med læreplanen i felles programfag i Vg1 naturbruk videre i oppgaven, da jeg mener det ikke er nødvendig for å belyse problemstillingen.



Som yrkesfaglærer synes jeg det er utfordrende å forstå sentrale aspekt ved kompetansebegrepet i programområde for heste- og hovslagerfag, da mange av begrepene i læreplanen er nokså generelle (jf. kapittel 1.5). Dette gjelder både i de felles programfagene på Vg2 og i yrkesfaglig fordypning hvor jeg bruker læreplanene i hestefaget og i hovslagerfaget på Vg3. Hva menes egentlig med at *programfagene skal opparbeide en forståelse for det særegne knyttet til hesterelaterte aktiviteter (..)* (Udir, 2018 b, s. 2)? Og hvilken kompetanse er det egentlig snakk om når *programfagene skal bidra til å utvikle kompetanse som er anvendelig i yrkes- og samfunnsliv* (Udir, 2018 b, s. 2)? Hvordan kan jeg egentlig *forberede elevene på yrkesutøvelse i hestefaget eller i hovslagerfaget* (Udir, 2018 c, s. 2 og d, s. 2) gjennom yrkesfaglig fordypning? Spørsmål som dette har jeg dvelt ved i lang tid og jeg har kommet fram til at jeg trenger hjelp til å besvare de. Jeg er en yrkesfaglærer med et sterkt ønske om å yrkesrette undervisningen min i enda større grad, slik at jeg kan bidra enda litt mer i arbeidet med å forberede elevene på det yrkeslivet som venter etter skolen. I denne masteroppgaven har jeg derfor valgt å snakke med yrkesutøvere som til daglig utøver arbeidet som de felles programfagene favner. Jeg har tro på at disse menneskene kan hjelpe meg til å forstå sentrale aspekt ved kompetansebegrepet i heste- og hovslagerfag.

## 3 METODE

---

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for valg av metode. Det er viktig å beskrive metoden som er brukt i arbeidet, slik at leseren får en forståelse for hvordan resultatene har oppstått. På denne måten kan leseren selv evaluere resultatets troverdighet (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 280). Videre i kapittelet vil jeg gi en generell innføring i kvalitativ metode og forskningsintervju med en fenomenologisk tilnærming. Jeg vil beskrive forskningsarbeidet og til slutt vil jeg si noe om hvordan jeg har håndtert etiske retningslinjer for forskningsarbeid i oppgaven.

### 3.1 VALG AV METODE

Jeg gjentar oppgavens problemstilling: *Hvordan kan yrkesfaglæreren forstå sentrale aspekt ved kompetansebegrepet i heste- og hovslagerfag?* Problemstillingen tar tak i kompetansebegrepet som ligger til grunn for læreplanverket i Kunnskapsløfte og programområde for heste- og hovslagerfag. Det søkes etter data for å forstå sentrale aspekt ved kompetansebegrepet og jeg har derfor valgt et *kvalitativt forskningsintervju* med en *fenomenologisk* tilnærming som metode. Kvale og Brinkmann skriver at *det kvalitative forskningsintervjuet søker å forstå verden sett fra intervjupersonens side* (2009, s. 21), og videre at *fenomenologi* i kvalitativ forskning er et begrep som viser interesse for å forstå sosiale fenomener ut ifra informantens perspektiv og for å beskrive verden slik den oppleves av dem. *Dette gjøres med forståelse om at virkeligheten er den mennesker oppfatter* (2009, s. 45). Jeg er interessert i å undersøke yrkesutøvernes kompetanse for å få en bedre forståelse for sentrale aspekt ved kompetansebegrepet i heste- og hovslagerfag. I denne studien har jeg derfor valgt å intervjuere yrkesutøvere som til daglig utøver arbeidet som opplæringen i programområdet skal føre til. Det søkes også etter en egen faglig utvikling i problemstillingen der målet er å kunne yrkesrette egen undervisning i større grad.

### 3.2 KVALITATIV METODE

*Begrepet kvalitativ står i motsetning til begrepet kvantitativt.* Kvalitativ forskning dreier seg om *hvordan noe gjøres, sies, oppleves, framstår eller utvikles*, mens kvantitativ forskning er interessert i *hvor mye* som finnes av noe. Brinkmann & Tanggaard (2012, s. 11) skriver at

kvalitative metoder er *ute etter å beskrive, forstå, fortolke eller dekonstruere kvaliteter ved menneskelige erfaringer.*

### 3.2.1 FORSKNINGSINTERVJU

*Forskningsintervjuet er den mest utbredte kvalitative metoden som brukes for å få kunnskap om menneskers liv og erfaringer* (Brinkmann & Tanggaard, 2012, s. 16). Oppbyggingen og gjennomføringen av et forskningsintervju varierer og formen er mangeartet. *Et semistrukturert livsverdenintervju er en form av det kvalitative forskningsintervjuet, som brukes når temaer fra dagliglivet skal forstås ut ifra intervjupersonens egne perspektiver* (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 47). Denne intervjuformen søker beskrivelser av intervjupersonens liv og tolkning av fenomenet som skal undersøkes. Det har mye til felles med en dagligdags samtale, men har som profesjonelt intervju et konkret formål. En semistrukturert form *er verken en åpen samtale eller en lukket spørreskjemasamtale*, men et intervju som gjennomføres med grunnlag i en intervjuguide (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 47). Intervjuguiden inneholder aktuelle tema for samtalen og forslag til spørsmål.

Forskningsintervjuet blir som regel transkribert og utgjør sammen med lydopptaket materialet for den etterfølgende meningsanalysen (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 47).

### 3.2.2 FENOMENOLOGISK TILNÆRMING

Fenomenologien har vært relevant for forståelsesformen av det kvalitative forskningsintervjuet, ved at intervjuet innsnevres til beskrivelsen av intervjupersonens livsverden (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 46). Fenomenologisk metode ble anvendt, systematisert og gjennomreflektert av blant annet psykologen Giorgi og kollegaene hans. I følge Giorgi (1975 ref. i Kvale & Brinkmann, 2009, s. 46) *er fenomenologi studiet av strukturen og variasjonene i strukturen i den bevissthet som en ting, hendelse eller person fremtrer for*. En fenomenologisk reduksjon av datamaterialet krever at en ser bort ifra tanker om en bestemt opplevelse eksisterer eller ikke, slik at reduksjonen blir en fordomsfri beskrivelse av fenomenene (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 46).

Filosofien fenomenologi ble grunnlagt av Edmund Husserl rundt år 1900 og videreutviklet som eksistensiell filosofi av Heidegger (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 45). Til å begynne med dreide fenomenologiens gjenstand seg om bevissthet og opplevelse, men Husserl og Heidegger utvidet etter hvert filosofien til også å inkludere menneskers livsverden (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 45). Jean Paul Sarte og Maurice Merleau-Ponty bidro senere til å utvikle fenomenologien i eksistensiell og dialektisk retning, da de var opptatt av at fenomenologien skulle omfatte menneskekroppen og dens handlinger. *Innenfor fenomenologisk filosofi er objektivitet et uttrykk for troskap mot de undersøkte fenomenene*, og ifølge Merleau-Ponty (1962 ref. i Kvale & Brinkmann, 2009, s. 46) *dreier fenomenologisk metode seg om å beskrive det gitte så presist og fullstendig som mulig, framfor å forklare og analysere*.

### 3.3 FORSKNINGSARBEIDET

Forskningsarbeidet i denne studien er strukturert slik:

- Redegjøre for utdanningsprogrammet naturbruk og programområde for heste- og hovslagerfag, og kompetansebegrepet som ligger til grunn for Kunnskapsløftet (jf. kapittel 2.2 og 2.3).
- Planlegge og gjennomføre semistrukturerte livsverdenintervju av yrkesutøvere i heste- og hovslagerfag for å undersøke sentrale aspekt ved kompetansebegrepet (jf. kapittel 3.3).
- Analysere empirien og drøfte funnene fra intervjuene i et utdannings- og yrkesperspektiv (jf. kapittel 4 og 5).

#### 3.3.1 VALG AV INFORMANTER

Informantene eller intervjupersonene i denne studien er et resultat av et strategisk utvalg. Jeg valgte å intervju fire yrkesutøvere fra næringen: to fra hestefaget og to fra hovslagerfaget. Valg av antall informanter var en direkte konsekvens av begrenset tid til arbeidet og dersom studiet skulle gi et bredere forskningsgrunnlag kunne utvalget med fordel ha vært større. Jeg vil likevel påpeke at antall informanter i dette studiet ikke er et kriterium for gyldighet og holdbarhet av empirien. Jeg ønsker å undersøke hva kompetansebegrepet i heste- og hovslagerfaget innebærer for et utvalg av yrkesutøvere, slik at jeg kan få en forståelse for sentrale aspekt ved begrepet.

Jeg valgte informanter fra min egen omgangskrets i hestemiljøet: to av informantene kjente jeg fra tidligere, en av informantene kjente jeg noe til, mens den siste informanten hadde jeg ikke truffet før intervjuet fant sted. I forkant av utvalget hadde jeg satt noen kriterier som jeg ønsket at informantene skulle oppfylle:

- Relevant yrkeserfaring
- Yrkeskompetanse med fagbrev

I det endelige utvalget ble samtlige av kriteriene oppfylt hos informantene i hovslagerfaget. Informantene i hestefaget manglet fagbrev, men oppfylte de andre kriteriene jeg hadde satt. Begrunnelsen for at jeg likevel valgte å bruke disse personene som informanter er at de begge har lang nok erfaring fra yrket til å bli realkompetansevurdert (jf. praksiskandidatordningen i kapittel 2.2.2.5). Det vil si at begge informantene fra hestefaget kan gå opp til fagprøven i hestefaget dersom de ønsker det. Kvinnen som var informant i hestefaget har avlagt den skriftlige eksamen i de felles programfagene og skal ta fagprøven våren 2018. Den mannlige informanten i hestefaget har ingen planer om å ta fagbrevet, men bedriften hans er godkjent for å ha lærlinger. Jeg anser hans lange erfaring fra yrket og denne godkjenningen som et mer enn godt nok kvalitetsstempel for å delta som informant i dette studiet.

#### 3.3.1.1 BESKRIVELSE AV INFORMANTENE

I henhold til personopplysningsloven (2000, § 1) har jeg gitt informantene fiktive navn for å beskytte deres personvern (jf. kapittel 3.3.5). *Petter* er en hestefagarbeider i førti-årene som eier et ridesenter der han har egne og privateide hester oppstallet. Han driver med avl, trening av hest, konkurranseridning og rideinstruksjon. Petter har tretti års erfaring fra yrket og er utdannet agronom og rideinstruktør. *Line* er en faglært hovslager i slutten av tjuårene som jobber som selvstendig næringsdrivende. Hun har fem års yrkeserfaring. *Martin* er også en faglært hovslager som driver egen bedrift. Han er i slutten av tjuårene og har i underkant av ti års erfaring fra yrket. *Tone* er en hestefagarbeider i slutten av tjuårene som driver et ridesenter. Hun er en aktiv rytter med om lag ti års erfaring fra yrket.

#### 3.3.2 GJENNOMFØRING AV INTERVJUENE

Jeg valgte en semistrukturert form hvor intervjuguiden (jf. vedlegg 6) danner grunnlaget for samtalen (Brinkmann & Tanggaard, 2012, s. 28). Jeg prøvde så langt det lot seg gjøre å la intervjuet forløpe som en alminnelig samtale, men med et spesifikt formål strukturert av

intervjuguiden (Brinkmann & Tanggaard, 2012, s. 28). Jeg ville at informantene skulle få mulighet til å komme med sine beskrivelser, uten særlig forstyrrelse av meg som intervjuer. Jeg lærte meg intervjuguiden utenat og jeg tok opp intervjuene ved hjelp av en lydopptaksapplikasjon på mobiltelefonen min. Dette var nødvendig for at jeg skulle få med meg alle detaljene fra samtalene, samtidig som det tillot meg å delta mer naturlig i samtalen. Lydopptakene dannet grunnlaget for transkripsjonen i etterkant av intervjuene (jf. kapittel 3.3.3).

Det var spennende å gjennomføre intervjuene! Årsaker som stor geografisk avstand og kollisjoner i arbeidstid førte til at intervjuene ble gjennomført på ulike måter. Den ene informanten kjente jeg godt fra før og vi gjennomførte derfor intervjuet hjemme hos meg. Dette var første gang jeg skulle intervjuer og det var godt å kunne starte med en kjent person i trygge omgivelser. Det første intervjuet ble en god opplevelse og jeg fikk mot til å gjennomføre de andre intervjuene. Jeg traff to av informantene i stallen, noe som skapte en god atmosfære for gjennomføringen; yrkesutøvere i sitt rette element! Det var en helt spesiell opplevelse å intervjuer den ene hovslageren mens hen skodde en hest. Hen verket, tilpasset sko og sømmet på mens vi snakket, og i lydopptaket høres rasping, hamring og bevegelse fra hesten. Underveis i samtalen skar hen med et uhell hesten slik at den begynte å blø. Uanfektet fortsatte hen samtalen mens hen varmet opp et verktøy som hen brant såret med for å lukke det. Såret sluttet å blø og hen fortsatte arbeidet. Det gikk for øvrig bra med hesten. Jeg intervjuet også en informant over telefon. Jeg kjenner personen fra før av og det føltes derfor helt naturlig å gjennomføre intervjuet på denne måten. Høytalerfunksjonen på mobiltelefonen gjorde det mulig å ta opp samtalen via lydopptaksapplikasjonen.

### 3.3.3 TRANSKRIPJON OG ANALYSE AV INTERVJUENE

Lydopptakene av intervjuene dannet grunnlaget for transkripsjonsarbeidet i etterkant av gjennomføringen. Forskningsintervju som metode *involverer en rekke oversettelser*: den muntlige samtalen fra intervjuet skal oversettes til en skriftlig transkripsjon, og forskerens analyse av datamaterialet skal oversettes til et lesbart og forhåpentligvis et anvendelig produkt – i dette tilfellet, en mastergradsoppgave. *Det er kjent at en mengde informasjon går tapt idet man transkriberer* (Brinkmann & Tanggaard, 2012, s. 33-34). Transkripsjon er en omfattende prosess og et ensformig, tidkrevende arbeid. Men samtidig gir arbeidet god innsikt i

datamaterialet fra intervjuene og det blir derfor starten på den videre analysen. For å prøve å bevare stemningen fra samtalene i transkripsjonen startet jeg transkripsjonsarbeidet umiddelbart etter at intervjuene var gjennomført. Jeg har vært konsistent i arbeidet og transkribert utfyllende med hele ord og fullstendige setninger. Å ivareta den naturlige meningsenheten har hele tiden vært min intensjon i transkripsjonsarbeidet og jeg har vært opptatt av at transkripsjon er et verktøy for å skriftliggjøre det som ble sagt i intervjuene. Jeg har som sagt valgt et kvalitativt forskningsintervju med en fenomenologisk tilnærming som metode og et semistrukturert livsverdenintervju som form på intervjuet, fordi jeg er interessert i yrkesutøvernes beskrivelser og erfaringer. Jeg tror disse beskrivelsene og erfaringene kan hjelpe meg med å forstå sentrale aspekt av kompetansebegrepet i heste- og hovslagerfag bedre.

*Å analysere betyr bokstavelig talt å dele opp noe i mindre deler* (Brinkmann & Tanggaard, 2012, s. 37). Gjennom analyse beveger prosessen seg fra å bryte ned den naturlige meningsenheten og til å bygge opp en meningsfortetning. På denne måten kan forskeren få et overblikk over materialet og oppdage funn i empirien som ikke nødvendigvis var åpenbare fra begynnelsen av (Brinkmann & Tanggaard, 2012, s. 37). Jeg analyserte den transkriberte empirien fra intervjuene ved hjelp av Giorgi sin fenomenologiske femtrinnsmodell for *meningsfortetting* (1975 ref. i Kvale & Brinkmann, 2009, s. 212-213) og meningskoding i form av *åpen koding* og *kategorisering* (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 208-209) (jf. Tabell 1 under). Meningsfortetting er sentralt for fenomenologiske tilnærminger som vektlegger beskrivelse og fortolkning av meningsinnhold, og selve fortetningen består i å redusere de naturlige meningsenhetene fra empirien ned til mindre meningsenheter slik at innholdet kommer tydeligere fram (jf. trinn 3 a i Tabell 1 under). Koding består i å *knytte ett eller flere nøkkelord* til den naturlige meningsenheten (jf. trinn 3 b i Tabell 1 under), mens kategorisering (jf. trinn 3 c i Tabell 1 under) *innebærer mer en begrepsdannelse av meningsfortetningen* (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 208). I *grounded theory* (Glaser og Strauss 1967, ref. i Kvale & Brinkmann, 2009, s. 209) henviser *åpen koding til analyse, undersøkelse, sammenligning, begrepsliggjøring og kategorisering av data* (Strauss & Corbin, 1990, s. 60 ref. i Kvale & Brinkmann, 2009, s. 209). De åpne kodene inngår i denne sammenhengen i en *kvalitativ analyse av relasjonene til andre koder, og til kontekst og konsekvenser av handlinger. Målet er å utvikle kategorier som gir en fullstendig beskrivelse av de opplevelser og handlinger som undersøkes* (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 209). I analysen av materialet har jeg brukt datadrevne koder, som har fremkommet av empirien fra intervjuene (Gibbs, 2007 ref. i Brinkmann & Tanggaard, 2012, s. 39)

Slik foregikk analysearbeidet (jf. Tabell 1 under):

- I det første trinnet dannet jeg meg et helhetlig bilde av samtalene ved å lese den transkriberte empirien på en så åpen og fordomsfri måte som jeg klarte. Jeg brukte lydopptakene fra samtalene aktivt, dersom jeg ble usikker på noe i transkripsjonen.
- I trinn to sorterte jeg de naturlige meningsenhetene i en tabell, slik de ble uttrykt av intervjupersonen. Hver intervjuperson fikk en egen tabell og de naturlige meningsenhet fikk sin egen kolonne i tabellen.
- Det tredje trinnet gjorde jeg i tre steg:
  - a. Jeg gjorde en meningsfortetning av den naturlige meningsenheten med få ord for å tydeliggjøre innholdet.
  - b. Jeg gjorde en åpen koding av meningsfortetningen ved hjelp av ett eller flere nøkkelord.
  - c. Jeg kategoriserte de åpne kodene ved begrepsdannelse.
- Fjerde trinn utgjør analysen i kapittel 4. Da de åpne kodene og kategoriene som framkom av trinn 3 b og 3 c la grunnlaget for det fjerde trinnet i analysen sammen med sitater fra empirien. Her blir de sentrale aspektene analysert i lys av studiens problemstilling.
- Femte trinn utgjør drøftingen av funnene fra analysen, i kapittel 5. Funnene utgjør de emnene fra empirien som kan bidra til å belyse problemstillingen.

**Tabell 1.** Eksempel på meningsfortetting og meningskoding i analysen av empirien.

<b>Trinn 2</b> <i>Naturlig meningsenhet</i>	<b>Trinn 3 a</b> <i>Meningsfortetning</i>	<b>Trinn 3 b</b> <i>Åpen koding</i>	<b>Trinn 3 c</b> <i>Kategorisering</i>
Jeg planlegger som regel dagen ved sist skoing, sånn at når jeg drar har jeg oversikt over neste gang jeg skal sko hesten. Da vet jeg at om to måneder så har jeg fult opp, og da vet jeg også hva jeg skal gjøre. Også er jeg sikret jobb på den måten.	Betydningen av å planlegge for å skape forutsigbarhet i jobb og inntekt	Planlegging på kort sikt  Planlegging på lang sikt	Planlegging



### 3.3.4 PRESENTASJON AV RESULTATET

Det var først etter at meningsfortettingen og meningskodingen av datamaterialet var ferdig, at skissen for presentasjonen av funnene begynte å ta form. Resultatet av analysen i kapittel 4 er det jeg har kommet fram til gjennom analyse innenfor en begrenset tid. Det er viktig å påpeke at en analyse kan pågå i lang tid og det vil trolig fremkomme nye sider ved datamaterialet for hver gang jeg leser de. Men på et tidspunkt følte jeg at resultatet av analysen var tilstrekkelig for å besvare problemstillingen i oppgaven og at det var nødvendig å ta et steg videre i arbeidet. Jeg sorterte de åpne kodene og kategoriene som hadde fremkommet av meningsfortettingen og meningskodingen, og brukte de som overskrifter i presentasjonen av kapittel 4.

Ved å velge et kvalitativt forskningsintervju med en fenomenologisk tilnærming, har det vært viktig for meg å presentere resultatet fra analysen på en måte som ivaretar de levende sitatene fra samtalene i intervjuene. På denne måten kan leseren av oppgaven selv presenteres for intervjupersonenes egne ord, og slik kan også leseren selv vurdere om egen tolkning samsvarer med min analyse av resultatene. Presentasjonen av resultatet inneholder mye informasjon og mange sitater fra samtalene. Dette er for å kunne gi en best mulig, helhetlig tilnærming til problemstillingen. Problemstillingens formulering etterspør sentrale aspekt ved kompetansebegrepet og krever derfor etter min mening en bred tilnærming for å kunne få et dekkende svar.

### 3.3.5 ETISKE KRAV TIL FORSKNING SARBEIDET

Et hvert forskningsarbeid som involverer personopplysninger må følge etiske retningslinjer for konfidensialitet og anonymitet (Personopplysningsloven, 2000, § 1). Forskeren har ansvaret for at personlig informasjon ikke kan spores tilbake til informantene av andre enn dem selv og forskeren. I tillegg er forskeren meldepliktig etter personopplysningsloven § 31 og § 32 (2000). Det er Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste AS (NSD) som er Norges miljø- og biovitenskapelige universitet sitt personvernombud for forskning, og studien ble derfor meldt til NSD i forkant av at intervjuene ble gjennomført (jf. vedlegg nummer 7).

Informantene ble forespurt om å delta i undersøkelsen via telefon og de fikk tilsendt et informasjonsskriv med en samtykkeerklæring for signering i forkant av intervjuet (jf. vedlegg nummer 8). *Informert samtykke betyr at informantene i forskningsprosjekt blir informert om*

*undersøkelsenes overordnede formål og om hvordan innsamlingen og håndteringen av dataene foregår* (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 88).

Opptak av intervjuene ble gjort med en lydopptaksapplikasjon på min mobiltelefon. Både mobiltelefonen og lydopptaksapplikasjon krever fingeravtrykk eller en firesifret kode for å låses opp, og videre gi tilgang til lydfile. Det er bare mitt fingeravtrykk som er lagt inn på telefonen og det er ingen andre som kjenner til den firesifrede koden. Lydfile er likevel navngitt med tall som ikke kan knyttes til informantene. Transkripsjonen av intervjuene og tabellene fra analysen er også navngitt med tall som ikke kan knyttes til informantene, og lagret på en passordbeskyttet datamaskin. All data med personlig informasjon vil bli slettet ved ferdigstilling av oppgaven.

### 3.3.6 FORSKERROLLENS OBJEKTIVITET

Spørsmålet om kunnskap som er produsert via intervju kan være objektivt, er interessant for denne studien. *Objektivitet* er et begrep med ulike betydninger og Kvale & Brinkmann (2009, s. 247) skiller mellom betydninger av begrepet som er relevant for kvalitativ forskning. *Refleksiv objektivitet* er forstått som det å reflektere over sitt bidrag til kunnskapsproduksjon som forsker. *Objektivitet i kvalitativ forskning betyr i denne forbindelsen at man streber etter objektivitet som subjektivitet* (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 247). Videre hevder de at kunnskap som er produsert gjennom kvalitativt intervju ikke trenger å være subjektiv og at intervju kan være en objektiv forskningsmetode. I denne sammenhengen er det nødvendig å stille spørsmål om jeg som forsker på eget fagområde i stor nok grad er uavhengig i studien. Jeg tenker at det i denne forbindelsen er viktig å tilstrebe en forskningsmessig uavhengighet, slik at det er en tilstrekkelig objektivitet i arbeidet med datamaterialet. Jeg må utvise respekt for empirien ved å ivareta den naturlige meningsenheten, og bare presentere det materialet som er av betydning for oppgavens problemstilling (jf. kapittel 3.3.7). *Å være objektiv kan også bety å avspeile forskningsobjektets natur, å la objektet snakke, å forholde seg «adekvat til den gjenstanden som undersøkes», et uttrykk for lojalitet overfor fenomenet som uttrykker forskningsgjenstandens egentlige natur* (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 248).

### 3.3.7 STUDIENS RELIABILITET, VALIDITET OG GENERALISERBARHET

Forskning har til hensikt å produsere kunnskap med troverdighet og riktighet. I samfunnsvitenskapelige studier diskuteres troverdigheten, styrken og overførbarheten opp mot forskningens *reliabilitet*, *validitet* og *generaliserbarhet* (Kvale & Brinkmann, 2012 ref. i Bergersen, 2014, s. 28).

*Reliabilitet* dreier seg om forskningsresultatene *konsistens* og *troverdighet*, og spørsmålet om andre forskere kan reprodusere resultatene i studien står sentralt. *Dette har å gjøre med om intervjupersonen ville endre sine svar i et intervju med en annen forsker* (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 250). Forskning som inneholder personopplysninger som er underlagt krav om anonymitet vil ikke gi den samme muligheten til etterprøvelse av de innsamlede dataene (Kvale & Brinkmann, 2012 ref. i Bergersen, 2014, s. 29). Dette forskningsarbeidet inneholder indirekte personopplysninger og det er derfor viktig å beskrive metoden for datainnsamlingen og analysen av materialet, for å ivareta studiets reliabilitet. I denne sammenheng vil jeg henviser til beskrivelsene i kapittel 3 som redegjørelse for forskningsarbeidet i denne studien. Videre inneholder analysen i kapittel 4 og drøfting i kapittel 5 transkriberte sitater fra intervjuene. I transkriberingsarbeidet har jeg brukt informantenes egne ord, slik at det naturlige meningsinnholdet ble ivaretatt. Jeg har i analysen av datamaterialet fulgt opp fornemmelser som har fremkommet fra empirien selv og jeg har lagt vekt på å beskrive erfaringer i forhold til fenomenet som var utgangspunktet for oppgaven (Bergersen, 2014, s. 29).

*Validitet* brukes i forbindelse med kunnskapsproduksjonens *sannhet*, *riktighet* og *styrke*. *En valid slutning er korrekt utledet fra sine premisser* (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 250). I en bredere tolkning av begrepet har validitet med *i hvilken grad en metode undersøker det den er ment å undersøke*. (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 251). Denne forståelsen av validitetsbegrepet *kan gi vitenskapelig gyldighet til resultater fra kvalitativ forskning* (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 251), og det er derfor denne tolkningen av begrepet det er tatt utgangspunkt i, i denne oppgaven. Jeg har brukt kvalitative forskningsintervju for innsamling av data og dette materialet har til hensikt å belyse problemstillingen i studien.

*Generaliserbarhet sier noe om hvorvidt resultatene av en intervjuundersøkelse vurderes som rimelig pålitelige og gyldige, og om resultatene primært er av lokal interesse eller om de kan*

*overføres til andre intervjupersoner og situasjoner* (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 264). Et vanlig spørsmål til intervjuforskning er at utvalget inneholder for få intervjupersoner til at resultatene kan generaliseres. Kvale og Brinkmann (2009, s. 265) stiller da spørsmål ved hvorfor en skal generalisere? *Analytisk generalisering* er en vurdering av i hvilken grad funnene i studiet kan videreføres til en annen lignende situasjon, og *den er basert på en analyse av forskjeller og likheter mellom situasjonene* (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 266). Generaliseringens gyldighet avhenger av om trekkene som sammenlignes er relevante og hvorvidt mottakeren av denne informasjonen mener funnene kan overføres til en annen situasjon (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 267). Ved analytisk generalisering kan en i intervjuundersøkelser skille mellom en forskerbasert og en leserbasert generalisering. Forskeren må gi rikholdige og spesifikke beskrivelser, og argumentere for generaliserbarheten av resultatene sine. Leseren på sin side må vurdere om resultatene kan generaliseres i en ny situasjon (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 269). Analytisk generaliseringen er derfor relevant for denne studien, da resultatet kan ha overføringsverdi for andre yrkesfaglærere som underviser i heste- og hovslagerfag, i naturbruk og i yrkesfag generelt.

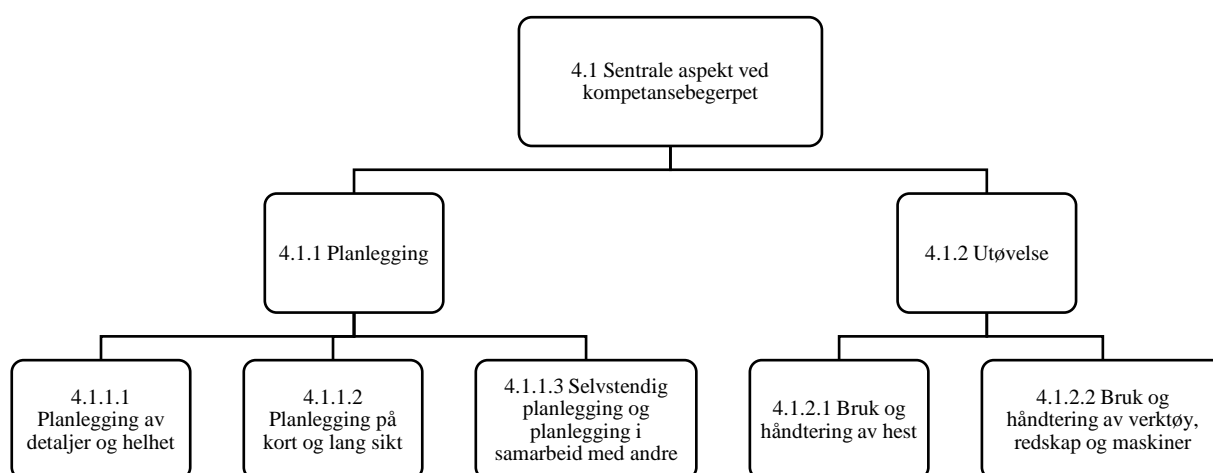
## 4 ANALYSE

---

I dette kapitlet vil jeg presentere analysen av empirien fra forskningsintervjuene. Kapitlet er strukturert etter de åpne kodene og kategoriene som framkom av meningsfortetningen og meningskodingen (jf. kapittel 3.3.3), og jeg har brukt sitater fra intervjuene til å bygge opp under analysen. Hensikten med denne studien er å *forstå sentrale aspekt ved kompetansebegrepet i heste- og hovslagerfag* og jeg har derfor valgt å presentere analysen av de mest sentrale aspektene fra empirien og uttrykke hvordan disse arter seg i yrkesutøvelsen til intervjupersonene.

### 4.1 SENTRALE ASPEKT VED KOMPETANSEBEGREPET

Gjennom analysen av empirien har det fremkommet sentrale aspekt ved kompetansebegrepet i heste- og hovslagerfaget. Disse aspektene vil presenteres med utgangspunkt i Figur 3 på. Hvert delkapittel vil avsluttes med en oppsummering av innholdet og synliggjøring av hvilke kvalifikasjoner yrkesutøveren trenger for å planlegge eller utøve arbeidsoppgavene.



**Figur 3:** Strukturen i presentasjonen av kapittel 4.1.

### 4.1.1 PLANLEGGING

Empirien gir uttrykk for at et sentralt aspekt ved kompetansebegrepet i heste- og hovslagerfaget dreier seg om planlegging av arbeidet. Yrkesutøverne ga ulike beskrivelser av hva og hvordan de planlegger, men felles for alle var behovet for å planlegge arbeidet i den daglige driften - i større eller mindre grad. Det framkom at *planleggingskompetanse* innebærer faglige kunnskaper og ferdigheter knyttet til detaljer, relasjonen mellom disse og helheten i yrkesutførelsen. Personlige, tause og sosiale kvalifikasjoner utgjør også en del av planleggingskompetansen. Arbeidet yrkesutøverne står ovenfor varierer i intensitet, og kompetansen dreier seg om planlegging både på kort og lang sikt. I planleggingen av arbeidet beskrev yrkesutøverne at planleggingskompetanse krever selvstendighet i arbeidet, samtidig som en må være i stand til å samarbeide med fagfolk og kunder.

Analysen tar for seg sentrale elementer i planleggingskompetansen slik det framkom av empirien; *Planlegging av detaljer og helhet, planlegging på kort og lang sikt, selvstendig planlegging og planlegging i samarbeid med fagfolk og kunder*. Med fagfolk menes yrkesutøvere som er utdannet innenfor et fagfelt, for eksempel veterinærmedisin. Både hestefagarbeidere og hovslagere er avhengig av et samarbeid med for eksempel veterinær, i ulike situasjoner der hesten trenger medisinsk hjelp eller behandling. De faktorene som inngår i planleggingen arter seg noe ulikt innen hvert av de to fagområdene. Intervjupersonen ga uttrykk for at planleggingen i all hovedsak foregår ved hjelp av en kalender i papir- eller digitalt format, muntlig med andre og i tankene hos den enkelte.

#### 4.1.1.1 PLANLEGGING AV DETALJER OG HELHET

Ved planlegging av detaljer og helhet utgjør de ulike arbeidsoppgavene detaljene, mens arbeidsdagen, arbeidsuken og arbeidsåret utgjør helheten. De ulike arbeidsoppgavene som utføres i løpet av en dag utgjør også en helhet hver for seg, der detaljene består av ulike trinn i de ulike arbeidsprosessene. Disse detaljene må utføres - gjerne i en viss rekkefølge, for å kunne skape et helhetlig sluttresultat.

Hovslagerne ga uttrykk for at det å planlegge arbeidsdagen og kjøreruten mellom de ulike stallene, er viktig både for lønnsomheten i arbeidet og fornuftig bruk av arbeidstid. I denne situasjonen vil planlegging av kjøreruten og samlingen av flere hester som skal skos, utgjøre

detaljene for å få arbeidsdagens helhet til å gå opp. En planlagt kjørerute etter stallenes beliggenhet og en samling av flere hester på hver stall, er også med på å effektivisere arbeidsdagen.

*Tenker veldig på stallens plassering. Er ute etter å kjøre minst mulig for å tjene mest mulig (...). Det å sitte i bil er jo et tapsprosjekt, egentlig. Martin.*

*(...) også litt etter hvis du drar til forskjellige staller så er det lurt å samle hestene på stallene eller ha noe som ligger i samme kjørerute da. Det kan være lurt. Line.*

Martin tenker over stallens plassering, han har satt seg et mål om å kjøre minst mulig og han presenterer problemet med å bruke mye tid bak rattet. Han har reflektert over sammenhengen mellom de ulike faktorene som påvirker tap av arbeidstid og inntekt. Line på sin side kommer med en løsning på det Martin påpeker.

Hvordan hestene oppleves å sko og rekkefølgen hovslageren velger å sko hestene i, er detaljer som også påvirker planleggingen av den helhetlige arbeidsdagen. Det ble uttrykt at hestene er av ulike grunner utfordrende å sko, og at dette kan ha sammenheng med hestens atferd, størrelse, måten de står på og i hvor stor grad de løfter beina selv. Hovslagerne skor i snitt tre til fem hester hver dag fem dager i uken når de jobber fullt. Det er et fysisk tungt arbeid og det er avgjørende at hovslagerne orker å utøve den planlagte arbeidsmengden – dagene, ukene og månedene igjennom.

*Jeg tar de hestene som er tyngst å sko først eller helt til sist. Tenker ikke på hestens størrelse, men hvordan de står og holder beina. Det er noen hester som er sånn at du nesten må sitte på rompa for å sko dem, fordi de må ha beinet så lavt. Line.*

Line beskriver en situasjon hun har opparbeidet seg erfaring om selv og sammenhengen mellom detaljplanlegging og praktisk gjennomføring kommer tydelig fram av sitatet. Gjennom arbeidet med å sko har hun blitt kjent med hestene og vet at deres størrelse nødvendigvis ikke avgjør om de oppleves som tunge å sko. Hovslagerens erfaring er i dette tilfellet en forutsetning for å kunne planlegge arbeidet.

Hovslagerne uttrykker at de bestreber symmetri i hovens eksteriør og planlegger detaljene i verkingen med utgangspunkt i dette. Prinsippet om symmetri skal altså hjelpe hovslagerne til å planlegge en gunstig verking av høvene.

*Jeg er veldig opptatt av symmetri og for meg så handler symmetri om likevekt. Likevekt for beinet vil si at hesten har en nullbelastning på alt, der målet er at alt belastes like mye - hele hesten da. Martin.*

*Du ser jo hva som er sunn hov og ikke. (...) veldig mye i hoven skal ha det gylne snitt. Det er det gylne snitt vi oppfatter som vakkert, for det er vakkert i forhold til hverandre. For det du ser og du synes er vakkert er veldig ofte bra. (...) symmetri er jo noe vi ofte ønsker. Line.*

Symmetri i hoven vil legge til rette for en tilnærmet null-belastning av hovens strukturer og hestekroppen i sin helhet. Dette vil være forebyggende for belastningsskader, og legge et godt grunnlag for god hovhelse og velferd hos hesten. Hva hovslagerne oppfatter som *vakkert* omhandler en subjektiv vurdering av hovens eksteriør og form, som de har tilegnet seg kompetanse om gjennom erfaring. Martin trekker fram helheten i vurderingen av hovens symmetri, mens Line nevner, oppfatter og synes i sitt sitat.

Den helhetlige arbeidsoperasjonen det er å sko hest, må vurderes i detalj av hovslageren for hver enkelt skoing. Samtidig må detaljarbeidet ses i en helhet med kommende skoingen seks til åtte uker fram i tid; hva kan hovslageren gjøre noe med ved denne skoingen og hva må utsettes til neste skoing.

*At en prøver å danne seg et bilde da, og det bilde skal bestå av det du mener er faglig riktig for hesten og det skal bestå av hva hesten på en måte forteller deg; hvordan den sliter, hvordan den bruker kroppen, hvordan den står og alle sånne små detaljer som kan hjelpe deg da. Martin.*

Høvene vokser hele tiden og ved bruk av hesten utsettes de for store påkjenninger. Hovslageren må vurdere hvordan hesten står på beina, hvordan høvene har vokst og hvordan skoene er slitt, siden sist skoing, og planlegge arbeidet med skoingen ut ifra dette. Hovslagerne gir også uttrykk for at de derfor ser hver skoing som en del av en større helhet, en kontinuerlig prosess. Kompetansen dreier seg både om å se helheter i arbeidet og å kunne bryte det ned i detaljer.

#### 4.1.1.1.1 OPPSUMMERING AV KAPITTEL 4.1.1.1

*Planlegging av detaljer og helhet* er nødvendig for at hovslagerne skal kunne planlegge kjøreruten, slik at de bruker minst mulig tid i bilen og skaper en mer effektiv arbeidshverdag. I



empirien ble det å jobbe effektivt nevnt som en viktig personlig kvalifikasjon i utøvelsen av både heste- og hovslagerfaget. Dette er også av betydning for lønnsomheten i arbeidet og krever faglig kunnskap om økonomi og bedriftslære: det er gunstig at flere hester i en stall har et likt skoingsintervall og at hovslageren kan sko disse hestene på samme dag, for å unngå unødig kjøring. Planlegging av kjørerute og å samkjøre skoingen av flere hester på samme stall krever refleksjon omkring årsakssammenhengen mellom faktorene som påvirker tap av arbeidstid og inntekt. Hvordan hesten oppleves å sko, er av betydning for hvilken rekkefølge hovslageren velger å sko de hestene som skal skos på samme dag. Hovslagerne uttrykte at arbeidet krever *et blikk* for sunne høver og at dette legger grunnlaget for planleggingen av verkingen. Denne vurderingen innebærer taus kunnskap om estetikk, og faglige kunnskaper og ferdigheter om anatomi og fysiologi, eksteriør og hovlære.

#### 4.1.1.2 PLANLEGGING PÅ KORT OG LANG SIKT

I denne sammenheng er det snakk om planlegging kort eller lang *tid* i forveien av utførelsen av arbeidet. Tidsperspektivet er det som hovedsakelig skiller planlegging av detaljer og helhet og planlegging på kort og lang sikt. Planleggingen av arbeid på kort sikt innebære planlegging av arbeid en dag eller en uke fram i tid, mens planlegging av arbeid på lang sikt kan omfatte planlegging måneder eller mange år fram i tid. Dette synliggjør noen av rammene intervjupersonene må forholde seg til i yrkesutførelsen og hvilke faktorer som er med på å skape en struktur i arbeidsåret deres.

Empirien gir uttrykk for at både hovslagerne og yrkesutøverne i hestefaget planlegger på kort og lang sikt, men variasjonen i tidsintervallene har noen likheter og ulikheter. Hovslagerne forholder seg hovedsakelig til planlegging på kort sikt fra dag til dag og uke til uke, og på lang sikt seks til åtte uker fram i tid. Det kan se ut som at hestefagarbeiderne også forholder seg til planlegging på kort sikt fra dag til dag og uke til uke, mens på lang sikt kan det være snakk om åtte år fram i tid hvis en driver med avl. Det gjør for øvrig begge intervjupersonene fra hestefaget, i større eller mindre grad. Petter forteller at avl tar lang tid og krever tålmodighet;

*Du må ha bra med is i magen, tenke langsiktig og kvalitet.*

Avl er et tidkrevende arbeid, både i forkant av bedekningen, stell av hoppa underveis i drettigheten og i etterkant med trening av unghesten. Unghestene skal formes til fremtidige ridehester og selges for en sum penger som forhåpentligvis forsvare oppdrettet av individet.

Arbeidet yrkesutøverne står ovenfor i sin hverdag, er åpenbart preget av ulik intensitet. Hovslagerne har gjerne tre til fem avtaler per dag, hvor de skal ankomme stallen, sko hesten og ankomme neste stall i løpet av en og en halv til to timer. Planlegging på kort sikt vil i denne sammenheng dreie seg om oppsett av tidspunkt for de skoingene. For hestefagarbeideren som jobber som ridelærer og underviser hver av de 12 elevgruppe i rideskolen en gang i uken, dreier planlegging på kort sikt seg om hvilke hester som skal brukes i løpet av uken, hvor mye hver av hestene skal brukes og hvilke aktiviteter som skal gjennomføres i undervisningen. Hestefagarbeiderne som avler fram egne hester og står ovenfor et tidsspenn svært ulikt hovslagerne. Yrkesutøveren skal både planlegge hvilken hingst og hoppe som skal pares og bedekningene av hoppa når hun er brunstig. Dette betyr at avlsarbeidet favner planlegging både på kort og lang sikt.

*Planlegging av hingster bør en gjøre et år i forveien. Og når du avler et individ da, så går det kanskje sju/åtte år fra du tenker på hvilken hingst du skal bruke på merra og til salg av avkommet i andre enden. Petter.*

Avl krever kunnskap om hestens forplantning og fruktbarhet, og ferdigheter knyttet til bruk av avlsplaner og avlsindekser. Avlsindekser presenterer hingsten eller hoppas avlsverdi, ut ifra opplysninger om hesten og dens slektninger. Planlegging av avl innebærer kunnskap om bedekning av hoppa på det mest optimale tidspunktet i brunsten. De fleste hopper endrer atferd i brunst, så en må kunne oppdage endringer i hestens atferd for å kunne planlegge dette godt.

Et fast skoingsintervall av hestene gir hovslageren mulighet til å planlegge og sikre arbeid fram i tid. Dette er av betydning for forutsigbarhet i inntekt og fordeling av arbeidsmengde på dags-, ukes- og månedsbasis. Arbeidsmengden må planlegges etter hovslagerens teknikk, styrke og utholdenhet.

*Jeg planlegger som regel dagen ved sist skoing, sånn at når jeg drar har jeg oversikt over neste gang jeg skal sko hesten. Da vet jeg at om to måneder så har jeg fult opp, og da vet jeg også hva jeg skal gjøre. Også er jeg sikret jobb på den måten da. Martin.*

Planlegging av skoingsintervall avhenger av hvordan høvene vokser, bruk av hesten og eventuelle sykdommer/skader. Dette er vurderinger hovslageren gjør i samråd med eier og planlegger skoingsintervallet ut ifra. Skoingsintervallet skal være skadeforebyggende og er en viktig del av arbeidet med å sikre god velferd hos hesten. I tillegg vil skoingsintervallet legge

til rette for at resultatet av skoingene blir best mulig. Det blir også lettere for hovslageren å gjøre nødvendige innkjøp når hestene har faste skoingsintervall og en vet hvilket arbeid som venter fram i tid.

(..) for eksempel når du skal kjøpe inn sko og sånt, så kan du tjene mye på å planlegge.  
Line.

Planlegging av innkjøp og jevnlig bruk av varelageret er kostnadsbesparende for hovslagerne.

#### 4.1.1.2.1 OPPSUMMERING AV KAPITTEL 4.1.1.2

Empirien uttrykte at *planlegging på kort og lang sikt* er nyttig for samtlige av yrkesutøverne. Hestefagarbeiderne som avler fram egne hester for trening og salg, må ha en plan for hva slags type avkom hen ønsker til seg selv som rytter eller hvilke hestetyper markedet etterspør. Med bakgrunn i dette må det avgjøres hvilken hingst som skal brukes til å bedekke hoppa med. Dette krever faglige kunnskaper og ferdigheter om hestens biologi og avl. I tillegg må den som avler ha faglig kunnskap om økonomi i avl og oppdrett av hest. Tålmodighet ble nevnt som en nødvendig personlig kvalifikasjon for å kunne drive med avl. *Et blikk* for å kunne oppdage endringer i hoppas atferd er sentralt for å kunne planlegge bedekning av hoppa på det mest optimale tidspunktet i brunsten, ridelæreren i rideskolen må planlegge undervisningen for hver enkelt ridetime, men også fram i tid slik at elevene opplever en progresjon i ridningen gjennom hele kurset. Hen må ha faglige kunnskaper og ferdigheter om ride- og treningslære for å kunne planlegge rideundervisningen. Ved å planlegge skoingsintervallet for de ulike hestene kan hovslageren skape en forutsigbar arbeidsbelastning langt fram i tid. Planlegging av skoingsintervall krever faglig kunnskap om hestens anatomi og eksteriør, og hestens biomekanikk, og skadelære.

#### 4.1.1.3 SELVSTENDIG PLANLEGGING OG PLANLEGGING I SAMARBEID MED ANDRE

Yrkesutøverne uttrykte at selvstendighet er nødvendig for å kunne planlegge arbeidet, både i detalj og helhet, og på kort og lang sikt. Men i noen situasjoner er et samarbeid med andre fagfolk og kunder helt nødvendig for å kunne planlegge arbeidet. Yrkesutøverne opplever i ulik

grad, utfordringer ved å planlegge arbeidet selvstendig og i samarbeid med andre. Det dreier seg altså om et forhold mellom selvstendighet og samarbeid i planleggingsarbeidet.

*Man må ta valg, men man må ikke være så selvstendig at man ikke skal ha hjelp fra noen. Jeg føler at det er en balansegang. Line.*

Line forteller om ulike situasjoner hvor hun har hatt behov for hjelp av andre hovslagere til å planlegge arbeidet med verkingen og skoingen av en hest. Det kan dreie seg om at hovslagerne må være bevist på at de har ulike styrker og svakheter i sitt arbeid, og at de må evne å spørre om hjelp dersom de har behov for det. Yrkesutøveren må kunne legge stoltheten til side og tenke på hva som er til det best for hesten.

Som selvstendig næringsdrivende må arbeidet planlegges med utgangspunkt i yrkesutøverens kompetanse og det de føler seg trygg på. I forbindelse med skoing fortalte hovslagerne at det er ulike måter de kan få informasjonen de trenger for å verke og sko hesten. Hesten kan for eksempel stå i ro på stallgangen eller hesten kan bli leid slik hovslageren ser hvordan den beveger seg. Hovslageren velger den metoden som gir informasjonen hen trenger for å kunne planlegge arbeidet videre med verkingen.

*Jeg har jo flere kollegaer som er flinkere enn meg til alltid å få gått opp hesten før de begynner å sko, ser på bevegelsesmønsteret og sånn. Personlig prøver jeg å hente det litt mer fra hvordan hester er når den står på gangen da. Martin.*

Martin gir uttrykk for at han har funnet en metode han er trygg på, til tross for at kollegaene hans benytter andre metoder. Hovslageren er som regel eneste fagperson til stede ved skoing og må derfor kunne ta selvstendige valg i planleggingsarbeidet.

Stell av hestens høver er en kontinuerlig prosess og det er av betydning for resultatet av hver skoing at det blir fulgt opp hver sjette til åttende uke. Dersom intervallet beveger seg utover dette, vil det være vanskelig for hovslageren å få gjort en god jobb. Det ble fortalt at dette har sammenheng med at hoven består av komplekse strukturer, der ugunstige vinkler i leddene som en følge av for eksempel lange høver, igjen kan føre til seneskader. Utfordringen ligger altså i å få en minimumsbelastning på ledd og sener. Dette vil påvirke hestens velferd og helse, og eierens bruk av hesten. Ved planlegging og oppfølging av skoingene er hovslageren avhengig av et samarbeid med hestens eier som kunde. Kunden har et overordnet ansvar for å planlegge

skoingsintervallet etter hovslagerens anbefalinger, men det kan være utfordrende for enkelte eiere å følge opp dette samarbeidet.

*Hovslaging krever en del planlegging fram i tid og det er noe av det som gjør det vanskelig, fordi det er ikke alle kundene som er så gode på å planlegge. Line.*

Hovslageren er avhengig av god kommunikasjon og et godt samarbeid med kunden, for å kunne planlegge skoingsintervallet. De ga uttrykk for at samarbeidet om planleggingen av skoingsintervallet foregår muntlig eller via mobiltelefon, og ved bruk av kalender, der både eier og hovslager må følge opp avtalene. Hvordan kunden bruker hesten og følger opp daglig stell av høvene, vil ha innvirkning på høvene og hvordan hovslagerens arbeid oppfattes utad. Dette er av betydning for hovslagerens renommé. Ved å rense ut av høvene daglig og holde de sånn noenlunde rene, vil hovslageren ha et godt utgangspunkt for å utføre en god jobb. Godt hovstell er også forbyggende for ulike lidelser som råte og knusning.

Hovslageren har ansvaret for å utføre et arbeid som er til det beste for hesten, og de fortalte at det er mye som kan gå galt ved skoing (jf. delkapittel 3.3.2 Gjennomføring av intervjuene). Det å skjære en hest til blods kan få fatale konsekvenser, dersom en ikke iverksetter nødvendige tiltak umiddelbart. Hovslageren må legge en plan for hva som må gjøres i oppfølgingen av såret i samråd med eieren og i noen tilfeller be de kontakte veterinær for videre behandling.

*Det har jo med at hvis ting går galt, så står du alene. Det er ingen som står klar til å hjelpe deg. Og det tror jeg ødelegger for en del. For det presset og faktisk stå der alene, vet jeg kan være veldig stort. Det er mye ansvar i det. Martin.*

Martin forteller at ansvaret er stort å bære alene, men at det kan lette noe ved å ha et nært samarbeid med andre fagfolk. I mange tilfeller er det snakk om en hest som betyr alt for eieren, som forventer at hovslageren gjør en god jobb. Det er derfor viktig at hovslageren har en plan for arbeidet som skal utføres og en *plan b*, dersom noe skulle gå galt. En *plan b*, vil i noen tilfeller inkludere et samarbeid med andre fagfolk som veterinær.

Yrkesutøveren i hestefaget har også et ansvar for hestens velferd. De må planlegge driften av stallen på en måte som ivaretar hestenes naturlige behov og krav til fôr, stell, mosjon og sosial omgang. I en stall vil det oppstå behov for hjelp fra andre fagfolk til hovstell, helsesjekk, ulike former for behandling og tilpasning av utstyr som brukes i ridning og kjøring. Utfordringen for

den som har ansvaret for hestene, er gjerne knyttet til *når* en skal kontakte de ulike fagpersonene.

*Jeg har et stort nettverk med fagpersonell og kjenner når jeg bør kontakte dem. Men jeg er veldig selektiv på hvem jeg bruker. Det har jo med hestene å gjøre, at de skal ha det bra.* Tone.

*(..) hvis jeg ser en liten urytme i bevegelsene til rideskolehestene, så ringer jeg veterinær med en gang. Det er jo mye vi vanlige mennesker ikke ser, som veterinæren ser. Og da tenker jeg at når vi først evner å se noe, så har det jo egentlig gått veldig langt.* Tone.

Dette er av stor betydning - spesielt i forbindelse med sykdom, der tidlig oppdagelse av symptomer kan være avgjørende for resultatet og utfallet av veterinærbehandlingen. Den daglige driften må derfor involvere planlagte rutiner som hjelper yrkesutøveren og andre i stallen, arbeidet med å følge opp hestene.

*Ved fôring er det jo litt med å se hvordan hestene har det og det krever nok litt erfaring at man fort ser om noe ikke stemmer. Jeg ser at alle står på fire bein, kjenner over de og vurderer om de er i riktig hold og om det er behov for å endre fôringen.* Tone.

*Fôring er jo litt krevende da, for du skal kunne vurdere hesten og utviklingen av fôringen.* Petter.

Tone bruker et bredt spekter av kunnskaper og ferdigheter for å tolke sanseintrykkene hun får gjennom å se på hestene og å kjenne på dem. Denne tause kunnskapen har hun tilegnet seg gjennom erfaring med holdvurdering og vet derfor hvor på hestekroppen hun skal kjenne, hva hun skal kjenne etter og hvilket press berøringen fra hånda skal ha. Denne tause kunnskapen Tone bruker har hun tilegnet seg gjennom erfaring med holdvurdering og vet derfor hvor på hestekroppen hun skal kjenne, hva hun skal kjenne etter og hvilket press berøringen fra hånda skal ha. Alle hester ha en fôrplan som er individuelt tilpasset eller tilpasset en liten gruppe hester av samme type og i samme hold. Fôrplanen skal ta utgangspunkt i hestens/hestenes vekt, hold, appetitt, rase, kjønn, alder og bruk. Dersom hestene går i flokk på utegang, er for eksempel dette også noe som skal tas hensyn til i beregningen av fôrplanen. Ved fôring er det nødvendig å se til at hestene har en normal atferd og spiser det fôret de har fått tildelt. En hest med kolikk vil i de fleste tilfeller ha redusert appetitt i kombinasjon med andre symptomer, noe et trent øye evner å fange opp ved for eksempel fôring. Det at hestene har et godt hold og ikke er for feite eller for tynne, er viktig for deres helse og velferd. Overføring av hestene vil for eksempel føre

til unødvendige fôrutgifter og dårligere økonomi, mens underfôring kan føre til økte veterinærutgifter på grunn av underernæring. Dette krever et samarbeid mellom de som har ansvar for fôringene, men også selvstendighet av den enkelte som utfører den fysiske fôringen.

#### 4.1.1.3.1 OPPSUMMERING AV KAPITTEL 4.1.1.3

Fagarbeiderne er avhengig av både *selvstendig planlegging* og *planlegging i samarbeid med fagfolk og kunder* i sin yrkesutøvelse. Den selvstendige planleggingen og synes å sammenheng med kompetansen til den enkelte og deres erfaring med yrket. Metoden hovslageren velger å bruke for best mulig å kunne vurdere behovet for verking eller fôringsrutinene hestefagarbeideren velger med utgangspunkt i hestens hold, er eksempler på selvstendig planlegging i arbeidet. Dette krever at hovslageren har faglige kunnskaper og ferdigheter om hovlære og hestens bevegelse, og hestefaglæreren om fôringslære og forebyggende helsearbeid. Men i det hovslageren gjør en feil og skjærer hoven til blods eller hesten i rideskolen viser symptomer på fordøyelsesbesvær, må yrkesutøverne med utgangspunkt i egen kompetanse, vurdere behovet for å tilkalle veterinær og samarbeide om videre behandling av hesten. Dette krever faglige kunnskaper og ferdigheter om sykdoms- og skadelære. I tillegg ble det uttrykt at taus kunnskap om å *kjenne* når en skal tilkalle veterinær ved sykdom, om å *se* behov for endring av fôring og om å *oppdage* ujevnheter i hestens bevegelsesmønster, er nødvendig i arbeidet med å sikre hestens velferd. Selvstendig planlegging krever personlige kvalifikasjoner som selvstendighet og ansvarlighet, mens planlegging med andre krever gode evner i å samarbeide og kommunisere.

#### 4.1.2 UTØVELSE

Et annet sentralt aspekt ved kompetansebegrepet som framkom av empirien, omhandler utøvelse av arbeidsoppgavene. I intervjuene beskrev yrkesutøverne ulike måter å utøve arbeidet på. *Utøvelseskompetanse* innebærer faglig kunnskap om og faglige ferdigheter knyttet til bruk og håndtering av hest, verktøy, redskap og maskiner, relasjonen mellom disse og yrkesutøveren. Personlige, tause og sosiale kvalifikasjoner utgjør også en del av utøvelseskompetansen. Yrkesutøvelsen dreier seg om bruk og håndtering av hest i ulike aktiviteter, eller bruk og håndtering av verktøy, redskap og maskiner.

Yrkesutøverne fortalte om ulike elementer i den daglige arbeidsutøvelsen, men felles for alle var bruk og håndtering av hest. Fagarbeiderne i hestefaget bruker og håndterer verktøy og maskiner i ulik grad, mens hovslagerne er prisgitt verktøy for å kunne utføre skoing og eventuelt smiing. Analysen tar for seg sentrale elementer i utøvingskompetansen slik det framkom av empirien; *Bruk og håndtering av hest*, og *bruk og håndtering av verktøy, redskap og maskiner*. Elementene som inngår i utføringen av yrke, arter seg noe ulikt innen hvert av de to fagområdene.

#### 4.1.2.1 BRUK OG HÅNDBLING AV HEST

I utøvingen av arbeidet som involverer bruk og håndtering av hest, er det for yrkesutøverne i hestefaget snakk om bruk av hest i rideskole, til rideundervisning, temming av unghester og trening av konkurranse- og unghester. For hovslagerne dreier det seg om håndtering av hest under skoing.

I rideskolen dreier opplæringen av elevene seg om stell av hest og om rideundervisning. Ridesenteret er avhengig av et hestemateriell som kan utøve jobben kundene etterspør og hestene må være egnet til jobben, ved å kunne håndteres og rides av ulike typer elever. At en hest er egnet for bruk i rideskole, innebærer et godt lynne og en atferd som er håndterbar for rideskoleelevene. Det vil med andre ord si at den må være lydige, snill og tålmodig. Hestens kvalitet reflekterer i stor grad kompetansen til den som har ansvaret for bruken og håndteringen av dem, men det er viktig å poengtere at det fra naturen sin side er noen hester som egner seg bedre til bruk i rideskole enn andre. Denne vurderingen må den som har ansvaret for hestene gjøre på grunnlag av faglige kunnskaper og ferdigheter om hestens biologi.

*Det er det som er drivkraften, at hestene skal ha det bra. Det gir meg mye, det er jo det jeg lever for. Å kunne bidra til å utdanne framtidens hestemennesker til å tenke på samme måte; lære at hestene kommer først og at hestene skal ha det bra. Tone.*

Bruk av hest i rideskole kan være et noe ensformig arbeid for hestene og variasjon i bruken er derfor helt nødvendig. Hestene trenger for eksempel å komme seg ut av ridebanen og gå på tur, slik at de ikke blir lei arbeidet. Det er også viktig å tilpasse bruken av hestene etter deres utdanningsnivå og fysiske form. Hvordan dette utføres avhenger av den som har ansvaret for hestene og driften av rideskolen. Dette krever kompetanse om hestens biologi og treningslære.



*Mange tenker kanskje at rideskole ikke er noe hyggelig for hestene. Jeg tenker at så lenge de har det bra, har utstyr som passer og ikke har det vondt, så har de kanskje ikke noen grunn til å bli lei. Tone.*

Variasjon i bruk av hestene og hvor mye hestene blir brukt er viktig å ta hensyn til ved drift av rideskole, men de har også andre behov som må ivaretas. Rideskolehestene har det samme kravet til stell og oppfølging som en privat eid hest. Den skal ha en fôrplan tilpasset sitt næringsbehov, sosial omgang med andre hester, mye utetid, individuelt tilpasset utstyr og oppfølging av hovslager, veterinær og andre fagfolk ved behov. Yrkesutøveren som har ansvaret for å imøtekomme hestene behov, må ha faglige kunnskaper og ferdigheter om fôringslære, hestens biologi, anatomi og fysiologi, hovstell, og sykdoms- og skadelære.

*Hestenes velferd går foran uansett og jeg vil gjerne ha det så naturlig som mulig. Rideskolehestene går ute i flokk og de har noe å tygge på mesteparten av tiden. Tone*

Hester er flokkdyr som i det fri bruker mesteparten av tiden på å spise, være sosial, mosjonere og hvile. Den daglige driften av stallen bør derfor etterstrebe å ivareta hestenes naturlige behov i størst mulig grad. Organisering av stallen speiler sånn sett kompetansen til den som er ansvarlig for driften. Tett oppfølging av hestenes behov er eiers ansvar og det vil legge grunnlaget for god velferd og trivsel blant hestene. Dette er forankret i forskrift om velferd for hest (Forskrift om hestevelferd, 2005, § 17-23) som er hjemlet i lov om dyrevelferd (Dyrevelferdsloven, 2009).

Undervisning av rideskoleelever eller privatundervisning av ryttere, er et felles grunnlag for drift av rideskolen og ridesenteret, til begge yrkesutøverne i hestefaget. Instruksjon dreier seg hovedsakelig om å øke rytterens kompetanse slik at hen opplever mestring. For en rytter med privat hest, er det i mange tilfeller også et mål å utdanne hesten til et høyere nivå.

*Instruksjon er en stor del av driften her og jeg har et ønske om å hjelpe ryttere til å få oppleve noe av det samme som jeg har fått oppleve med hest selv. Petter.*

*I undervisningen må en tilpasse seg slik at en treffer folk på det planet de er og det interesseområdet de har, slik at en får til en god stemning eller situasjon, der det kan bli noe ut av det. Petter.*

Rideundervisning krever at instruktøren har faglige kunnskaper og ferdigheter om ridelære, treningslære, hestens biomekanikk og hestepsykologi. Instruktøren må tilpasse undervisningen

til både hest, rytter og de ulike situasjonene som oppstår underveis. Kommunikasjon mellom instruktør og rytter, og rytter og hest står sentralt her.

Utførelse av ridefaget er komplekst, og en er avhengig av et godt samspill mellom hest og rytter for å lykkes. Hesten er et dyr med egne tanker, oppfattelser og meninger, og det er *menneskets oppgave å tilnærme seg hesten på en måte hesten kan leve med* (Petter). Bruk og håndtering av hest dreier seg i stor grad om *feeling* og *timing*, en taus kunnskap som bare kan læres gjennom erfaring fra bruk og håndtering av hest.

*Det som løftet meg mest i håndtering og som rytter, var når jeg lærte mer om hestepsykologi; hvordan velge å gjøre ting i rett tid, med rett styrke, med rett tålmodighet og med rett innvinkling.* Petter.

*Og en av de tingene jeg prøver å hjelpe folk med, er sitsen. Ikke hvordan den ser ut, men hvordan den fungerer. Både for å få god kontakt med hesten, men også for sikkerhetens skyld. For de som skal bruke hesten, og for hesten. Sikre at hesten ikke blir mye plaget av rytteren fordi rytteren ikke kan så mye om hestepsykologi.* Petter.

Hestepsykologi dreier seg om en forståelse av hestens atferd og biologi - kort fortalt hvordan den forholder seg til og responderer på omgivelsene. Faglig kunnskaper og ferdigheter innenfor dette området er nødvendig for å kunne kommunisere med hesten på en god måte. I all bruk og håndtering av hest, vil en gjennom feeling kunne oppfatte det som skjer og velge hva en skal gjøre med det. Timing handler om å velge det mest gunstige tidspunktet for å gjøre noe med det en oppfattet, altså det tidspunktet en velger å innvirke på hesten. En dårlig feeling og ugunstig timing, vil kunne skape problemer i kommunikasjonen mellom hest og rytter. Hesten vil kunne oppleve dette som urettferdig og derfor svare på rytterens signaler med motstand i stedet for ettergift. Dette vil utsette hesten for unødige påkjenninger og det kan gå utover sikkerheten til både hest og menneske. En kan altså trekke paralleller mellom faglige kunnskaper og ferdigheter om hestepsykologi, sikkerhet og dyrevelferd.

*Det er mer et kroppslig sinn og intelligens som vil avgjøre om det blir et godt forhold mellom hest og rytter. Det dreier seg om å lytte til hesten, være fokusert i nå-tiden og føle seg fram.* Petter.

*Bare det å leie hesten ut og inn av luftegården er ikke mindre krevende, det er ganske avgjørende. Hvis det blir gjort på en veldig dårlig måte dag ut og dag inn hele året, blir hesten mye dårligere i bruken. Alt du gjør med hesten må være på stell. Petter*

Bruk og håndtering av hest stiller krav til yrkesutøveren. Rytteren eller treneren må være både rettferdig og tålmodig i arbeid med hesten. Forholdet mellom mennesket og hest skal bygge på gjensidig respekt og tillit, og empirien beskrev det som et vennskap. Yrkesutøverne beskrev hverdagen i hestefaget som arbeidsom og hvis en ikke har en interesse for hesten eller faget, vil arbeidet bli et ork.

*Det er hardt fysisk og det er hardt psykisk. Kanskje mest psykisk. En kan bli innmari trøtt i hodet når en holder på med temming og trening av hest. Petter.*

*Den største forskjellen i at folk lykkes med hest, er jo den ærlige interessen for faget. Du må ha interesse for faget og du må ha interesse for hesten. Da kan det skje mye på kort tid. Petter.*

Petter forteller at en sterk interesse for hestefaget er av betydning for om en vil lykkes med hest. Ved ansettelse av lærlinger gjennomfører han et intervju, der han spør om de er genuint interessert. Og dersom de er det, mener han at de vil kunne lære mye på relativt kort tid.

Hovslagerne må også håndtere hest i sin yrkesutførelse, men til forskjell fra yrkesutøverne i hestefaget er det ikke deres ansvar å trene hesten til å bli lydhør i håndtering. Dette er eieren sitt ansvar og dersom hesten er problematisk for hovslageren å sko, må eieren jobbe med å finjustere håndteringen av hesten mellom skoingene.

*(..) noen eiere sier at jeg bare må korrigere hesten, men det er ikke min jobb. Hvis en hest er vanskelig å sko, så bør eierne trene på det selv. Det er mye av den jobben jeg gjør som eieren ikke ser og det kan slite meg helt ut hvis hesten for eksempel drar i beinet hele tiden. Line.*

I tilfeller hvor hesten oppleves som utfordrende å sko, er det nødvendig at hovslageren er ærlig om det og gir hestens eier beskjed. Det er ikke alltid eieren er tilstede ved skoing og det er ikke en selvfølge at eieren oppfatter små uroligheter hos hesten slik hovslageren gjør. Dersom hovslageren vet at hestens eier jobber med å forbedre hestens atferd, ble det sagt at hen må utvise større tålmodighet ovenfor eier og hest. Det er tidkrevende å endre en hest sin atferd.

Hovslagerne tilegner seg gjerne erfaring med håndtering av hest gjennom yrkesutøvelsen og det er av sikkerhetsmessige årsaker nødvendig at de har kunnskaper og ferdigheter om hestens atferd og psykologi. Det kan være risikofylt å sko hest dersom en ikke evner å forutse situasjoner som kan oppstå.

*Utfordringen med håndtering av hest i forbindelse med skoing, synes jeg er å kjenne igjen når ting går galt. Det å finne ut av om det er kjødd eller om det er frykt, når hesten gjør noe. Men sett bort ifra det handler det om at man oppfører seg rolig, at man utfører en viss høflighet og at man faktisk gir hesten sjans til å gi deg beinet da. Martin.*

Ved håndtering av hest under skoing påpeker Martin at det er nødvendig å utøve en viss høflighet. I denne sammenheng er det snakk om å be hesten om å løfte beinet ved å legge et press på det, framfor å dra det til seg. Dersom hesten ikke er forberedt på dette, kan det miste balansen og bli skremt.

En hest kan være problematisk å sko på grunn av smerte i forbindelse med en skade. Dette er i så fall noe eier må informere hovslageren om, slik at hen kan ta hensyn til det ved skoing. Det er fysisk krevende for hovslageren å sko, men det er også anstrengende for hesten å bli skodd. Hovslageren skal bøye seg og hesten skal holde beinet oppe, de må møtes på midten og samarbeide. Dersom hesten av en eller annen årsak ikke evner å stå på tre bein over lengre tid, må dette tas hensyn til med små pauser mellom arbeidsoppgavene. Dette vil være til det beste for hovslageren, jobben som skal utføres, og for hesten.

*(..) en hest som hadde seneskade i bakbeina var veldig vanskelig å sko bak. Den løftet beina, men det var akkurat som om den fikk panikk. Læremesteren min viste meg hvordan jeg skulle spørre den om å få beinet. Den ble nervøs når jeg bare tok det opp, for da mistet den balansen. Da skjønnte jeg at her er det noe jeg gjøre galt og at hesten ikke vil være vanskelig. Men når du blir sliten så har man lett for å tenke det. Og det må du legge fra deg, følelsene. Line.*

*Har man mye sinne i seg og man blir fort sint, så er det faktisk en ting man må jobbe med. Man skal ikke la sinne gå utover hesten. Det er noe annet å korrigere den da. Line.*

Line forteller at en helt bevisst må legge vekk følelser som kan dukke opp i kroppen når en begynner å bli sliten av arbeidet. Hovslageren må kunne håndtere både hesten og sin egen

psyke, og ta ansvar for å skape en god stemning ved utføring av arbeidet. Dette krever at hovslageren har en god holdning til yrkesutførelsen og respekt for hesten.

#### 4.1.2.1.1 OPPSUMMERING AV KAPITTEL 4.1.2.1

Yrkesutøvelsen som omhandler *bruk og håndtering av hest* innebærer ulike aktiviteter som rideskole, trening og temming av ulike hester, privatinstruksjon og håndtering ved skoing. Den som har ansvaret for rideskolen, må sørge for variasjon i bruk av hestene, og tilpasse bruk og stell av hver enkelt hest individuelt. Dette krever faglige kunnskaper og ferdigheter om hestens biologi, anatomi og fysiologi, og treningslære. Kjennskap til lovverk og forskrifter er også nødvendig. Den som driver rideskolen må være omsorgsfull og kunne tilpasse bruk av hestene etter behov og kapasitet. Rideundervisning krever at instruktøren har faglige kunnskaper og ferdigheter om ridelære, treningslære, hestens biomekanikk og hestepsykologi, og en taus kunnskap om å tilpasse undervisningen til hest og rytter. Evnen til å kommunisere er helt sentral i denne sammenhengen. Utøvelseskompetanse i bruk og håndtering av hest dreier seg i stor grad om feeling og timing, som er tause kunnskaper en kan tilegne seg gjennom erfaring. Faglige kunnskaper og ferdigheter innenfor hestepsykologi er nødvendig for å kunne bruke og håndtere hest på en rettferdig måte, og det er også av betydning for sikkerheten og dens velferd. Forholdet mellom hest og menneske kan karakteriseres som et vennskap, og en må være tålmodig i arbeid med hesten.

Hovslagerne må også ha faglige kunnskaper om og ferdigheter i håndtering av hest i sin yrkesutførelse. En dialog mellom hovslageren og hestens eier, er nødvendig dersom det er behov for å korrigere hestens atferd ved skoing. Det er mye av hestens atferd som ikke er synlig for det blotte øyet, men som hovslageren kjenner godt i arbeidsutøvelsen. Hovslaging er et risikofylt yrke og av sikkerhetsmessige årsaker er det nødvendig at hovslagerne har faglige kunnskaper og ferdigheter om hestens atferd og psykologi. De må evne å forutse situasjoner som kan oppstå og håndtere hesten på en slik måte at en ivaretar sikkerheten og velferden. Hovslagerne må utøve høflighet ovenfor hesten og ta hensyn til ulike behov de eventuelt måtte ha. De må ha en god holdning til yrkesutførelsen og til hesten, i form av å opptre ansvarlig.

#### 4.1.2.2 BRUK OG HÅNDTERING AV VERKTØY, REDSKAP OG MASKINER

Yrkesutøvelse som krever bruk og håndtering av verktøy angår i all hovedsak hovslagerne, slik det framkom av empirien. I hestefaget er det behov for å kunne bruke og håndtere verktøy og redskap til å utføre stallarbeid, reparasjoner, vedlikehold eller utbedringer. Hestefagarbeiderne er noe delt i bruk og håndtering av maskiner, der den ene har tilgang på traktor med ulike redskap, minilaster og fire-hjuling, mens den andre ikke har tilgang på noe av dette. Samtlige av yrkesutøverne har bil og er avhengig av denne i større eller mindre grad, for å kunne utøve arbeidet. For hovslagerne handler det om transport mellom de ulike stallene for å kunne sko hest, mens for hestefagarbeiderne er det snakk om en del transport av hest til ulike formål som veterinær og sommerbeite.

Den daglige driften krever at yrkesutøverne er selvstendige og kreative, og evner å bruke verktøy, redskap og maskiner til å finne løsninger på problemer som oppstår.

*Man må være veldig løsningsorientert og kreativ – finne løsninger på ting. Få ting til å fungere uansett, kunne improvisere. Du må kunne tilpasse alt hele tiden. Uansett hva som skjer så må du bare få det til å fungere, på en eller annen måte. Tone.*

I en stall vill det være behov for å utføre reparasjoner, vedlikehold eller utbedringer og det er som regel ikke økonomi til å leie inn noe for å gjøre dette arbeidet. Det er derfor viktig at en kan bruke og håndtere verktøy og maskiner til å utføre dette ved behov.

*Det er jo sånn at i en stall må man være selvhjulpent, man kan ikke leie inn noen til å gjøre alle disse praktiske tingene, utbedringer, vedlikehold på bygg, bokser og slike ting. Og selvfølgelig noe maskinelt, sånn som traktor og sånt. Hente rundball, flytte litt på ting med traktor og sånt. Handy og allsidig er det viktig å være. Petter.*

Petter produserer en del av grovfôret til hestene selv og har derfor mye mark han må skjøtte. Dette krever faglige kunnskaper og ferdigheter om fôrproduksjon, jordarbeiding, planteproduksjon, innhøstingsmetoder, maskiner og redskaper. Den resterende delen av grovfôret kjøper han av andre bønder. Yrkesutøveren bør forlange en analyse som dokumenterer grovfôrets kvalitet, slik at en vet hva en betaler for. Et grovfôr med høyt næringsinnhold, koster gjerne mer enn et grovfôr med lavt næringsinnhold. Krav til næringsinnhold varierer og kommer ann på hvilken type hester en har og hva en bruker de til.

Det framkom av empirien at det er en fordel dersom lærlinger i hovslagerfaget har noen kunnskaper og ferdigheter om bruk og håndtering av verktøy i forkant av læretiden. Dette kan gi lærlingene en lettere start på læra, ettersom de er kjent med noe som kan relateres til yrkesutøvelsen fra før. Dersom en ikke har erfaring med verktøy, kan det gå med mye tid til å gjøre lærlingen hendig.

*(..) det jeg synes har vært utfordrende er at jeg ikke hadde noen erfaring med verktøy fra før av. Jeg hadde aldri vært borti vinkelsliper, smihammer, ambolt eller sånne ting. Men som hovslager jobber du med verktøy hver dag, så en må bare skjønner hvor viktig det er og hvor mye lettere det gjør hverdagen. Line.*

*Hvis lærlingene har lært seg småting som å slipe sko, nitte; å bli hendig kan du si da. Og en ting er jo å kunne det bra, men mange ganger føler at det går bort en del tid på bare å lære seg å bruke hendene egentlig. Martin.*

Det ble nevnt at den ønskede erfaringen med verktøy ikke nødvendigvis må være relatert til hovslagerverktøy. All erfaring med verktøy som for eksempel hammer, sag og drill er verdifull. Verktøyet hovslagerne bruker mest ved skoing er hovkniv, rasp, ulike tenger og smihammeren. Det å være nevenyttig framstår som en viktig egenskap for å kunne utføre beskjæring av hoven med verktøyet, slik en ønsker. Det å smi sko, tilpasse skoen til hovens form, sømme den på og gjøre finish-arbeidet, krever også at en mestrer verktøyet.

*Men det å bli ordentlig dyktig tar tid, og det er derfor jeg synes det også er mest utfordrende med jobben, er selve verkingen. Faktisk en del av det går på å håndtere verktøyet og få det slik man ønsker. Martin.*

Hvordan en holder verktøyet, vinkelen på det i forhold til hoven, styrken eller presset som kreves, er en *feeling* som en opparbeider seg gjennom erfaring med bruk og håndtering. På samme måte vil det tidspunktet hovslageren velger å slå hammeren i sømhodet under sømning, være styrt av en *timing*. Det ble uttrykt at denne *feelingen* og *timing* er noe av det mest utfordrende ved yrkesutøvelsen.

*Så det har noe rutine å gjøre og at man får en feeling på ting. Det er da man begynner å skjønne det. Det har noe med å godta at det får du etter hvert. Line.*

Hovslagerne må kunne bruke og håndtere verktøy med begge hender, ettersom de må jobbe med høvene på både høyre og venstre side av hesten. Dette kan være en utfordring, da hovslagerne opplever at de er sterkere i en side av kroppen og har lettere for å jobbe med denne.

*Jeg er veldig sterk på høyresiden kontra venstre, og har veldig lett for å jobbe mot venstre, mens det å jobbe mot høyre kan være veldig utfordrende. Sånn at på noen steder av hoven vil det være veldig enkelt for meg å legge trykk, mens på andre steder av hoven er det ofte vanskelig fordi det er den svake siden min som må jobbe. Martin.*

Martin fortalte at han prøver å være bevist på egne svakheter for å unngå å gjøre store feil i arbeidet. Ved å spørre andre hovslagere om hjelp, har han fått en viss oversikt over hva han må være ekstra oppmerksom på i utøvelsen. Han må sørge for at det er rom for å gjøre små feil ved å ikke ta av for mye horn fra hoven av gangen. Det er stort sett mulig å fjerne mer horn ved behov, men en kan ikke legge det til igjen dersom en har tatt for mye. Han uttalte at han bruker litt tid ved hver skoing, på å rette opp småfeil han gjør underveis i arbeidet.

*Det jeg har en veldig tendens til å gjøre når jeg bruker verketanga, er at jeg jobber litt for fort så blir det veldig ustøtt og ruglete, og så må jeg bruke mye tid med raspa etterpå. Og hvis jeg bruker veldig mye tid med raspa etterpå, så har man veldig lett for å havne i u-planhet, fordi jeg er sterkere på en side. Martin.*

Hovslagerne må vurdere eget arbeid fortløpende og være selvkritisk til utøvelsen. Det framstår som viktig å ha kontroll på ens sterke og svake sider, og feil som gjerne oppstår i sammenheng med bruk av den svake siden.

#### 4.1.2.2.1 OPPSUMMERING AV KAPITTEL 4.1.2.2

*Bruk og håndtering av verktøy, redskap og maskiner* angår i all hovedsak hovslagerne. Hestefagarbeiderne er noe delt i bruken og håndteringen av maskiner, men samtlige av yrkesutøverne har bil og er avhengig av denne i større eller mindre grad. I hestefaget er det behov for å kunne bruke og håndtere verktøy og redskap til å utføre stallarbeid, reparasjoner, vedlikehold eller utbedringer. Dette krever faglige kunnskaper og ferdigheter om verktøy og redskap, teknikk, håndverk og ulike materialer. Maskiner brukes gjerne til å hente og flytte på ting som for eksempel gjødsel og grovfôr, men også til fôrproduksjon. Dette stiller krav til faglige kunnskaper og ferdigheter annet jordarbeiding, planteproduksjon og



innhøstingsmetoder, redskaper og maskiner. Det er også nødvendig å ha faglige kunnskaper om fôringslære, fôranalyser og økonomi ved både produksjon av eget grovfôr og ved kjøp av grovfôr. Yrkesutøveren må mestre verktøyet, redskapene og maskinene en bruker, slik at en kan utøve arbeidet. Personlige egenskaper som selvstendighet og kreativitet er sentrale her.

Hovslagerne mener det er en fordel dersom lærlinger i hovslagerfaget er litt hendig og har noen kunnskaper og ferdigheter om bruk og håndtering av verktøy i forkant av læretiden. Det å kunne bruke og håndtere verktøy, står helt sentralt i yrkesutøvelsen, og det er dette hovslagerne gir uttrykk for at de synes er mest utfordrende ved arbeidet. Feeling og timing for bruk og håndtering av verktøy, handler om hvordan en holder verktøyet, vinkelen på det i forhold til hoven, styrken eller presset som kreves. Dette er taus kunnskap en opparbeider seg gjennom erfaring med yrkesutøvelsen. Verktøy og verktøys inngrep i ulike materialer gir signaler om motstand, press, vibrasjon, lyd og lignende. Yrkesutøveren må kunne tolke disse og ta konsekvensene av dem. Hovslagerne må vurdere eget arbeid fortløpende og være selvkritisk til utøvelsen. Det framstår som viktig å ha kontroll på ens sterke og svake sider, og feil som gjerne oppstår i sammenheng med bruk av den svake siden.

## 5 DRØFTING

---

I dette kapittelet vil jeg drøfte de mest sentrale funnene fra empirien opp mot relevant teori og se de i lys av læreplanene i heste- og hovslagerfag på Vg2 og Vg3, for å belyse oppgavens problemstilling: *hvordan kan yrkesfaglæreren forstå sentrale aspekt ved kompetansebegrepet i heste- og hovslagerfag?* Drøftingskapittelet er strukturert på samme måte som analysen i kapittel 4 og består av to delkapitler med tilhørende underkapitler og oppsummeringer. Kapittelet avsluttes med en drøfting av studiens styrker og svakheter. Rekkefølgen funnene drøftes i er tilfeldig, og funnene er markert med fet, kursiv skrift for å synliggjøre de.

Læreplanene i heste- og hovslagerfag på Vg2 og Vg3 dekker funnene av de faglige kvalifikasjonene fra analysen og jeg velger på grunnlag av dette å ikke forfølge disse videre i drøftingen (jf. oppsummeringene i kapittel 4.1.1 og 4.1.2). Funnene av de personlige og sosiale kvalifikasjonene tas ikke opp faglæreplanene slik de kom fram av analysen og de utgjør derfor grunnlaget for drøftingen. I analysen framstår de personlige og de sosiale kvalifikasjonene som likeverdige med de faglige kvalifikasjonene, men likevel ligger de i bakgrunn av faglæreplanene i beskrivelsen av de syv mennesketypene i Generelle delen av læreplanen. Jeg vil drøfte hva taus kunnskap er, men jeg drøfter ikke hver enkelt taus kunnskap som framkom av analysen. Den generelle drøftingen av taus kunnskap har overføringsverdi til alle de tause kunnskapene som kom fram i analysen. Personlige kvalifikasjoner er i denne oppgaven forstått som *den enkeltes egenskaper og evner, og potensial eller kapasitet til å fungere på egenhånd*, mens sosiale kvalifikasjoner er forstått som *den enkeltes evne til å fungere i samspill med andre* (Illeris, 2012, s. 163).

### 5.1 PLANLEGGINGSKOMPETANSE

Å planlegge betyr å *legge en plan for noe* (Planlegge, 2018 b). *Planleggingskompetanse* er et begrep som ble til gjennom analysen av empirien og det framstår som et sentralt aspekt ved yrkesutøvernes kompetanse. Begrepet favner tre aspekt: planlegging av detaljer og helhet, planlegging på kort og lang sikt, og selvstendig planlegging og planlegging i samarbeid med andre. Jeg vil først drøfte de sentrale funnene separat mot relevant teori før jeg sammenfatter dem i en oppsummering.

### 5.1.1 PLANLEGGING AV DETALJER OG HELHET

Planlegging av detaljer og helhet fremstår som nødvendig for å oppnå *effektivitet* i arbeidet. Det handler om at arbeidet skal *foregå etter en plan, og at utbytte (resultatet) eller avkastningen står i forhold til innsatsen* (Effektivitet, 2018 a). Hovslagerne har stort fokus på effektivitet ved at de *«kjører minst mulig for å tjene mest mulig (...)»*. De har tenkt på forholdet mellom hva de gjør og hva de ønsker å oppnå, og kommet fram til at *«det er lurt å samle hestene på stallene»* eller *«ha noe som ligger i samme kjørerute»*. Resultatet av denne tankeprosessen er at hovslageren blir mer effektiv og prosessen sammenfaller med det Dewey (2005) skriver om refleksjon: *tenkning eller refleksjon er, som vi allerede har set om end ikke eksplisitt, erkendelse af relationen mellem, hvad vi forsøger at gjøre, og hvad der sker som konsekvens heraf*. Hovslageren oppnår effektivitet når hen bruker arbeidstiden på å sko hest og kan reflektere-i-handling (Schön, 1995): *We all have, in greater or lesser degree, the capability of reflecting on what we know as revealed by what we do. And we also have the ability to reflect-in-action to generate new knowing (...)*. Refleksjon-i-handling er kanskje en egnet betegnelse på hva som skal til for at hovslageren kan oppnå god utnyttelse av arbeidstiden og bedre lønnsomhet i arbeidet; hen må hele tiden tenke over hva hen gjør og hva hen ønsker å få til, slik at hen kan oppnå større effektivitet. Det å være effektiv er av betydning for belastningen hovslageren utsettes for i arbeidet og det ble uttrykt at det ikke nødvendigvis er antall hester en blir sliten av, men hvor lang tid en bruker på arbeidet. Hestens tålmodighet under arbeidet og kundens tilfredshet i forhold til bruk av tid, er også faktorer som påvirker hovslagerens behov for å være effektiv. Hovslagerfaget stiller altså krav til effektivitet i arbeidet og planlegging av detaljer og helhet er en måte å bli mer effektiv på. Gjøtterud har definert effektivitet som en personlig kvalifikasjon (Krogh et al., 2003, s. 97), men slik jeg ser det framstår det å være effektiv som en *metode* for å oppnå effektivitet. Effektivitet blir dermed et resultat av å være effektiv. Yrkesutøverne vil bli mer effektive når de gjennom erfaring med yrkesutøvelsen kan innarbeide rutiner for hvilken rekkefølge arbeidet bør utøves i. Dette vil altså danne grunnlaget for hvordan detaljene og helheten i arbeidet planlegges. Det er derfor grunnlag for å anta at det å være effektiv vil kunne øves og utvikles parallelt med tilegnelse av erfaring fra yrket. Gjøtterud skriver om kvalifikasjonskrav som *det et arbeid krever av en person for at vedkommende skal kunne utføre arbeidet* (Krogh et al., 2003, s. 94). I denne sammenhengen framstår det å være effektiv som en nødvendig kvalifikasjon for å kunne gjøre et levebrød ut av yrket, men ikke som et kvalifikasjonskrav for å kunne utøve det praktiske arbeidet. Effektivitet er resultatet av å være effektiv.

## 5.1.2 PLANLEGGING PÅ KORT OG LANG SIKT

Yrkesutøvernes behov for å planlegge arbeidet kan trolig forklares med at *arbeidet er komplekst og at det til tider kan virke uoversiktlig og uberegnelig* (Krogh et al., 2003). Planlegging fram i tid kan bidra til å skape **forutsigbarhet** i yrkesutøvernes arbeid og inntekt, ved at det sikrer fremtidig jobb: «*Jeg planlegger som regel dagen ved sist skoing, sånn at når jeg drar har jeg oversikt over neste gang jeg skal sko hesten (...). Også er jeg sikret jobb på den måten da*». For at yrkesutøverne skal kunne skape forutsigbarhet i arbeidet, må de tenke over hvor mye de kan jobbe og hvilken inntekt de er avhengig av. Resultatet av denne refleksjonen vil legge grunnlaget for planleggingen fram i tid (jf. Dewey, 2005 i kapittel 5.1.1).

**Tålmodighet** framstår som en sentral personlig kvalifikasjon for å mestre planlegging både på kort og lang sikt: «*du må ha bra med is i magen, tenke langsiktig og kvalitet*». For hestefagarbeiderne kan arbeidet være svært tidkrevende og yrkesutøveren må ha *evnen til å holde ut eller vente* (Tålmodighet, 2018 e). Et arbeide som dreier seg om planlegging mange år fram i tid stiller krav til stor tålmodighet hos yrkesutøveren, i form av at resultatet av arbeidet de planlegger *nå* først er synlig om mange år. Hestefagarbeideren som har opplevd et godt resultat av langsiktig planlegging, vil sannsynligvis være like mye eller mer tålmodig ved planleggingen av det neste langsiktige arbeidet. Gjølterud hevder at det å *planlegge i mindre målestokk kan bidra til gradvis å bygge opp de kvalifikasjonene som er nødvendig for å planlegge i større målestokk* (Krogh et al., 2003). Det er derfor grunn til å tro at tålmodighet er en personlig kvalifikasjon som kan utvikles gjennom yrkesutøvelsen, ved gradvis å planlegge i et lengere og lengre perspektiv. Hvor stort tidsperspektiv det er snakk om, varierer mellom fagområdene.

## 5.1.3 SELVSTENDIG PLANLEGGING OG PLANLEGGING I SAMARBEID MED ANDRE

**Selvstendighet** er en forutsetning for at yrkesutøveren kan planlegge arbeidet. De jobber mye alene og må derfor kunne *tenke og handle uavhengig av andre* (Selvstendighet, 2018 d). Yrkesutøverne uttrykte at en må ha indre motivasjon i form av «*passion*» og «*genuin interesse*» for å klare å *stå i arbeidet dag ut og dag inn*. Deci og Ryan (1985 ref. i Strandkleiv, 2006, s. 14-15) hevder at indre motivasjon oppstår når *en handling er fri fra press, fullt ut selvbestemt og kompetansegivende*. Deres selvbestemmelsesteori hevder at *mennesket har tre medfødte*

psykologiske behov som er viktige for indre motivasjon: behovet for selvbestemmelse, behovet for kompetanse og behovet for tilhørighet. Motivasjonen for å være selvstendig i planleggingsarbeidet er trolig drevet av yrkesutøvernes «*passion*» og «*genuine interesse*» for yrket, ønsket om å lære mer: «*ville bli bedre*», og det å være en del av fagmiljøet i heste- eller hovslagerfaget. Selvstendighet stiller også krav til faglige kvalifikasjoner, da det er yrkesutøvernes subjektive vurderinger som ligger til grunn for det selvstendige planleggingsarbeidet. I analysen framkom taus kunnskap som nødvendig for å kunne gjøre disse subjektive vurderingene. Polanyi (2000, s. 16) beskriver denne kunnskapen ved at *vi kan vite mer enn vi kan si*, og det kan derfor være problematisk for yrkesutøveren å verbalisere hvilken taus kunnskap som inngår i de subjektive vurderingene. Det dreier seg om *evnen til å tolke sanseintrykk på bakgrunn av bredt sammensatte kunnskaper og ferdigheter* (Krog et al., 2003, s. 97), og det kan trekkes paralleller mellom evnen til å oppfatte disse sanseintrykkene og Polanyi (2000) sitt eksempel om ansiktsgjenkjenning; *vi kjenner en persons ansikt, og vi kan gjenkjenne det blant tusener, ja, blant en million andre. Likevel kan vi vanligvis ikke si hvordan vi er i stand til å kjenne igjen et ansikt.*

**Ansvarlighet** framstår som en sentral personlig kvalifikasjon i planleggingsarbeidet. Yrkesutøveren må ta ansvar for selvstendige vurderinger og vise omsorg for hesten gjennom etiske vurderinger av dens behov. Det dreier seg om *en forpliktelse til å stå til rette for det en gjør* (Ansvarlighet, 2016) og om holdningen en har til stell av hest. Yrkesutøverne må planlegge et arbeid som ivaretar hestens behov og det kan til tider virke overveldende å ha ansvaret for hestens velferd, «*for det med det presset og faktisk stå der alene (..). Det er mye ansvar i det*». Dersom de gjør en feil eller det oppstår en situasjon yrkesutøveren ikke kan håndtere på egenhånd, har de et ansvar for å tilkalle hjelp av annet fagpersonell. Denne vurderingen må yrkesutøveren gjøre med utgangspunkt i egen faglig kompetanse, og evnen til *å kjenne når en har behov for hjelp, «jeg kjenner når jeg bør kontakte dem*». Yrkesutøveren må så i samarbeid med fagpersonellet og eventuelt eieren av hesten, planlegge videre behandling.

Det er nødvendig at yrkesutøverne har evnen til å **samarbeide**. Samarbeid er gjennom Organisation for Economic Co-Operation and Development [OECD] (2005, s. 13) sitt *Definition and Selection of Competencies (DeSeCo) Project* definert som en *key competence: Many demands and goals cannot be met by one individual alone but instead require those who share the same interests to join forces in groups (..)*. Et samarbeid mellom hovslageren og hestens eier er avgjørende for å oppnå ønsket resultat av skoingen. Hestens eier har et ansvar

for å ivareta dens velferd gjennom å sørge for tilstrekkelig hovstell, og hovslageren har et ansvar for å ivareta dette ved å planlegge et gunstig skoingsintervall. Dette krever at kunden og hovslageren samarbeider om å følge opp skoingsintervallet. OECD skriver at *co-operating well with others requires: Empathy and being self-aware* (OECD, 2015, s. 12). OECD hevder altså at forståelse for den andre parts opplevelse av situasjonen og evnen til å kontrollere egne følelser er nødvendig for å oppnå et godt samarbeid (2005, s. 12).

Evnen til å **kommunisere**; *formidle et budskap og dele ideer og informasjon ved hjelp av språk*, synes også å være nødvendig for et godt samarbeid (Kommunikasjon, 2018 b). Hovslageren bør ha forståelse for at kunden ikke nødvendigvis har forutsetninger for å forstå hvilke vurderinger som ligger til grunn for skoingsintervallet og ikke la følelsene dominere i håndteringen av dette. Ved å forklare på en forståelig måte hva som ligger bak planleggingen, vil hovslageren kunne opparbeide seg tillit hos kunden og legge grunnlaget for et godt samarbeid. Gode samarbeidsevner vil øke sjansen for at hovslageren beholder kundene over lengre tid, og et godt samarbeid er derfor også av betydning for forutsigbarhet i arbeid og inntekt (jf. kapittel 5.1.2).

#### 5.1.4 OPPSUMMERING AV KAPITTEL 5.1

Analysen og drøftingen av empirien har gjort det mulig å trekke frem og utdype noen av kvalifikasjonene som er nødvendige for å kunne planlegge arbeidet i heste- og hovslagerfag. Det er derfor grunnlag for å si at planleggingskompetanse krever de personlige kvalifikasjonene tålmodighet, selvstendighet og ansvarlighet, og de sosiale kvalifikasjonene samarbeid og kommunikasjon. Planlegging vil kunne bidra til å skape forutsigbarhet i arbeidet og til å utvikle den personlige kvalifikasjonen *å være* effektiv. Taus kunnskap som innebærer å ha et blick for ting, en magefølelse for noe, feeling og timing er sentralt i arbeidet. Planleggingskompetanse krever faglige kvalifikasjoner om økonomi og bedriftslære, hestens biologi og atferd, velferd og forebyggende helsearbeid og aktivitet med hest.

### 5.1.5 FUNNENE I LYS AV LÆREPLANENE I HESTE- OG HOVSLAGERFAG PÅ VG2 OG VG3

Planleggingskompetanse framstår som et sentralt aspekt ved yrkesutøvernes kompetanse, særlig for hovslagerne. Planleggingsbegrepet nevnes et par ganger i læreplanen for heste- og hovslagerfaget på Vg2, og i læreplanen for hestefaget på Vg3. I læreplanen for hovslagerfaget på Vg3 nevnes begrepet bare en gang. Det er derfor rimelig å stille spørsmål ved hvorfor begrepet ikke vektlegges i større grad i læreplanene og hvorfor det vektlegges minst i det fagområdet det framstår som mest nødvendig i.

I formålet for de felles programfagene i heste- og hovslagerfag på Vg2 står det at *programfagene skal bidra til å utvikle kompetanse som er anvendelig i yrkes- og samfunnsliv i bred forstand* (Udir, 2018 b, s. 2). De personlige kvalifikasjonene som har framkommet av analysen og drøftingen, har sitt utgangspunkt i yrkesutøvernes virkelighet og jeg anser dem derfor for å være – etter læreplanens definisjon – *anvendelige i yrkeslivet* (Udir, 2018 b, s. 2). Det handler om planleggingskompetanse som favner tre ulike aspekt og som krever kvalifikasjonene tålmodighet, selvstendighet og ansvarlighet, samarbeid og kommunikasjon

Kvalifikasjonen **tålmodighet** nevnes ikke i læreplanens formuleringer, men det står i formålet til heste- og hovslagerfaget på Vg2 at *programfagene skal legge til rette for at eleven skal opparbeide forståelse for det særegne knyttet til hesterelaterte aktiviteter* (..) (Udir, 2018 b s. 2). Med utgangspunkt i analysen og drøftingen i denne studien er det grunnlag for å anta at tålmodighet er en nødvendig kvalifikasjon i planleggingsarbeidet, og at den derfor favnes av *det særegne knyttet til hesterelaterte aktiviteter* (..) (Udir, 2018 b s. 2).

Læreplanverket omtaler ikke **selvstendighet** spesifikt, men kompetansemålenes formulering skal sørge for en faglig progresjon mellom alle (begge) årstrinn. Eksempelvis skal elevene i programfaget hest og hestehold på Vg2, *kunne beskrive ulike treningsformer* (..), mens i det samme faget på Vg3 skal *lærlingen kunne vurdere ulike treningsmetoder* (..) (Udir, 2018 b s. 2 og c s. 2). Med utgangspunkt i drøftingen av selvstendighet, er det nærliggende å si at det å *kunne vurdere* krever selvstendighet i form av å kunne foreta subjektive vurderinger. På denne måten framstår selvstendighet som en nødvendig personlig kvalifikasjon gjennom læreplanens formulering av kompetansemålene. Samtidig uttrykker ordlyden i læreplanens kompetansemål en selvstendighet ved at hvert fag starter formuleringen av de med: (..) *eleven skal kunne* (..),

der *elev*en er i bestemt form entall. Dette hindrer selvfølgelig ikke samarbeid, men samarbeid er også noe eleven skal kunne.

Formålet for de felles programfagene i heste- og hovslagerfag på Vg2 sier at *programfaget skal legge til rette for at eleven skal opparbeide forståelse for (..) det å ha ansvar for dyr, med de krav det stiller til etikk (..) og videre at den skal gi eleven mulighet for å utvikle (..) omsorg for dyr (..)* (Udir, 2018 b s. 2). Det er viktig at dette kommer fram av læreplanen, da mine funn bygger opp under at **ansvarlighet** er nødvendig for å kunne vise omsorg for hesten gjennom å foreta etiske vurderinger av dens behov.

I formålet til hestefaget på Vg3 står det at *opplæringen skal fremme forståing for at arbeid med dyr krever evnen til å avgjørelser (..)* (Udir, 2018 c s. 2). *Å ta avgjørelser* kan knyttes til min drøfting av **selvstendighet** som dreier seg om å *tenke og handle uavhengig av andre* (Selvstendighet, 2018 d) og drøftingen **ansvarlighet** som handler om å *stå til rette for det en gjør* (Ansvarlighet, 2016).

Mine funn viser at yrkesutøverne må kunne **samarbeide** og **kommunisere** med andre fagfolk og kunder. Formålet i læreplanene på Vg2 og Vg3, og den grunnleggende ferdigheten å *kunne uttrykke seg muntlig* for begge årstrinn, uttrykker også at dette er nødvendig. I formålet for de felles programfagene i heste- og hovslagerfag på Vg2, står det at *opplæringen skal gi elevene mulighet for å utvikle samarbeidsevne (..)*, og i den grunnleggende ferdigheten å *kunne uttrykke seg muntlig*, skal eleven kunne *forklare, begrunne og presentere prosesser og produkter for kunder og myndigheter* (Udir, 2018 b, s. 2). I formålet for opplæringen i hestefaget på Vg3 står det at *opplæringen skal legge til rette for at lærlingen kan (..) utvikle samarbeidsevne (..)* (Udir, 2018 c, s. 2). Den grunnleggende ferdigheten å *kunne uttrykke seg muntlig* i hestefaget på Vg3 *innebærer å forklare og grunngi valg og å presentere prosesser og produkter for kunder (..)* (Udir, 2018 c, s. 2). Hovedområdet stalldrift og bedriftslære i den samme læreplanen har som mål at *lærlingen skal (..) kommunisere om hest med veterinær, hestepersonell (..)*, og at *lærlingen skal ha kontakt med kunder (..)* (Udir, 2018 c, s. 2). I hovslagerfaget på Vg3 innebærer det å *kunne uttrykke seg muntlig å formidle informasjon i forbindelse med skoing av hest for en kunde* (Udir, 2018 d, s. 2). Den samme læreplanen sier at i hovedområde hovpleie skal *lærlingen kunne kommunisere og samarbeide med annet hestepersonell*, og i hovedområde helse og sykdom at *lærlingen skal kunne kommunisere med veterinær og samarbeide om forebygging og behandling* (Udir, 2018 d, s. 2). Læreplanene uttrykker med disse



formuleringene at *samarbeid* og *kommunikasjon* er nødvendige sosiale kvalifikasjoner i yrkesutøvelsen.

Mine funn viser at planlegging vil kunne bidra til å skape *forutsigbarhet* i arbeidet og til å utvikle den personlige kvalifikasjonen å *være effektiv*. Formålet med Vg2 heste- og hovslagerfag sier at *programfagene skal bidra til (...) refleksjon (...)* (Udir, 2018 b, s. 2), og formålet med hestefaget på Vg3 sier at *opplæringen skal bidra til refleksjon over utført arbeid (...)* (Udir, 2018 c, s. 2). Det framkom av drøftingen at henholdsvis refleksjon (Dewey, 2005) og refleksjon-i-handling (Schön, 1995) er nødvendig for at yrkesutøveren kan oppnå forutsigbarhet og effektivitet i arbeidet, og dette kan derfor ses i sammenheng med lærerplanens formuleringer omkring refleksjon.

## 5.2 UTØVELSESKOMPETANSE

Å utøve betyr å *drive med en aktivitet eller praktisere; bruke eller utøve i praksis noe man har lært* (Utøve, 2018 f og praktisere, 2018 c). *Utøvelseskompetanse* er det andre begrepet som ble til gjennom analysen av empirien. Begrepet består av to aspekt: bruk og håndtering av hest, og bruk og håndtering av verktøy, redskap og maskiner. Jeg vil først drøfte de sentrale funnene separat mot relevant teori før jeg sammenfatter dem i en oppsummering.

### 5.2.1 BRUK OG HÅNDTERING AV HEST

*Feeling* og *timing* er sentralt i yrkesutøvelsen som omhandler bruk og håndtering av hest. *Feeling* kan oversettes til å *ha følelse med noe* og *timing* kan oversettes til *tid for rett handling*. Gjennom *feeling* vil en kunne oppfatte signalene hesten gir og resonere seg fram til hvordan en skal håndtere disse. *Timing* handler om å velge det mest gunstige tidspunktet for å gjøre noe med det en oppfattet og gi hesten en innvirkning. En innvirkning er å gi hesten et signal i form av et fysisk eller psykisk press og lette på dette presset når hesten reagerer slik en ønsker (ettergift). Ved ridning er det snakk om et fysisk press som en gir ved hjelp av egen tyngde i setet (vekt), beina (sjenklene), eller gjennom hånda til tøylene og videre til bittet i hestens munn. Et psykisk press kan bestå av lyd, kroppsholdning eller avstanden mellom hesten og den som håndterer den. Dersom en står med begge skuldrene vendt mot hesten, skaper det et større psykisk press enn om en vender skuldrene bort fra den. Dernest vil en lang avstand gi et mindre

psykisk press enn en kort avstand. Feeling og timing er med andre ord en måte å kommuniserer med hesten på og «*det dreier seg om å lytte til hesten, være fokusert i nå-tiden og føle seg fram*». En yrkesutøver som har god feeling og timing i bruk og håndtering av hest, vil behandle den mer rettferdig og legge grunnlaget for et nært vennskap. Et vennskap med hesten er av betydning for samspillet i kommunikasjonen mellom hest og menneske. Yrkesutøverens evne til å forstå tegn som hesten gir (feeling) er knyttet til deres *refleksjonsevne i og over handling*. Schön (1995, s. 30) beskriver dette slik: *The process of reflection-in-action begins when a spontaneous performance is interrupted by surprise. Surprise triggers reflection directed both to the surprising outcome and to the knowing-in-action that led to it*. Refleksjon i og over handling hjelper yrkesutøveren til å forstå hestens tegn og å forstå når det er gunstig å time innvirkningene. Denne refleksjonsprosessen vil gi yrkesutøveren verdifull erfaring og tilføre hen ny kunnskap (Dewey, 2005).

**Tålmodighet** framstår som en sentral kvalifikasjon ved bruk og håndtering av hest og i forbindelse med de tause kunnskapene feeling og timing. Yrkesutøveren må ha *evnen til å vente* på et tegn fra hesten og time presset og ettergiften på det mest gunstige tidspunktet ut ifra dette (Tålmodighet, 2018 e). Hesten lærer i det yrkesutøveren letter på presset (ettergiften), fordi det oppleves som mer behagelig for hesten å være under mindre press. Det er tidkrevende å trene hest og det kan gå lang tid uten store endringer, spesielt dersom yrkesutøveren mangler erfaring. Dewey (2005) hevder at vi tilegner oss erfaring gjennom *prøve- og feilemetoden; vi prøver noe og når det mislykkes prøver vi noe annet. Vi prøver oss fram til resultatet blir slik vi ønsker, også bruker vi denne metoden neste gang vi kommer i en lignende situasjon*. Denne prøve- og feilemetoden er beskrivende for det yrkesutøverne står overfor i bruk og håndtering av hest. Det er svært viktig at en forblir tålmodig i dette arbeidet slik at hesten opplever treningen som rettferdig. Det vil kunne oppstå motstand i en hest som blir urettferdig behandlet, ved at den ikke får belønning i form av ettergift på riktig tidspunkt. Dette kan gå utover sikkerheten i bruken og håndteringen, og hestens velferd.

Det er nødvendig å ha **omsorg** for hest i bruk og håndteringen av den. Å ha omsorg for eller omtanke for hest vil si at en har *sympati for* dens behov og opplevelse av ulike situasjoner, og tilpasser stell og bruk eller håndtering av den med *hensyn til* dette (Omtanke/omsorg, 2018 a). Det handler altså om holdninger til og respekt for hest som et levende individ. Gjennom god feeling og timing (jf. første avsnitt i kapittel 5.2.1) vil også yrkesutøveren utvise omsorg for hesten ved at hen kommuniserer med den på dens premisser.

De personlige kvalifikasjonene *selvstendighet* og *ansvarlighet*, og den sosiale kvalifikasjonen *kommunikasjon* framstår også som nødvendige i utøvelsen av arbeidet. Drøftingen av disse kvalifikasjonene under kapittel 5.1.3 i planleggingskompetanse, har overføringsverdi til utøvelseskompetanse. Jeg drøfter derfor ikke disse kvalifikasjonene ytterligere. Gjøtterud påpeker at *kvalifikasjoner som utvikles i tilknytning til en bestemt situasjon kan være overførbare til andre situasjoner og sammenhenger* (Krogh et al., 2003). Til tross for at jeg drøftet *tålmodighet* i kapittel 5.1.2 under planleggingskompetanse, valgte jeg likevel å drøfte kvalifikasjonen i kapittel 5.2.1 under utøvelseskompetanse. Dette fordi kvalifikasjonen har et ganske annet uttrykk i utøvelsen med bruk og håndtering av hest som et levende dyr, enn i planleggingsarbeidet.

## 5.2.2 BRUK OG HÅNDBLING AV VERKTØY, REDSKAP OG MASKINER

Ved bruk og håndtering av verktøy, redskap og maskiner må yrkesutøveren være *kreativ* for å kunne utøve arbeidet: «*en må være veldig løsningsorientert og kreativ*». Å være kreativ vil si at en er *skapende eller idérik*. *Kreative tanker er ofte nyskapende, nyutviklende (innovative), idérike eller fantasirike på en konstruktiv og perspektivåpnende måte* (Kreativ, 2015). Kreativitet i heste- og hovslagerfaget handler om å finne løsninger som vil bidra til at resultatet av arbeidet blir bedre eller at arbeidet blir enklere å utøve. Dette krever en form for erfaring der yrkesutøverne evner å se sammenhengen mellom handling og resultat: *I oppdagelsen af de detaljerede sammenhænge mellem vores aktiviteter og konsekvenserne, gjøres den tænkning, der er implicit i den forsøgsvisе erfaring, eksplisit* (Dewey, 2005, s. 162-163). Kreativitet krever altså at yrkesutøveren kjenner til betingelsene for et ønsket resultat, at hen kan undersøke om de er til stede og eventuelt framskaffe de ved mangler eller eliminere de ved overflod (Dewey, 2005, s. 162-163).

*Feeling* og *timing* med bruk og håndtering av verktøy, redskaper og maskiner er svært sentralt i hovslagerens yrkesutøvelse. Denne feelingen forklarer Polanyi (2000, s. 21) med at vi retter oppmerksomheten mot meningen til dets trykk mot hendene våre gjennom virkningen det har på tingene som vi bruker det på. Yrkesutøverens oppmerksomhet flyttes fra seg selv og til det objektet verktøyet, redskapet eller maskinen berører. Verktøyet blir kroppsliggjort ved at det blir en del av kroppen og du sanser det redskapet berører, og ikke redskapet i seg selv. *Dette skjer ved at kroppslige erfaringer erstattes med sansning av ting utenfor oss selv* (Bergersen,

2017, s. 5). Schön (1995) beskriver dette som en følelse vi har med tingene vi bruker. Hovslagerens feeling med bruk og håndtering av verktøy, redskap og maskiner omhandler hvordan de holder det/den, vinkelen på det/den i forhold til hoven eller skoen, og styrken eller presset som kreves for å oppnå ønsket resultat. Verktøys, redskaps og maskiners inngrep i ulike materialer gir signaler om motstand, press, vibrasjon og lyd. Yrkesutøveren må kunne tolke disse og ta konsekvensene av dem. En erfaren hovslager vil kanskje føle når hovkniven begynner å skjære for dypt i sålen ved verking. *Denne oppfattelsen og påfølgende reaksjon kan skje på en brøkdel av et sekund og hovslagerens kompetanse er avgjørende for å unngå å skjære hesten* (Bergersen, 2017, s. 5). Hen trenger ikke nødvendigvis være fokusert eller bevisst på hva hen gjør for å avverge situasjonen, men det foregår refleksjon-i-og-over-handling (Schön, 1995). Hovslagerne må vurdere arbeidet sitt fortløpende og være selvkritiske til utøvelsen. Evnen til å reflektere-i-og-over-handling er viktig for å kunne ha kontroll på ens sterke og svake sider i bruk og håndtering av verktøy.

### 5.2.3 OPPSUMMERING AV KAPITTEL 5.2

Analysen og drøftingen av empirien har gjort det mulig å trekke frem og utdype noen av kvalifikasjonene som er nødvendig for å kunne utøve arbeidet i heste- og hovslagerfag. Det er derfor grunnlag for å si at utøvelseskompetanse krever de personlige kvalifikasjonene selvstendighet, ansvarlighet, tålmodighet, omsorg og kreativitet, og den sosiale kvalifikasjonen kommunikasjon. Taus kunnskap som innebærer å ha feeling og timing er sentralt i arbeidet. Utøvelseskompetanse krever faglige kvalifikasjoner om økonomi og bedriftslære, hestens biologi og atferd, velferd og forebyggende helsearbeid, aktivitet med hest, håndtering av hest, lovverk og forskrifter, fôrproduksjon og bruk av verktøy, redskaper og maskiner.

### 5.2.4 FUNNENE I LYS AV LÆREPLANENE I HESTE- OG HOVSLAGERFAG PÅ VG2 OG VG3

Utøvelseskompetanse framstår som et sentralt aspekt ved yrkesutøvernes kompetanse. I læreplanene på Vg2 og Vg3 brukes utøvelsesbegrepet i form av *yrkesutøvelse* og det nevnes i formålet for de felles programfagene og i beskrivelsen av stalldriftsfaget på Vg2. I læreplanen for hestefaget på Vg3 nevnes begrepet i formålet for opplæringen og i beskrivelsen av samtlige hovedområder, mens i hovslagerfaget på Vg3 nevnes begrepet i formålet for opplæringen og i

beskrivelsen av hovedområde hovpleie. Mine funn når det gjelder utøvelseskompetanse kan derfor sies å sammenfalle med læreplanens formulering.

I formålet til læreplanen i heste- og hovslagerfaget på Vg2 sies det at *programfagene skal legge til rette for at eleven skal opparbeide forståelse for det særegne knyttet til hesterelaterte aktiviteter (..)* (Udir, 2018 b, s. 2). Jeg har funnet ut at det å *opparbeide forståelse for det særegne knyttet til hesterelaterte aktiviteter (..)* (Udir, 2018 b, s. 2) kan bety at eleven skal oppøve **feeling** og **timing**, i kombinasjon med **tålmodighet** (jf. tålmodighet i lys læreplanene i kapittel 5.1.5). Formålet i læreplanen for Vg3 hestefag sier at *faget skal legge til rette for at hestefaglærte har kunnskap om hest (..), og at de har ferdigheter i håndtering og bruk av hest (..). Videre skal faget skal fremme forståelse for samspillet mellom menneske og hest* (Udir, 2018 c, s. 2). I formålet med hovslagerfaget på Vg3 står det at *opplæringen skal tydeliggjøre de særegne utfordringene yrkesutøveren vil møte i arbeid med levende dyr* (Udir, 2018 d, s. 2). I beskrivelsen av faget aktiviteter med hest på Vg2 står det at det *handler om (..) håndtering, kjøring, ridning og andre aktiviteter*, mens hovedområde for aktiviteter med hest på Vg3 sier at *(..) omgang med og bruk av hest står sentralt. Her inngår stell, håndtering, kjøring, ridning og andre aktiviteter knyttet til bruk av hest i yrke* (Udir, 2018 b, s. 2 og c, s. 2). Beskrivelsen av hovedområde for hovpleie på Vg3 tar for seg *hesteforståelse og hestehåndtering* (Udir, 2018 d, s. 2). Læreplanenes formuleringer tar for seg flere aspekt ved bruk og håndtering av hest, men de kunne uttrykt at feeling og timing i kombinasjon med tålmodighet, er nødvendig for å kunne kommunisere med hesten på dens premisser.

**Omsorg** er en personlig kvalifikasjon som trengs i yrkesutøvelsen og som også står sentralt i formuleringene av læreplanene på Vg2 og Vg3. Formålet i heste- og hovslagerfaget på Vg2 sier at *programfagene skal legge til rette for at eleven skal opparbeide forståelse for (..) det å ha ansvar for dyr, med de krav det stiller til etikk (..) og opplæringen skal også gi eleven mulighet for å utvikle (..) og omsorg for (..), dyr (..)* (Udir, 2018 b, s. 2). I formålet med læreplanen i hestefaget på Vg3 står det *(..) opplæringen skal legge til rette for at lærlingen kan (..), utvikle (..) profesjonalitet med tanke på dyrevelferd, (..) og etikk* (Udir, 2018 c, s. 2). I læreplanen for hovslagerfaget på Vg3 sier formålet at *(..) faget skal legge vekt på det særegne ved å arbeidet med dyr, med de krav de stiller til etikk (..) og at (..) opplæringen skal (..) legge vekt på dyrevelferd og etikk* (Udir, 2018 d, s. 2). I beskrivelsen av stalldriftsfaget på Vg3 vektlegges *daglig drift ut ifra de behovene hesten har* (Udir, 2018 c, s. 2). Disse formuleringene viser at læreplanen anser omsorg som en viktig personlig kvalifikasjon. Gjennom drøftingen av omsorg

kom det fram at omsorg også handler om holdninger til og respekt for hest som et levende individ. Kommunikasjon med hesten på dens premisser er en måte å utvise omsorg for den på.

I læreplanen for heste- og hovslagerfaget på Vg2 står det at *opplæringen skal (..) fremme kreativitet (..)*, mens det i formålet med hestefaget på Vg3 står at *opplæringen skal fremme (..) evnen til å (..) være kreativ* (Udir, 2018 b, s. 2 og c, s. 2). Med utgangspunkt i definisjonen og drøftingen av begrepet (jf. drøfting i kapittel 5.2.2), mener jeg at formålet i læreplanen på Vg2 gjennom disse formuleringene uttrykker at kreativitet er en nødvendig kvalifikasjon: *(..) utvikling av nye yrker og næringer, (..) stimulere til innovasjon og næringsutvikling basert på bruk av hest, (..) og at arbeid med hest i opplæringen skal inspirere eleven (..) til å se nye muligheter i næringen* (Udir, 2018 b, s. 2). Beskrivelsen av stalldriftsfaget på Vg2 vektlegger også *(..) utvikling av hest som næring (..)* (Udir, 2018 b, s. 2). I formålet til opplæringen på Vg3 blir ikke begrepet kreativitet brukt, men det står at hestefaget *skal være med på å gi innsikt i hvordan en kan utvikle ny næringsvirksomhet knyttet til bruk av hest* (Udir, 2018 c, s. 2). I hovslagerfaget står det at *faget skal (..) forberede framtidige yrkesutøvere på at yrket vil være i endring og at opplæringen også skal medvirke (..) til utvikling av (..) evnen til å se nye næringsutviklingsstrategier i hovslagerfaget* (Udir, 2018 d, s. 2). Det framkom av drøftingen at kreativitet er nødvendig for å være *løsningsorientert, nyskapende, innovativ og næringsutviklende* og begrepet burde derfor inngått i Vg3-læreplanenes formuleringer av formålet med opplæringen.

**Feeling** og **timing** er ikke nevnt i forbindelse med bruk og håndtering av verktøy, redskap og maskiner i læreplanen. I beskrivelsen av stalldriftsfaget på Vg2 står det at *programfaget handler om utstyr, redskaper, verktøy og materialer og grunnleggende teknikk og håndverk* (Udir, 2018 b, s. 2). Hovedområdet i stalldrift og bedriftslære i hestefaget på Vg3 *omfatter arbeidsteknikker og valg og bruk av utstyr, redskaper og verktøy (..)* (Udir, 2018 c, s. 2). Formålet med hovslagerfaget på Vg3 sier at *faget skal medvirke til å utvikle kompetanse (..) og ferdigheter knyttet til skoing og til utvikling av god yrkesutøving* (Udir, 2018 d, s. 2). Beskrivelsen av hovedområde hovpleie i den samme læreplanen omfatter *verking og skoing, balansering og korrigerings*, mens beskrivelsen av hovedområde i verktøy og materialer omfatter *valg av (..) verktøy, smi- og sveiseteknikker (..)* (Udir, 2018 d, s. 2). I og med at verktøy, redskap og maskiner med mer inngår i mange av formuleringene til læreplanene på begge årstrinn burde også feeling og timing ved bruk og håndtering ha fremkommet av formuleringene. Drøftingen

av disse tause kunnskapene viser at de er nødvendige for å mestre yrkesutøvelsen både i heste- og hovslagerfaget.

*Selvstendighet, ansvarlighet, kommunikasjon* med andre fagfolk og kunder er sett i lys av læreplanverket i kapittel 5.1.5.

### 5.3 STYRKER OG SVAKHETER VED STUDIEN

Dette forskningsprosjektet kan ikke favne helheten i det komplekse arbeidet yrkesutøverne i heste- og hovslagerfaget møter i sin hverdag. Informantenes beskrivelser og erfaringer er bare eksempler på hva planleggings- og utøvelseskompetanse i heste- og hovslagerfaget innebærer for et mindre utvalg av yrkesutøvere. Undersøkelsene i studien har likevel frembragt verdifulle data som belyser problemstillingen, innenfor kriteriene av en masteroppgave. Med grunnlag i denne studien kan jeg yrkesrette egen undervisning i større grad, samtidig som oppgaven kan fungere som en veileder for andre yrkesfaglærere i heste- og hovslagerfag som kanskje ønsker å gjøre det samme. Oppgaven vil også kunne være av interesse for annen yrkesutdanning ved at den viser hvordan en kan gå til utøvere av det aktuelle yrket og få fram det de anser som nødvendig kompetanse i yrkesutøvelsen. Dette arbeidet er en sentral del av det å yrkesrette opplæringen.

Utvalget er ikke representativt for hestefagarbeidere eller hovslagere, og det kunne styrket studien å intervju flere yrkesutøvere. Tid har vært en begrensning for antall informanter, men få informanter har gitt meg mulighet til å analysere empirien grundig og hente fram funn som kanskje ville gått tapt i et større utvalg. Det er jeg som har analysert empirien fra intervjuene, men jeg har gjennom hele prosessen hatt en tett dialog med mine veiledere om hvordan jeg skal behandle og presentere dataene i oppgaven. Dette samarbeidet er med på å øke holdbarheten til funnene ytterligere.

## 6 KONKLUSJON

---

Problemstillingen i denne oppgaven er: *Hvordan kan yrkesfaglæreren forstå sentrale aspekt ved kompetansebegrepet i heste- og hovslagerfag?* Kunnskapen som er utviklet i denne masteroppgaven har sitt utgangspunkt i empirien fra intervjuene av yrkesutøverne. Gjennom analyse og drøfting har *planleggings- og utøvelseskompetanse* fremkommet som sentrale aspekt ved kompetansebegrepet. Kompetansebegrepet som ligger til grunn for Kunnskapsløftet dreier seg om *evnen til å løse oppgaver og mestre komplekse utfordringer*. Yrkesutøvelsen i heste- og hovslagerfaget viser seg som kompleks ved at både planlegging og utøvelse krever et bredt spekter av personlige, sosiale, tause og faglige kvalifikasjoner for å kunne mestres. De personlige og sosiale kvalifikasjonene framstår som spesielt sentrale i planlegging og utøvelse, ved at de ser ut til å danne et grunnlag for å kunne utvikle annen kompetanse, som tause og faglige kvalifikasjoner.

Kompetansebegrepet er videre definert ved at *elevne viser kompetanse i konkrete situasjoner ved å bruke kunnskaper og ferdigheter til å løse oppgaver*. I arbeidet med planlegging og utøvelse er det nødvendig å bruke både personlige, sosiale, tause og faglige kvalifikasjoner for å løse arbeidsoppgavene. De personlige kvalifikasjonene tålmodighet, selvstendighet og ansvarlighet, omsorg og kreativitet er sentrale sammen med de sosiale kvalifikasjonene samarbeid og kommunikasjon. Arbeidsoppgaver med planlegging vil kunne bidra til å skape forutsigbarhet i utøvelsen og til å utvikle den personlige kvalifikasjonen *å være effektiv*. Taus kunnskap som innebærer å ha et blikk for ting, en magefølelse for noe, feeling og timing er sentralt i arbeidet. De faglige kvalifikasjoner som er mest sentrale omhandler økonomi og bedriftslære, hestens biologi og atferd, velferd og forebyggende helsearbeid, aktivitet med hest, håndtering av hest, lovverk og forskrifter, fôrproduksjon, og bruk av verktøy, redskaper og maskiner.

Undervisning som tilrettelegger for at eleven kan utvikle kompetanse i å planlegge og utøve reelle arbeidsoppgaver fra yrket, vil også kunne legge til rette for øving og utviklingen av de sentrale kvalifikasjonene som har framkommet av studien. Yrkesfaglæreren må forholde seg til disse kvalifikasjonene og forstå viktigheten av dem. En metode for å bli mer bevisst på hvilke kvalifikasjoner som kreves av en arbeidsoppgave er å utvikle kvalifikasjonsanalyser som kan avdekke sentrale aspektene ved kompetansebegrepet i heste- og hovslagerfag.



## 6.1 IMPLIKASJONER FOR EGEN UNDERVISNING

Denne masteroppgaven har gitt meg innsikt i sentrale aspekt ved kompetansebegrepet for et utvalg yrkesutøvere i heste- og hovslagerfag. Den har endret måten jeg leser læreplanen på og det er som om formuleringene har fått et nytt innhold. Jeg leser den med en tyngde som jeg ikke har gjort tidligere og jeg forstår den på et mer opplyst grunnlag.

Veien videre slik jeg ser det nå, vil være å utvikle kvalifikasjonsanalyser av arbeidsoppgaver fra yrkesutøvelsen. På denne måten kan jeg bli mer bevisst på hvilke kvalifikasjoner arbeidsoppgavene krever og yrkesrette egen undervisning i større grad. Denne bevisstgjøringen er også nødvendig for at jeg skal kunne tilrettelegge undervisningen og *veilede elevene i læreprosessen på en god måte* (Krogh et al., 2003, s. 74). Samtidig kan elevene delta i utarbeidelsen av enkelte kvalifikasjonsanalyser og på denne måten få et mer bevisst forhold til utvikling av kvalifikasjoner gjennom et arbeid (Krogh et al., 2003, s. 98). Denne masteroppgaven kan på mange måter framstå som en omfattende kvalifikasjonsanalyse av kompetansebegrepet i heste- og hovslagerfag, med utgangspunkt i yrkesutøvernes beskrivelser i intervjuene.. Hensikten med en kvalifikasjonsanalyse er altså å kartlegge hvilke kvalifikasjoner en arbeidsoppgave krever, og metoden består i å avdekke kompleksiteten oppgaven består av ved å dele den opp mindre deler. Disse delene skal så beskrives med kvalifikasjonene som kreves (Krogh et al., 2003, s. 74). Gjøtterud hevder at det å *analysere arbeidsoppgavene som elevene skal kvalifiseres for og lage læringsoppgaver på bakgrunn av det en vet elevene får bruk for, er nødvendig innen all yrkesfaglig opplæring* (Krogh et al., 2003, s. 101). Lærerens valg av sentrale arbeidsoppgaver må skje på bakgrunn av kjennskap til yrkesutøvelsen, læreplanen og elevenes interesser. Med utgangspunkt i kunnskapen som er utviklet i denne oppgaven, tidligere erfaring fra læreryrket og egen kompetanse, har jeg nå et bra utgangspunkt for å forstå de sentrale aspektene ved læreplanen og bruke reelle arbeidsoppgaver fra yrket til å utarbeide kvalifikasjonsanalyser. Dette vil tilrettelegge for at elevene kan utvikle kompetanse som relevant for yrkesutøvelsen i heste- og hovslagerfag.

Planlegging og utøvelse er sentrale aspekt ved kompetansebegrepet og jeg valgte derfor å lage et eksempel på en kvalifikasjonsanalyse (jf. Tabell 2) av en arbeidsoppgave som favner begge disse aspektene: *å leie hesten ut i luftegården*. Dette er en arbeidsoppgave som jeg ved flere anledninger har observert at noen *tar litt lett på*, fordi de gjør det så mange ganger i løpet av en dag. Men dersom en tar for seg oppgaven i en kvalifikasjonsanalyse ser en at det å leie en hest

faktisk er en kompleks arbeidsoppgave (jf. Tabell 2 under). Dette er viktig å ta med inn i yrkesrettingen av undervisningen.

**Tabell 2:** Kvalifikasjonsanalyse av å leie hesten ut i luftegården.

<b>Arbeidsoppgave</b> <i>Leie hesten ut i luftegården</i>	<b>Kvalifikasjonskrav</b>
Planlegge bruk av nødvendig utstyr	Ha kunnskaper om hvilket utstyr som trengs for å leie hesten Ha kunnskaper om hvordan utstyret skal tilpasses til hesten Være selvstendig
Gå inn i boksen og ta på hesten utstyret	Ha kunnskaper om hestens atferd Ha kunnskap om hvordan utstyret skal tas på Kunne tilpasse utstyret til hesten Være selvstendig Være ansvarlig Kunne kommunisere med hesten ved bruk av feeling og timing Være tålmodig Være omsorgsfull
Leie hesten ut av boksen og ut i luftegården	Ha kunnskaper om hestens atferd Ha kunnskap om sikkerhet i forbindelse med å leie hest Være selvstendig Være ansvarlig Kunne kommunisere med hesten ved bruk av feeling og timing Være tålmodig Være omsorgsfull
Ta av utstyret og slippe hesten	Ha kunnskap om hvordan utstyret skal tas av Ha kunnskap om sikkerhet i forbindelse med å slippe hest Være selvstendig Være ansvarlig Kunne kommunisere med hesten ved bruk av feeling og timing Være tålmodig Være omsorgsfull

I intervjuet med Petter sa han at «bare det å leie hesten ut og inn av luftegården er ikke mindre krevende, det er ganske avgjørende. Hvis det blir gjort på en veldig dårlig måte dag ut og dag inn hele året, blir hesten mye dårligere i bruken. Alt du gjør med hesten må være på stell». Dette sitatet får fram hvor viktig det er å planlegge og utøve en slik *hverdagslig* arbeidsoppgave på en god måte, for å oppnå det resultatene en ønsker med hesten.

Etter å ha utarbeidet en slik kvalifikasjonsanalyse må en planlegge undervisningen videre og vurdere hvordan elevene på best mulig måte kan tilegne seg den kompleksiteten av kvalifikasjoner som arbeidsoppgaven innebærer (Krogh et al., 2003, s. 74). Sentrale spørsmål i denne sammenhengen er hvilke kvalifikasjoner elevene må utvikle eller tilegne seg før de kan gjennomføre arbeidsoppgaven, hva de kan lære gjennom å utøve arbeidsoppgaven og hvordan gjennomføringen av arbeidet skal bearbeides i etterkant for å gi ønsket læringsutbytte (Krogh et al., 2003, s. 74).

Yrkesretting av egen undervisning vil i første omgang dreie seg om å utarbeide kvalifikasjonsanalyser av arbeidsoppgaver fra yrkesutøvelsen, for å bli mer bevisst på hvilke kvalifikasjoner oppgavene krever. Jeg tror at denne masteroppgaven bare er starten på en kompetanseutvikling hos meg som yrkesfaglærer og at den vil kunne bidra med mer enn utarbeidelser av kvalifikasjonsanalyser i framtiden. Det er i hvert fall målet.

# REFERANSELISTE

---

I denne masteroppgaven har jeg brukt referansestilen *APA 6th*.

Ansvarlighet (2016). I Store norske leksikon. Hentet fra

<https://snl.no/ansvar>

Bakken, Ø., Bøhn, E. C., Heidenberg, T., Knævelsrud, T., Næsset, J. O. og Vangen, O. (2009). *Hest og hestehold*. Oslo: Tun Forlag.

Bergersen, K. (2014). *Elevens opplevelse av mening og relevans i Skogbruksundervisningen*. (Masteroppgave). Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet, Ås.

Bergersen, K. (2017). *Yrkesdidaktikk – fra taus til eksplisitt kunnskap*. Upublisert manuskript. Høgskolen i Oslo og Akershus, Kjeller.

Bergerud, E. (2016). *Naturbruk – utdanning for bærekraftig utvikling?* (Masteroppgave). Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet, Ås.

Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2012). *Kvalitative metoder – empiri og Teoriutvikling*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Dahl, T., Askling, B., Heggen, K., Kulbrandstad, L. I., Lauvdal, T., Qvortrup, L., Salvanes, K. G., Skagen, K., Skrøvset, S., & W. Thue, F. W. (2016). *Om lærerrollen*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/17f6ce332c47437c8935d7ccc0a72769/rappo-rt-om-laererrollen.pdf>

Dewey, J. (2005). *Demokrati og uddannelse*. Århus: Forlaget Klim

Dyrevelferdsloven.

Lov 19 juni 2009 nr. 97 om lov om dyrevelferd.

Effektivitet (2018 a). I Store norske leksikon. Hentet fra

<https://snl.no/effektivitet>

Forskrift om hestevelferd.

Forskrift 2. juni 2005 nr. 505 om forskrift om velferd for hest.

Forskrift til opplæringslova.

Forskrift 23. juni 2006 nr. 724 om forskrift til opplæringslova.

Hiim, H. & Hippe, E. (2009). *Undervisningsplanlegging for yrkesfaglærere* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

- Illeris, K. (2012). *Læring*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Kile, E. (1997). *Landbruksskolen 1825-1990 – Mål, innhold, arbeidsmåtar*. Otta: Landbruksforlaget.
- Kommunikasjon (2018 b). I Store norske leksikon. Hentet fra <https://snl.no/kommunikasjon>
- Kreativ (2015). I Store norske leksikon. Hentet fra <https://snl.no/kreativ>
- Krogh, E., Gjøtterud, S., Strangstadstuen, S. & Østergaard, E. (2003). *Elven og virksomheten – en innføring i naturbruksdidaktikk*. Chiron nr. 1. Ås: Norges landbrukshøgskole.
- Kunnskapsdepartementet (KD). (1998). *Kompetansereformen* (Meld. St. 42 1997-1998). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-42-1997-98/id191798/sec1>
- Kunnskapsdepartementet (KD). (2013 a). *På rett vei – Kvalitet og mangfold i fellesskolen* (Meld. St. 20 2012-2013). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-20-20122013/id717308/sec1>
- Kunnskapsdepartementet (KD). (2013 b, 5 november). Kampen om kunnskapsskolen. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/kampen-om-kunnskapsskolen/id745010/>
- Kunnskapsdepartementet (KD). (2014) *Lærerløftet – på lag for Kunnskapsskolen*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/Larerloftet/id2001933/>
- Kunnskapsdepartementet (KD). (2015 a). *Strategi - Kompetanse for kvalitet*. Hentet fra [https://www.regjeringen.no/contentassets/731323c71aa34a51a6febdeb8d41f2e0/kd\\_kompetanse-for-kvalitet\\_web.pdf](https://www.regjeringen.no/contentassets/731323c71aa34a51a6febdeb8d41f2e0/kd_kompetanse-for-kvalitet_web.pdf)
- Kunnskapsdepartementet (KD). (2015 b). *Yrkesfaglærerløftet – for fremtidens fagarbeidere*. Hentet fra [https://www.regjeringen.no/contentassets/18b2675273024ad3aeae27ecc4159edc/kd\\_yrkesfaglærerloftet\\_web\\_01.10.pdf](https://www.regjeringen.no/contentassets/18b2675273024ad3aeae27ecc4159edc/kd_yrkesfaglærerloftet_web_01.10.pdf)
- Kunnskapsdepartementet (KD). (2016) *Melding til Stortinget 28: Fag – Fornyning – Forståelse*. (Meld. St. 28 2015-2016). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20152016/id2483955/>
- Kunnskapsdepartementet (KD). (2018, 5 mars). Yrkesfagelever for tidligere spesialisering. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/yrkesfagelever-far-tidligere-spesialisering/id2592683/>

- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. (2. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Magnusson, L. E. (1981). *Hovpleie og hovbeslag* [Nasjonalbiblioteket]. Hentet fra [https://www.nb.no/items/77b707af6243662b2f2f100ae381422e?page=3&searchText=Hovpleie og beslag](https://www.nb.no/items/77b707af6243662b2f2f100ae381422e?page=3&searchText=Hovpleie%20og%20beslag)
- Norges hovslagerforening. (2018). Utdanningen. Hentet fra <http://hovslagerforeningen.no/faget/utdanningen/>
- Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU). (2017). Emnebeskrivelse Masteroppgave. (M30-LUN.) Hentet fra <https://www.nmbu.no/emne/M30-LUN?studieaar=2017>
- NOU 2014: 7. (2014). *Elevenes læring i fremtidens skole*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/NOU-2014-7/id766593/sec1>
- NOU 2015: 8. (2015). *Fremtidens skole - Fornyelse av fag og kompetanser*. Hentet fra [https://www.regjeringen.no/ no/dokumenter/nou-2015-8/id2417001/](https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2015-8/id2417001/)
- Omtanke/omsorg (2018 a). I *LEXIN-ordbøker på nett*. Hentet fra <http://lexin.udir.no/?search=omtanke&dict=nbo-maxi&ui-lang=NBO&startingfrom=&count=10&checked-languages=E&checked-languages=N>
- Opplæringslova.  
Lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa.
- Organisation for economic co-operation and development.org (OECD). (2005). The definition and selection of key competencies executive summary. Hentet fra <https://www.oecd.org/pisa/35070367.pdf>
- Personopplysningsloven.  
Lov 14. april 2000 nr. 31 om behandling av personopplysninger.
- Planlegge (2018 b). I *LEXIN-ordbøker på nett*. Hentet fra <http://lexin.udir.no/?search=planlegge&dict=nbo-maxi&ui-lang=NBO&startingfrom=&count=10&checked-languages=E&checked-languages=N>
- Polanyi, M. (2000). *Den tause dimensjonen – En introduksjon til taus kunnskap*. Oslo: Spartacus Forlag AS.
- Praktisere (2018 c). I *LEXIN-ordbøker på nett*. Hentet fra <http://lexin.udir.no/?&ui-lang=nbo&dict=nbo-maxi&search=praktisere&checked-languages=E&checked-languages=N>
- Primærnæringer (2014). I *Store norske leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/prim%C3%A6rn%C3%A6ringer>
- Samordnaopptak. (2018). Opptakskrav og poeng. Hentet 09. mai 2018 fra: <http://www.samordnaopptak.no/info/opptak/>

- Schön, D. A. (1995). *Knowing-In-Action: The New Scholarship Requires a New Epistemology*. *Change*, 27(6).  
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00091383.1995.10544673>
- Selvstendighet (2018 d). I *LEXIN-ordbøker på nett*. Hentet fra  
<http://lexin.udir.no/?search=selvstendig&dict=nbo-maxi&ui-lang=NBO&startingfrom=&count=10&checked-languages=E&checked-languages=N>
- Statistisk sentralbyrå (SSB) (2017, 1. juni). Elever som startet i vg1 for første gang angitt høst, etter status for oppnådd nivå i videregående opplæring etter fem år, utdannings-program og kjønn. Hentet fra  
<https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/vgogjen>
- Strandkleiv, O. I. (2006). *Motivasjon i praksis – håndbok for lærere*. Oslo: Elevsiden DA.
- Sæther, B., Haugum, M., Lerfald, M., Skålholt, A. & Stokke, M. (2014). *Evaluering av landbruksutdanningen på videregående nivå og vurdering av behovet for fagskoler innen landbruk*. (Østlandsforskning Rapport 5/2014). Hentet fra  
[https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/lmd/vedlegg/brosjyrer\\_veiledere\\_rapporter/rapport\\_evaluering\\_av\\_landbruksfag.pdf](https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/lmd/vedlegg/brosjyrer_veiledere_rapporter/rapport_evaluering_av_landbruksfag.pdf)
- Tålmodighet (2018 e). I *LEXIN-ordbøker på nett*. Hentet fra  
<http://lexin.udir.no/?search=tålmodighet&dict=nbo-maxi&ui-lang=NBO&startingfrom=&count=10&checked-languages=E&checked-languages=N>
- Ung.no. (2018). Yrkesfaglig eller studieforberedende på videregående? Hentet fra  
[https://www.ung.no/utdanning/3507\\_Yrkesfaglig\\_eller\\_studieforberedende\\_p%C3%A5\\_5\\_videreg%C3%A5ende.html](https://www.ung.no/utdanning/3507_Yrkesfaglig_eller_studieforberedende_p%C3%A5_5_videreg%C3%A5ende.html)
- Utdanningsdirektoratet (Udir). (2011 a). *Læreplan for videregående opplæring (R94). Studieretning for naturbruk – Opplæring i bedrift: Hovslagerfaget*. Hentet fra  
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/utgatt-lareplanverk-for-vgo-R94/>
- Utdanningsdirektoratet (Udir). (2011 b). *Læreplan for videregående opplæring (R94). Studieretning for naturbruk – Opplæring i bedrift: Hestefaget*. Hentet fra  
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/utgatt-lareplanverk-for-vgo-R94/>
- Utdanningsdirektoratet (Udir). (2015 a, 18 mai). Å forstå kompetanse. Hentet fra  
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/forsta-kompetanse/>
- Utdanningsdirektoratet (Udir). (2015 b). *Generell del av læreplanen*. Hentet fra  
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/generell-del-av-lareplanen/>
- Utdanningsdirektoratet (Udir). (2015 c, 25 august). Prinsipper for opplæringen. Hentet fra  
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/prinsipper-for-opplaringen2/>

- Utdanningsdirektoratet (Udir). (2016 a, 22 februar). Praksiskandidatordningen.  
Hentet fra <https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/finn-regelverk/etter-tema/Fag--og-yrkesopplaring/Praksiskandidatordningen/>
- Utdanningsdirektoratet (Udir). (2016 b, 7 mars). Vg1 Yrkesfag. Hentet fra  
<https://www.udir.no/utdanningslopet/videregaende-opplaring/vg1-yrkesfag/>
- Utdanningsdirektoratet (Udir). (2016 c, 7 mars). Vg2 Yrkesfag. Hentet fra  
<https://www.udir.no/utdanningslopet/videregaende-opplaring/vg2-yrkesfag/>
- Utdanningsdirektoratet (Udir). (2016 d, 16 mars). Kort om yrkesfagene. Hentet fra  
<https://www.udir.no/utdanningslopet/videregaende-opplaring/kort-om-yrkesfagene/>
- Utdanningsdirektoratet (Udir). (2016 e, 22 april). Læreplanverket for Kunnskapsløftet.  
Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/hvordan-er-lareplanene-bygd-opp/>
- Utdanningsdirektoratet (Udir). (2016 f, 27 april). *Yrkesfaglig fordypning – YFF*. Hentet fra  
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/finn-lareplan/yrkesfaglig-fordypning/>
- Utdanningsdirektoratet (Udir). (2017, 5 mai). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/fagfornyelsen/ny-generell-del-av-lareplanen/>
- Utdanningsdirektoratet (Udir). (2018 a). *Læreplan i felles programfag i Vg1 Naturbruk (NAB1-01)*. Hentet fra <https://www.udir.no/kl06/NAB1-01>
- Utdanningsdirektoratet (Udir). (2018 b). *Programområde for heste- og hovslagerfag – Læreplan i felles programfag Vg2 (HHO2-01)*. Hentet fra  
<https://www.udir.no/kl06/HHO2-01>
- Utdanningsdirektoratet (Udir). (2018 c). *Læreplan i hestefaget Vg3 (HST3-01)*.  
Hentet fra <https://www.udir.no/kl06/HST3-01>
- Utdanningsdirektoratet (Udir). (2018 d). *Læreplan i hovslagerfaget Vg3 (HOV3-01)*.  
Hentet fra <https://www.udir.no/kl06/HOV3-01>
- Utdanningsdirektoratet (Udir). (2018 e). Grunnleggende ferdigheter.  
Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/grunnleggende-ferdigheter/>
- Utdanningsdirektoratet (Udir). (2018 f). Naturbruk (NA).  
Hentet fra: <https://www.udir.no/kl06/NA>
- Utøve (2018 f). I *LEXIN-ordbøker på nett*. Hentet fra  
<http://lexin.udir.no/?search=ut%C3%B8ve&dict=nbo-maxi&ui-lang=NBO&startingfrom=&count=10&checked-languages=E&checked-languages=N>



- Vilbli. (2018 a, 09. mai). Hva er videregående opplæring? Hentet fra <https://www.vilbli.no/nb/nb/no/hva-er-videregaendeopplaring/a/023887?program>
- Vilbli. (2018 b, 09. mai). Utdanningsprogram og programområder. Hentet fra <https://www.vilbli.no/nb/nb/no/utdanningsprogram-og-programomrader/a/025112>
- Weseth, G. (2007). *Glimt fra mekaniseringen av vårt landbruk 1850-2000*. Hentet fra [http://www.umb.no/statisk/nlm/pdfversjon\\_for\\_nettpdf](http://www.umb.no/statisk/nlm/pdfversjon_for_nettpdf)

## VEDLEGG

---

- Vedlegg 1: Læreplan i felles programfag i Vg1 naturbruk (NAB1-01)
- Vedlegg 2: Programområde for heste- og hovslagerfag - Læreplan i felles programfag Vg2 (HHO2-01)
- Vedlegg 3: Læreplan i hestefaget Vg3 / opplæring i bedrift (HST3-01)
- Vedlegg 4: Læreplan i hovslagerfaget Vg3 / opplæring i bedrift (HOV3-01)
- Vedlegg 5: Yrkesfaglig fordypning for de yrkesfaglige utdanningsprogrammene (YFF)
- Vedlegg 6: Intervjuguide
- Vedlegg 7: Informasjonsskriv
- Vedlegg 8: Prosjektvurdering fra NSD Personvernombudet - Kommentar



# Læreplan i felles programfag i Vg1 naturbruk

Fastsatt som forskrift av Utdanningsdirektoratet 16. januar 2006 etter delegasjon i brev av 26. september 2005 fra utdannings- og forskningsdepartementet med hjemmel i lov av 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) § 3-4 første ledd.

Gjelder fra 01.08.2006

## Formål

Opplæringen i felles programfag for naturbruk skal vektlegge det særegne ved naturbasert produksjon, aktivitet og forvaltning. Opplæringen skal favne tradisjoner og fellesverdier som preger hverdag og samfunnsliv, og samtidig legge grunnlag for arbeid i framtidsrettede næringer. Forståelse for bærekraftig utvikling, for sammenhengen mellom biologisk produksjon, naturens tålegrenser og menneskelig aktivitet, skal være grunnleggende for opplæringen.

Opplæringen i felles programfag for naturbruk skal legge til rette for at den enkelte skal få en første innføring i arbeid innen naturbruksyrker. I dette ligger mulighet til å utvikle praktiske ferdigheter og innsikt i prosesser som inngår i naturbaserte produksjoner og aktiviteter. I tillegg til å gi en grunnleggende forståelse for arbeid og yrkesutøvelse skal opplæringen bidra til å utvikle kreativitet, tverrfaglig tenkning og personlig vekst. I forhold til livslang læring skal den enkelte opparbeide seg kompetanse som kan være anvendelig i yrke og samfunnsliv i bred forstand. Opplæringen i felles programfag skal legge til rette for at framtidige yrkesutøvere kan se muligheter, utvikle nye ideer, være innstilt på en yrkesutøvelse i endring og bidra til å legge grunnlag for utvikling av nye næringsveier basert på naturressurser.

Yrkesutøvelse innen naturbruksnæringene krever en helhetlig forståelse av bruk av natur og en integrert samhandling mellom praksis og teori. Opplæringen skal legge til rette for opplevelse og mestring av arbeidsoppgaver under varierende natur- og klimaforhold, og bidra til utvikling av samarbeidsevne og omsorg for mennesker, dyr og miljø. Grunnlaget for profesjonell yrkesutøvelse og framtidsrettet kompetanse blir lagt ved at den enkelte skal få mulighet til å arbeide med konkrete aktiviteter, der produksjonsprosess, teknikk og kvalitet henger sammen og er like viktige. Opplæringen i felles programfag skal favne et utvalg produksjoner og aktiviteter med variasjon i arbeidsoppgaver og krav til forståelse i økologisk og samfunnsmessig perspektiv.

## Struktur

Felles programfag er strukturert i to programfag. Programfagene utfyller hverandre og må ses i sammenheng.

### Oversikt over felles programfag:

Årstrinn	Felles programfag	
Vg1	Naturbasert produksjon	Naturbasert aktivitet

## Beskrivelse av programfagene

### Naturbasert produksjon

Programfaget omfatter grunnleggende arbeidsoppgaver og yrkesutførelse innen norske eller samiske naturbruksproduksjoner etter instruks og under veiledning. I dette inngår stell av planter, fisk og dyr, høsting og fangst av naturressurser og foredling, drift og tjenesteyting. Programfaget omfatter planlegging, gjennomføring og vurdering av eget arbeid. Arbeid i programfaget bygger på naturfaglig forståelse og kunnskaper om tradisjonelle og moderne driftsmetoder. Programfaget dreier seg videre om livsprosesser og ulikheter i livsformer og miljøkrav hos dyr og planter, sammenhenger i naturen, og sammenhengen mellom innsatsfaktorer, menneskelig aktivitet og endelig produkt.

Grunnleggende kunnskaper og ferdigheter innen teknikk og håndverk, og emner som tar for seg sammenhengen mellom yrkesutøvelse og natur- og arbeidsmiljø og det regelverket som berører dette, inngår i programfaget. Kvalitetssikring av prosesser og produkter inngår her.

For elever som har fiske og fangst som en av produksjonene, inngår sikkerhetsopplæring, IMO 60, som omfatter brannbekjempelse, redning, førstehjelp og omsorg for mennesker og miljø.

## Naturbasert aktivitet

Programfaget omfatter ulike perspektiver ved naturbaserte aktiviteter slik disse utøves i lokalt natur- og kulturlandskap. I dette inngår å planlegge, gjennomføre og vurdere på et grunnleggende nivå aktiviteter knyttet til bruk av natur innen tradisjonelle og nye næringer som turisme, helse og omsorg, pedagogisk tilrettelegging og utvikling av nye produkter og tjenester. Aktivitetene omfatter det å kunne orientere seg i naturen, beskrive naturtype, gjenkjenne typiske arter, beskrive landskapsutforming og klima og forholde seg til dette i utøvelsen av yrkesrelevante aktiviteter. Programfaget skal dyktiggjøre eleven til seinere å kunne utvikle næringsvirksomhet og entreprenørskap.

Programfaget omfatter bærekraftig forvaltning av naturressurser og naturområder innenfor gjeldende rammebetingelser, regelverk og krav til personlig sikkerhet. Videre omfatter også programfaget bruk og vedlikehold av utstyr knyttet til naturbaserte aktiviteter.

## Timetall

Timetallet er oppgitt i 60 minutters enheter.

Vg1

Naturbasert produksjon 337 årstimer

Naturbasert aktivitet 140 årstimer

## Grunnleggende ferdigheter

Grunnleggende ferdigheter er integrert i kompetansemålene der de bidrar til utvikling av og er en del av fagkompetansen. I naturbruk forstås grunnleggende ferdigheter slik:

*Å kunne uttrykke seg muntlig* i naturbruk innebærer å forklare hva en gjør og hvorfor, og samtale om ulike forslag og løsninger. Det innebærer også å kunne forklare og presentere prosesser og produkter for kunder, myndigheter og andre.

*Å kunne uttrykke seg skriftlig* i naturbruk innebærer å rapportere og dokumentere i henhold til krav som gjelder for ulike produksjoner. Å kunne uttrykke seg skriftlig innebærer også å delta i digital kommunikasjon og informasjonsutveksling

*Å kunne lese* i naturbruk innebærer å anvende bruksanvisninger, produktdatablader og utvalgt fagstoff. Videre innebærer det å kunne orientere seg i forhold til aktuelt regelverk og i debatter om næring og næringsinteresser i dagspresse og medier.

*Å kunne regne* i naturbruk innebærer å bruke tall og beregninger for å finne volum, areal, lengde, vekt, hastighet, tid og distanse. Regneferdigheter innebærer også å foreta enkle

målinger av fysiske og kjemiske parametre og å sette opp og tolke tabeller, diagram og enkel statistikk.

*Å kunne bruke digitale verktøy* i naturbruk innebærer formidling og presentasjon, kalkulasjon, informasjonsinnhenting og -utveksling. Videre innebærer det tegning med digitale verktøy og bruk av digitale kart og instrumenter.

## Kompetansemål

### Naturbasert produksjon

*Mål for opplæringen er at eleven skal kunne*

- utføre arbeidsoppgaver knyttet til stell av planter basert på kunnskaper om planters miljøkrav
- utføre arbeidsoppgaver knyttet til stell av dyr eller fisk basert på etiske retningslinjer og kunnskaper om organismenes miljøkrav
- utføre arbeidsoppgaver innen produksjon og høsting eller fangst
- utføre enkel bearbeiding av råstoff
- beskrive og presentere et produkt rettet mot en aktuell målgruppe
- identifisere, klassifisere og presentere et utvalg arter og materialer
- foreta enkle beregninger av råvare- og materialforbruk, og kunne beregne utbyttet i produksjonsprosessen
- velge og bruke riktig redskap, utstyr og instrumenter i tilknytning til produksjonen
- foreta enkelt ettersyn av aktuelle framkomstmidler, motorer, redskaper, utstyr og instrumenter
- følge bruksanvisning og bruke manual for utstyr som benyttes i produksjonen
- velge og bruke materialer ut fra arbeidsoppdrag og materialets egenskaper
- utføre enkelt vedlikehold på bygninger og installasjoner som benyttes i produksjonen
- planlegge og gjennomføre arbeid og aktiviteter i tråd med gjeldende yrkesmessige krav til utførelse, helse, miljø og sikkerhet og kvalitetssystemer
- bruke riktig arbeidsteknikk, verne- og sikkerhetsutstyr og velge hensiktsmessig påkledning for arbeid og aktiviteter under ulike forhold
- utøve brannvern og førstehjelp i tråd med gjeldende krav
- dokumentere gjennomført opplæring i forhold til IMO 60 (gjelder kun for elever som har fiske og fangst som en av produksjonene)

## Naturbasert aktivitet

*Mål for opplæringen er at eleven skal kunne*

- beskrive eksempler på produkt- og næringsutvikling basert på lokale naturressurser og lokal kultur og tradisjon
- planlegge, gjennomføre og vurdere en eller flere naturbaserte aktiviteter med tanke på anvendelse innen turisme, helse og omsorg, pedagogisk tilrettelegging og i nye produkter og tjenester
- presentere naturbaserte aktiviteter for en valgt målgruppe
- orientere seg i naturen ved hjelp av yrkesrelevante hjelpemidler
- velge og bruke utstyr og bekledning etter situasjon, naturforhold og klima og utføre enkelt vedlikehold på utstyret
- vurdere risiko og ivareta egen sikkerhet under utførelse av naturbaserte aktiviteter og utføre disse innenfor gjeldende rammebetingelser og regelverk
- beskrive bærekraftig utvikling og ressursforvaltning og vurdere hvordan naturbaserte produkter og tjenester kan utvikles innenfor denne rammen
- beskrive likheter og forskjeller i yrkesutøvelsen i ulike typer naturbruk
- beskrive og begrunne bruk av natur ut fra økologisk forståelse og etiske normer

## Vurdering

### Bestemmelser for sluttvurdering:

#### *Standpunktvurdering*

Programfag	Ordning
Naturbasert produksjon	Elevene skal ha en standpunktkarakter i hvert av programfagene.
Naturbasert aktivitet	

#### **Eksamen for elever**

Programfag	Ordning
Naturbasert produksjon	Elevene skal ikke opp til eksamen.
Naturbasert aktivitet	

#### **Eksamen for privatister**

Programfag	Ordning
Naturbasert produksjon	Privatistene skal opp til en skriftlig eksamen i hvert av programfagene. I tillegg skal de opp til en tverrfaglig muntlig-praktisk eksamen som omfatter programfagene. Eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.
Naturbasert aktivitet	



Det skal fremgå i merknad på kompetansebevis/vitnemål hvilke produksjoner eleven har arbeidet i.

Gjennomgått opplæring i forhold til IMO 60 skal ikke inngå i grunnlaget for standpunktkarakter, men dokumenteres med eget kursbevis.

De generelle bestemmelsene om vurdering er fastsatt i forskrift til opplæringsloven.

## **Programområde for heste- og hovslagerfag - Læreplan i felles programfag Vg2**

Fastsatt som forskrift av Utdanningsdirektoratet 15. desember 2006 etter delegasjon i brev av 26. september 2005 fra Utdannings- og forskningsdepartementet med hjemmel i lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) § 3-4 første ledd.

Gjelder fra 01.08.2007

## Formål

Hestenæringen har lange tradisjoner knyttet til menneskets bruk av hest i arbeid og konkurranse. Bruk av hest knyttet til turisme, friluftsliv, helse og omsorg og pedagogisk arbeid er økende. I dette perspektivet stiger også etterspørselen etter kompetanse for stell av hest, tilrettelegging av aktiviteter og utvikling av nye yrker og næringer. Programfagene i heste- og hovslagerfag skal gi kompetanse innenfor tradisjonelle og nye næringsområder, der stell og bruk av hest er en del av en profesjonell yrkesutøvelse.

Programfagene skal legge til rette for at eleven skal opparbeide forståelse for det særegne knyttet til hesterelaterte aktiviteter og det å ha ansvar for dyr, med de krav det stiller til etikk, sikkerhet og miljø. Programfagene skal bidra til opplevelse, undring og refleksjon og stimulere til innovasjon og næringsutvikling basert på bruk av hest. Gjennom arbeid med hest skal opplæringen inspirere eleven til økt livskvalitet og til å se nye muligheter i næringen.

Opplæringen skal legge til rette for varierte arbeidsoppgaver i hestenæringen og fremme kreativitet, tverrfaglig tenkning og personlig vekst gjennom en helhetlig tilnærming til teori og praksis. Den skal også gi eleven mulighet for å utvikle samarbeidsevne og omsorg for mennesker, dyr og miljø. Programfagene skal bidra til å utvikle kompetanse som er anvendelig i yrkes- og samfunnsliv i bred forstand, og legge grunnlaget for livslang læring. Programfagene skal kvalifisere for videre yrkesutdanning innen hestefaget eller hovslagerfaget, eller for studieforberedende utdanning i naturbruk.

## Struktur

Heste- og hovslagerfag består av tre programfag. Programfagene utfyller hverandre og må ses i sammenheng.

### Oversikt over programfagene:

Årstrinn	Programfag
Vg2	Stalldrif   Aktiviteter med hest   Hest og hestehold

## Beskrivelse av programfagene

### Stalldrif

Programfaget omfatter grunnleggende arbeidsprosesser og yrkesøvelse innen daglig drift av stall. Økonomistyring, kvalitetssikring og utvikling og etablering av hest som næring inngår i programfaget. Videre handler programfaget om utstyr, redskaper, verktøy og materialer og grunnleggende teknikk og håndverk. Programfaget dreier seg også om sammenhengen mellom yrkesutøvelse, arbeidsmiljø, naturvern, friluftsimteresser og økonomi. Videre handler programfaget om krav og normer i arbeidslivet, gjeldende regelverk og sikkerhets- og miljøtiltak knyttet til aktiviteter og arbeidsoppgaver.

### Aktiviteter med hest

Programfaget omfatter aktiviteter knyttet til omgang med og bruk av ulike typer hester innen tradisjonelle og nye bruksområder. Det handler om stell, håndtering, kjøring, ridning og andre aktiviteter. I dette inngår valg, bruk, tilpasning og vedlikehold av utstyr.

## Hest og hestehold

Programfaget omfatter hestens biologi og atferd, forebyggende helsearbeid og sykdomslære. I dette inngår hestens bein og hover. Videre dreier programfaget seg om hestens eksteriør og bevegelse, og om trening, fôring og avlsarbeid. Programfaget omhandler også profesjonelt hestehold og gjeldende regelverk.

## Timetall

Timetall er oppgitt i 60-minutters enheter.

Stalldrifft 168 årstimer

Aktiviteter med hest 141 årstimer

Hest og hestehold 168 årstimer

## Grunnleggende ferdigheter

Grunnleggende ferdigheter er integrert i kompetansemålene der de bidrar til utvikling av og er en del av fagkompetansen. I heste- og hovslagerfag forstås grunnleggende ferdigheter slik:

*Å kunne uttrykke seg muntlig* i heste- og hovslagerfag innebærer å formidle informasjon om stallarbeid og hesterelaterte aktiviteter og diskutere ulike forslag og løsninger. Det betyr å forklare, begrunne og presentere prosesser og produkter.

*Å kunne uttrykke seg skriftlig* i heste- og hovslagerfag innebærer å rapportere, dokumentere og føre treningsdagbøker. Det betyr å presentere prosesser og produkter for kunder og myndigheter.

*Å kunne lese* i heste- og hovslagerfag innebærer å bruke bruksanvisninger, HMS-datablad, fôrplaner og aktuell faglitteratur. Det betyr å orientere seg i gjeldende regelverk og i debatt om hestenæring og næringsinteresser i faglitteratur og medier.

*Å kunne regne* i heste- og hovslagerfag innebærer å bruke tall og beregninger til å sette opp budsjett, fôrmengde, behov for lagerplass, utnyttelse av areal og faste kostnader. Det betyr også å foreta enkle målinger av fysiske og kjemiske parametere, sette opp og tolke tabeller, diagrammer og enkel statistikk.

*Å kunne bruke digitale verktøy* i heste- og hovslagerfag innebærer å presentere, kalkulere, planlegge, innhente og utveksle informasjon ved hjelp av digitale verktøy. Det betyr også å bruke yrkesrelevante digitale verktøy i treningsopplegg for hest.

## Kompetansemål

### Stalldrifft

*Mål for opplæringen er at eleven skal kunne*

- planlegge, gjennomføre og dokumentere arbeidsoperasjoner i daglig drift av stall og vurdere eget arbeid
- utføre grunnleggende vedlikehold og enkle reparasjoner av utstyr, stall, luftegårder og treningsarenaer
- velge materialer, tekniske innretninger og maskiner til stalldrift og bruke dem i tråd med gjeldende regelverk
- gjennomføre arbeid knyttet til drift av stall i samsvar med gjeldende regelverk for helse, miljø og sikkerhet
- beskrive prinsippene for produksjon av vanlige fôrslag til hest og utføre utvalgte arbeidsoperasjoner innen produksjon, lagring og håndtering av fôr
- gjøre rede for ulike typer beite og forvaltningen av dem
- innarbeide rutiner for kvalitetskontroll og gjøre rede for betydningen av kvalitetssikring knyttet til drift av stall og aktiviteter med hest
- sette opp et budsjett for drift av stall og vurdere hvordan ulike driftsformer og aktiviteter påvirker inntekter og utgifter
- gjøre rede for gangen i en bedriftsetablering og forklare hensikten med og innholdet i en forretningsplan
- gi eksempler på aktuelle kundegrupper i hestenæringen og gjøre rede for profesjonell kundebehandling
- gi eksempler på hvordan hestenæring, naturvern og allmennhet kan ha ulike interesser når det gjelder forvaltning av naturområder, og drøfte hvordan de kan samordnes

## **Aktiviteter med hest**

*Mål for opplæringen er at eleven skal kunne*

- håndtere hest i ulike situasjoner
- velge riktig utstyr og tilpasse det til aktivitet og hest
- ri og kontrollere hesten i skritt, trav og galopp
- kjøre med hest og kontrollere hesten i skritt og trav
- ri i lett terreng
- mønstre hest
- forklare prinsippene for longering og longering med lange tømmer
- forklare prinsippene for temming av unghest
- bruke digitale verktøy i planlegging, gjennomføring og vurdering av aktiviteter med hest
- bruke hest i aktiviteter knyttet til kulturhistoriske tradisjoner

- planlegge og gjennomføre en hesterelatert aktivitet for en liten gruppe

## Hest og hestehold

*Mål for opplæringen er at eleven skal kunne*

- utføre daglig stell av hest og ivareta dyrevelferd basert på hestens naturlige behov, rase, alder og egenskaper
- vurdere risiko og ivareta sikkerheten for dyr og menneske i omgang med hest
- gjøre rede for hestens anatomi og fysiologi
- vurdere hovedtrekkene i hestens eksteriør og bevegelser
- utføre rengjøring av hestens hover og vurdere behovet for skoing og verking
- ta av sko
- utarbeide fôrplaner til ulike hester, manuelt og ved hjelp av digitale verktøy
- gjenkjenne normal atferd og utseende hos hest og gjøre rede for vanlige sykdommer og skader
- gjennomføre forebyggende helsearbeid i daglig arbeid med hest
- gjøre rede for ulike avlstiltak og praktisk avlsarbeid
- beskrive ulike treningsformer og forklare hvordan de påvirker hesten
- gjøre rede for hovedtrekkene i gjeldende regelverk for dyre- og hestehold
- beskrive ulike hestenæringer og organisasjoner knyttet til næringen, og hvilken betydning de har for hesteholdet

## Vurdering

### Vg2 Heste- og hovslager

Bestemmelser for sluttvurdering:

#### **Standpunktvurdering**

Programfag	Ordning
Stalldrif	Eleven skal ha en standpunktkarakter i hvert av programfagene.
Aktiviteter med hest	
Hest og hestehold	

#### **Eksamen for elever**

Programfag	Ordning
------------	---------

Stalldrif Aktiviteter med hest Hest og hestehold	Eleven skal opp til en tverrfaglig praktisk eksamen hvor de felles programfagene inngår.  Eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.
--------------------------------------------------------	----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

***Eksamen for privatister***

<b>Programfag</b>	<b>Ordning</b>
Stalldrif Aktiviteter med hest Hest og hestehold	Privatisten skal opp til en skriftlig eksamen i hvert av programfagene. I tillegg skal privatisten opp til en tverrfaglig praktisk eksamen hvor de felles programfagene inngår. Eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.

De generelle bestemmelsene om vurdering er fastsatt i forskrift til opplæringsloven.

## **Læreplan i hestefaget Vg3 / opplæring i bedrift**

Fastsett som forskrift av Utdanningsdirektoratet 8. februar 2008 etter delegasjon i brev 26. september 2005 frå Utdannings- og forskingsdepartementet med heimel i lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) § 3-4 første ledd.

Gjeld frå 01.08.2008



## Føremål

Bruk av hest i arbeid og konkurransar har lange tradisjonar. Hesten blir nytta stadig meir i tradisjonelle og nye samanhengar. Det er aukande etterspørsel etter faglærte yrkesutøvarar som kan handtere og stelle hestar, og som kan rettleie publikum og næringsdrivande. Hestefaglærte arbeider innanfor travnæringa, i ride- og køyreverksemd, i galoppnæringa, i stuttribedrifter og bedrifter som bruker hest i helserelatert verksemd, og innanfor turisme og fritidsaktivitetar.

Hestefaget skal førebu lærlingen på yrkesutøving som hestefaglært. Faget skal verke for at hestefaglærte har kunnskap om hest og ulike bruksområde for hesten, og at dei har ferdigheiter i handtering og bruk av hest. Faget skal leggje vekt på det særeigne ved å arbeide med dyr, med dei krava det set til etikk og til helse, miljø og tryggleik. Vidare skal faget fremme forståing for samspelet mellom menneske og hest. Faget skal vere med på å gi innsikt i korleis ein kan utvikle ny næringsverksemd knytt til bruk av hest.

Gjennom eit mangfald av aktivitetar skal opplæringa leggje til rette for at lærlingen kan oppleve meistring, utvikle samarbeidsevne og profesjonalitet med tanke på dyrevelferd, miljø og etikk. Opplæringa skal fremme forståing for at arbeid med dyr krev evne til å ta avgjerder og vere kreativ. Faget skal leggje grunnlag for vidare spesialisering innan hestefaget.

Fullført og bestått opplæring fører fram til fagbrev. Yrkestittel er hestefaglært.

## Struktur

Hestefaget er samansett av tre hovudområde som utfyller kvarandre, og som må sjåast i samanheng.

### Oversikt over hovudområda:

Årssteg	Hovudområde		
Vg3 / opplæring i bedrift	Stalldrif og bedriftslære	Aktivitetar med hest	Hest og hestehald

## Hovudområde

### Stalldrif og bedriftslære

Hovudområdet omfattar arbeidsprosessar og yrkesutøving innan stalldrif. Dette inkluderer dagleg drift ut frå dei behova hesten har, og ut frå krav til økonomistyring og kvalitetssikring. Vidare omfattar det arbeidsteknikkar og val og bruk av utstyr, reiskapar og verktøy, i tillegg til enkelt ettersyn og vedlikehald av desse. Hovudområdet omfattar dessutan samanhengar mellom yrkesutøving, arbeidsmiljø og økonomi. Regelverk, krav og normer i arbeidslivet, tryggleiks- og miljøtiltak og kvalitet på prosessar og produkt høyrer og med til hovudområdet.

### Aktivitetar med hest

Hovudområdet omfattar arbeidsprosessar og yrkesutøving der aktivitetar knytte til omgang med og bruk av hest står sentralt. Her inngår stell, handtering, køyring, riding og andre aktivitetar knytte til bruk av hest i yrke.

## Hest og hestehald

Hovudområdet omfattar hestens anatomi, fysiologi, åtferd og behov. Treningslære for hest, førebyggjande helsearbeid og sjukdomslære, fôring og avlslære høyrer også med. Hovudområdet omfattar i tillegg profesjonelt hestehald, dyrevelferd og etisk forsvarleg avlsarbeid.

## Grunnleggjande ferdigheiter

Grunnleggjande ferdigheiter er integrerte i kompetansemåla der dei medverkar til å utvikle fagkompetansen og er ein del av han. I hestefaget forstår ein grunnleggjande ferdigheiter slik:

*Å kunne uttrykkje seg munnleg* i hestefaget inneber å forklare og grunngi val og å presentere prosessar og produkt for kundar, styresmakter og publikum.

*Å kunne uttrykkje seg skriftleg* i hestefaget inneber å rapportere, dokumentere og presentere prosessar og produkt. Det inneber også å føre treningsdagbøker.

*Å kunne lese* i hestefaget inneber å nytte bruksrettleiingar, datablad for helse, miljø og tryggleik, fôrplanar og utvalt fagstoff. Vidare vil det seie å orientere seg i regelverk og følgje med i debattar om næringa og næringsinteresser i dagspressa og andre medium.

*Å kunne rekne* i hestefaget inneber å rekne ut volum, areal, lengd, vekt, fart, tid og distanse. Det vil også seie å rekne ut fôrmengder, behov for lagerplass og kostnader i samband med drift. Vidare vil det seie å gjere enkle målingar av fysiske og kjemiske parametrar og å setje opp og tolke tabellar, diagram og enkel statistikk.

*Å kunne bruke digitale verktøy* i hestefaget inneber å formidle og presentere produkt og tenester og å hente inn og utveksle informasjon. Vidare vil det seie å gjere kalkulasjonar og bruke økonomistyringsverktøy. Det inneber dessutan å bruke digitale verktøy i samband med planlegging og gjennomføring av treningsopplegg.

## Kompetansemål

### Etter Vg3

#### Stalldrif og bedriftslære

*Mål for opplæringa er at lærlingen skal kunne*

- planleggje, gjennomføre og vurdere dagleg tilsyn og vedlikehald av stall, innreiing, luftegardar, gjerde og treningsareal og dokumentere drift i tråd med gjeldande regelverk
- vurdere utforminga av bygningar, innreiingar og anlegg for hest med tanke på hestens velferd og kva behov og interesser brukarane har
- arbeide med hest etter gjeldande regelverk og standardar for dyrehald
- drive ettersyn og vedlikehald av utstyr og hjelpemiddel som blir nytta i stalldrif
- vurdere risiko knytt til stalldrif og handtering av hest, og utføre tiltak som sikrar helse, miljø og tryggleik for dyr og menneske
- utarbeide system for kvalitetssikring og innarbeide dette i den daglege drifta av stallen

- bruke fagspråk knytt til hestenæringa og kommunisere om hest med veterinær, hestepersonell og publikum
- ha kontakt med kundar i samband med marknadsføring og sal av dei produkta og tenestene stallen har
- gjere greie for organisering, oppgåver og utvikling i bedrifta og for eige ansvarsområde i stalldrifta
- gjere greie for samanhengar mellom innsatsfaktorar og økonomisk resultat i stalldrift
- arbeide etter regelverk og avtalar som regulerer arbeidsforhold i hestenæringa, og gjere greie for dei pliktene og rettane arbeidsgivaren og arbeidstakaren har

## Aktivitetar med hest

*Mål for opplæringa er at lærlingen skal kunne*

- planleggje, gjennomføre, vurdere og dokumentere dagleg stell av hest
- handtere hestar på ulike alderstrinn og i ulike situasjonar i samsvar med gjeldande tryggleiksføresegner og etiske retningslinjer
- førebu hest og utstyr for transport og laste opp hesten
- ri og køyre hest på ein sikker måte i trafikk og terreng
- køyre hest i skritt og trav og i overgangar mellom desse
- ri hest i alle naturlige gangartar og i overgangar mellom desse
- vurdere rase, alder, utdanning og kor eigna hesten er til ulike oppgåver
- analysere prestasjonsnivået til hesten og gjere greie for korleis prestasjonane kan utviklast
- trene hestar etter eit oppsett treningsprogram
- grunngi val av øvingar og treningsmetode ut frå kva nivå hesten ligg på, og kva alder han har
- gjere greie for ulike bruksområde innan køyring og riding og peike på moglege næringsutviklingsstrategiar
- velje utstyr og tilpasse dette til hesten og aktivitetane
- mønstre hest for utstilling og veterinær

## Hest og hestehald

*Mål for opplæringa er at lærlingen skal kunne*

- gjere greie for kva som er normal åtferd og utsjånad hos ein hest, og påvise avvik
- identifisere vanlege sjukdommar og skadar på hesten og vurdere når det er nødvendig å tilkalle veterinær
- utføre enkel sårbehandling og medisinerer av hest
- planleggje og gjennomføre føring av hestar med utgangspunkt i rase, alder og bruksområde
- vurdere korleis føring, stell, utegang og trening kan førebyggje sjukdommar og slitasjeskadar
- vurdere skoninga av hesten ut frå kva slags rørslemønster og bruksområde han har
- skifte broddar, trekkje til saum og ta av sko
- gjere greie for reproduksjonen hos hesten og utføre arbeidsoppgåver i samband med hesteavl
- vurdere ulike treningsmetodar og korleis dei påverkar hesten

## Vurdering

### Vg3 hestefaget

Føresegner for sluttvurdering:

<b>Hovedområde</b>	<b>Ordning</b>
Stalldrif og bedriftslære	Alle skal opp til fagprøva, som normalt skal gjennomførast innanfor ei tidsramme på tre yrkedagar.
Aktivitetar med hest	
Hest og hestehald	

Dei generelle føresegnene om vurdering er fastsette i forskrift til opplæringslova.

## **Læreplan i hovslagarfaget Vg3 / opplæring i bedrift**

Fastsett som forskrift av Utdanningsdirektoratet 8.februar 2008 etter delegasjon i brev 26. september 2005 frå Utdannings- og forskingsdepartementet med heimel i lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) § 3-4 første ledd.

Gjeld frå 01.08.2008

## Føremål

Ein hovslagar skal sko og skjere hóvar på alle typar hestar. Med aukande bruk av hest i tradisjonelle og nye næringar aukar også etterspurnaden etter profesjonelle fagfolk som kan sikre velferda og tryggleiken for både hest og menneske.

Hovslagarfaget skal førebu lærlingen på ein yrkeskarriere som hovslagar. Faget skal medverke til å utvikle kompetanse på bein og hóvar på hesten og ferdigheiter knytte til skoning. Vidare skal faget fremme kompetanse om førebygging og behandling av sjukdom og skadar og leggje vekt på det særeigne ved å arbeide med dyr, med dei krava det set til etikk og helse, miljø og tryggleik. Faget skal gi innblikk i historia og utviklinga til hovslagarfaget og samtidig førebu framtidige yrkesutøvarar på at yrket vil vere i endring.

Opplæringa i hovslagarfaget skal byggje på ei heilskapleg forståing der teori og praksis heng saman. Opplæringa skal synleggjere dei særlege utfordringane yrkesutøvarar vil møte i arbeid med levande dyr. Vidare skal opplæringa leggje til rette for at lærlingen kan oppleve meistring av arbeidsoppgåver, og leggje vekt på dyrevelferd og etikk. Opplæringa skal også medverke til refleksjon over utført arbeid og til utvikling av god yrkesutøving og evne til å sjå nye næringsutviklingsstrategiar innan hovslagarfaget.

Fullført og bestått opplæring fører fram til fagbrev. Yrkestittel er hovslagar.

## Struktur

Hovslagarfaget er samansett av tre hovudområde. Hovudområda utfyller kvarandre og må sjåast i samanheng.

### Oversikt over hovudområda:

Årssteg	Hovudområde		
Vg3 / opplæring i bedrift	Hovpleie	Helse og sjukdom	Verktøy og materiale

## Hovudområde

### Hovpleie

Hovudområdet dreiar seg om arbeidsoppgåvene og yrkesutøvinga til hovslagaren. I dette inngår hesteforståing og hestehandtering, verking og skoning, balansering og korrigering. Kommunikasjon med anna hestepersonell, krav og normer i arbeidslivet, dyrevelferd, etikk og regelverk er ein del av hovudområdet.

### Helse og sjukdom

Hovudområdet omfattar hestens anatomi med vekt på bein og beinstilling, og vanlege hovsjukdommar og skadar. Helse, miljø og tryggleik og gjeldande kvalitetskrav i samband med hestehald står sentralt i dette hovudområdet.

### Verktøy og materiale

Hovudområdet omfattar val av materiale til bruk i hestesko, verktøy, smi- og sveiseteknikkar og dagleg og periodevis vedlikehald av verktøy.

## Grunnleggjande ferdigheiter

Grunnleggjande ferdigheiter er integrerte i kompetansemåla der dei medverkar til å utvikle fagkompetansen og er ein del av han. I hovslagarfaget forstår ein grunnleggjande ferdigheiter slik:

*Å kunne uttrykkje seg munnleg* i hovslagarfaget inneber å forklare og grunngi val og diskutere forslag og løysingar. Det vil seie å forklare og presentere prosessar og produkt for kundar, styresmakter og andre. Det inneber også å formidle informasjon i samband med skoning av hest for ein kunde.

*Å kunne uttrykkje seg skriftleg* i hovslagarfaget inneber å rapportere, dokumentere og presentere prosessar og produkt. Det vil også seie å føre oversikt over utført og planlagt arbeid.

*Å kunne lese* i hovslagarfaget inneber å nytte bruksrettleiingar, datablad for helse, miljø og tryggleik og fagstoff. Vidare vil det seie å orientere seg i gjeldande regelverk og følgje med i debattar om næringa og næringsinteresser i dagspressa og andre medium.

*Å kunne rekne* i hovslagarfaget inneber å rekne ut volum, areal, lengd, vekt, fart, tid og distanse og å setje opp enkle inntekts- og utgiftskalkylar. Dessutan vil det seie å gjere enkle målingar av fysiske og kjemiske parametrar, setje opp og tolke tabellar, diagram og enkel statistikk.

*Å kunne bruke digitale verktøy* i hovslagarfaget inneber å presentere og leggje til rette informasjon og fagstoff og å gjere kalkulasjonar.

## Kompetansemål

### Etter Vg3

### Hovpleie

*Mål for opplæringa er at lærlingen skal kunne*

- planleggje, gjennomføre, vurdere og dokumentere hovslagararbeid
- handtere hest på ein etisk forsvarleg måte og arbeide i tråd med gjeldande regelverk for dyrevelferd
- gjere greie for samanhengar mellom innsatsfaktorar og økonomisk resultat i hovslagararbeid
- arbeide etter regelverk og avtalar som regulerer arbeidsforhold i hovslagarbransjen, og gjere greie for dei pliktene og rettane arbeidsgivaren og arbeidstakaren har
- utføre arbeidsoppgåver i hovslagarfaget på ein ergonomisk riktig måte
- kommunisere og samarbeide med anna hestepersonell
- vurdere risiko og bruke verneutstyr
- verke for berrfot og beslag
- velje eigna materiale og dimensjon på hestesko etter korleis hesten blir brukt, og kva behov han har
- ta mål av ein hów og lage sko til han
- tilverke og bruke parallellsko, eggbarsko, ringsko og kilesko og utføre holslåing, plassere broddhol etter behov, lage reisttå og tverrtå, kappe og trailer på skoen
- tilpasse hestesko varmt og kaldt

- påverke overrullinga til hóven og balansere og korrigere etter kva behov hesten har, og etter bruksområde og alder
- saume på skoen og pusse av hóven på ein fagmessig måte
- sko med solar
- vurdere og korrigere beinstilling på føll og unghestar

## Helse og sjukdom

*Mål for opplæringa er at lærlingen skal kunne*

- gjere greie for anatomi og eksteriør til hesten
- gjere greie for korleis hóven er bygd opp med knoklar, sener, hornlag og blautdelar
- skildre rørslemønsteret til hesten i alle gangartar
- kjenne igjen og skildre normal og avvikande beinstilling, aksebrot og vanlege misdanningar
- førebyggje og behandle slitasje og skadar på beina og hóvane til hesten
- gjere greie for og identifisere vanlege betennelsestilstandar og infeksjonar
- behandle vanlege skadar og sjukdomstilstandar og vurdere når tilstanden krev behandling av veterinær
- kommunisere med veterinær og samarbeide om førebygging og behandling
- leggje hovbandasjar og sko med sjukebeslag
- gjennomføre førebyggjande helsetiltak og forklare sjukdomstrekk og rettleie hesteeigarar om førebygging og behandling av sjukdom og skadar
- vurdere risiko for dyr og menneske i omgang med hest, og arbeide i tråd med gjeldande regelverk for helse, miljø og tryggleik
- utføre teknikkar for reparasjon og oppbygging av hóvar

## Verktøy og materiale

*Mål for opplæringa er at lærlingen skal kunne*

- utføre herding
- velje materiale til verktøy og hestesko
- utføre dagleg og periodisk vedlikehald av verktøy
- velje verktøy og tilpasse verktøyet til arbeidsoppgåve og brukar
- utføre elektrisk sveising og essesveising
- utføre stuking, strekking, stempling av høl og tilverking med oppslagar

## Vurdering

### Vg3 hovslagarfaget

Føresegner for sluttvurdering:

Hovudområde	Ordning
Hovpleie	Alle skal opp til fagprøva, som normalt skal gjennomførast innanfor ei tidsramme på to vyrkedagar.
Helse og sjukdom	
Verktøy og materiale	

Dei generelle føresegnene om vurdering er fastsette i forskrift til opplæringslova.



## Yrkesfaglig fordypning for de yrkesfaglige utdanningsprogrammene (YFF)

Fastsatt som forskrift av Utdanningsdirektoratet 21. april 2016 etter delegasjon i brev av 13. september 2013 fra Kunnskapsdepartementet med hjemmel i lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den videregående opplæringen (opplæringslova) § 3-4 første ledd.

Gjelder fra 1. august 2016 og er en del av Læreplanverket for Kunnskapsløftet. Fra 1. august 2016 oppheves forskriften som regulerer prosjekt til fordypning for videregående trinn 1 og 2 yrkesfaglige utdanningsprogram, fastsatt 1. august 2007.

### 1. Formålet med yrkesfaglig fordypning

Yrkesfaglig fordypning skal gjøre det mulig å veksle mellom læringsarenaer og gi elevene mulighet til å oppleve realistiske arbeidssituasjoner i læringsarbeidet.

Yrkesfaglig fordypning skal gi elevene et godt grunnlag for å velge lærefag og en mulighet for å knytte kontakt med potensielle lærebedrifter. Yrkesfaglig fordypning skal gi elevene en opplæring som er relevant for deres fremtidige yrkesutøvelse.

Yrkesfaglig fordypning skal bidra til å introdusere elevene for arbeidslivet, og gi regionalt og lokalt arbeidsliv mulighet til å definere innholdet i opplæringen i tråd med lokale kompetansebehov basert på læreplaner for aktuelle fag.

Yrkesfaglig fordypning skal gi elevene mulighet til å prøve ut ett eller flere aktuelle lærefag. De skal få erfaring med innhold, oppgaver og arbeidsmåter som karakteriserer yrkene utdanningsprogrammet kvalifiserer dem for, og få mulighet til å fordype seg i kompetansemål fra læreplanene på Vg3-nivå.

Yrkesfaglig fordypning skal gi elevene mulighet til å ta fellesfag i fremmedspråk eller programfag fra studieforberedende utdanningsprogrammer og fellesfag fra Vg3 påbygging til generell studiekompetanse.

### 2. Omfang

#### 2.1 Omfang på Vg1

Timerammen for yrkesfaglig fordypning er 168 årstimer. Timetallet er oppgitt i 60-minutters enheter. Elever med opplæring i samisk som første- eller andrespråk og elever med opplæring i finsk som andrespråk skal ha en timeramme på 140 timer. Elever med opplæring i norsk for hørselshemmede og norsk tegnspråk skal ha en timeramme på 112 timer.

---

<b>Postadresse:</b> Postboks 9359 Grønland, 0135 OSLO	<b>Telefon:</b> +47 23 30 12 00	<b>E-post:</b> post@utdanningsdirektoratet.no	<b>Bankgiro:</b> 7694 05 10879
<b>Besøksadresser:</b> Schweigaards gate 15 B, Oslo Britveien 4, Molde Parkgata 36, Hamar	<b>Telefaks:</b> +47 23 30 12 99	<b>Internett:</b> www.utdanningsdirektoratet.no <b>Org.nr.:</b> NO 970 018 131	<b>IBAN:</b> NO8876940510879 <b>BIC/SWIFT</b> DNBANOKK

## 2.2 Omfang på Vg2

Timerammen for yrkesfaglig fordypning er 253 årstimer. Timetallet er oppgitt i 60-minutters enheter. Elever med opplæring i samisk som første- eller andrespråk og elever med opplæring i finsk som andrespråk skal ha en timeramme på 225 timer. Elever med opplæring i norsk for hørselshemmede og norsk tegnspråk skal ha en timeramme på 197 timer.

## 3. Valg av innhold i yrkesfaglig fordypning

### **Opplæring i kompetansemål fra Vg3-læreplanene i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene.**

Yrkesfaglig fordypning skal normalt brukes til opplæring i kompetansemål hentet fra læreplaner for opplæring i bedrift og Vg3 i skole. Det skal utarbeides lokale læreplaner basert på de nasjonale kompetansemålene. Det skal framgå av den lokale læreplanen hvilke nasjonale kompetansemål som ligger til grunn for opplæringen. Skoleeier har ansvaret for at det blir utarbeidet lokale læreplaner i yrkesfaglige fordypning, og at opplæringen blir gjennomført i samsvar med disse læreplanene. Fylkeskommunen har ansvar for at elevene blir vurdert i forhold til kompetansemålene i de lokale læreplanene. Fylkeskommunen må legge til rette for at elevene får et reelt valg mellom flere lokale læreplaner i yrkesfaglige fordypning.

### 3.1 Fellesbestemmelser for yrkesfaglig fordypning på Vg1 og vg2

På Vg1 og Vg2 skal yrkesfaglig fordypning brukes til:

3.1.1 Opplæring i kompetansemål fra læreplanene for opplæring i bedrift og Vg3 i skole fra eget utdanningsprogram

eller

3.1.2. Opplæring i kompetansemål fra læreplaner for opplæring i bedrift og Vg3 i skole fra andre utdanningsprogram

Dersom yrkesfaglig fordypning brukes til opplæring i bedrift, skal skolen ta initiativ til å samarbeide med opplæringsansvarlig i bedriften om å utarbeide lokale læreplaner.

Unntak på Vg2:

Dette gjelder ikke for elever som følger utdanningsprogrammene for bygg- og anleggsteknikk og design og håndverk. For disse utdanningsprogrammene skal yrkesfaglig fordypning på Vg2 bare brukes til opplæring i kompetansemål fra læreplanene fra eget utdanningsprogram.

eller

### 3.1.3. Opplæring i fellesfag fra Vg3 påbygging til generell studiekompetanse, fellesfag i fremmedspråk eller programfag fra de studieforberevende utdanningsprogrammene

Når timene til yrkesfaglig fordypning brukes til fellesfag fra Vg3 påbygging til generell studiekompetanse, fellesfag i fremmedspråk eller programfag fra de studieforberevende utdanningsprogrammene, gjelder kompetansemål og timetall for disse fagene slik de er fastsatt i Læreplanverket for Kunnskapsløftet. Når timetallet i programfaget er lavere enn timene som er satt av til yrkesfaglig fordypning, må resten av timene brukes til yrkesfaglig fordypning etter punkt 3.1.

## 4. Vurdering

De generelle bestemmelsene om vurdering er fastsatt i forskrift til opplæringsloven kapittel 3.

Det er skolen som har ansvaret for både underveisvurdering og for å sette standpunktkarakter som er sluttvurdering for yrkesfaglig fordypning.

Dersom yrkesfaglig fordypning brukes til opplæring i bedrift, skal fylkeskommunen legge til rette for at skolen samarbeider med opplæringsansvarlig i bedrift om vurdering.

### 4.1 Bestemmelser for sluttvurdering:

#### Standpunktkarakter

Årstrinn	Ordning
Vg1 og Vg2	<p>Elevene skal ha en standpunktkarakter for den delen av yrkesfaglig fordypning som følger lokal læreplan.</p> <p>Eleven skal følge vurderingsordningen for nasjonale læreplaner når de er valgt som hele eller deler av yrkesfaglig fordypning.</p>

#### Eksamen for elever

Årstrinn	Ordning
Vg1 og Vg2	<p>For den delen av yrkesfaglig fordypning som følger lokal læreplan, skal eleven ikke ha eksamen.</p> <p>Eleven skal følge vurderingsordningen for nasjonale læreplaner når de er valgt som hele eller deler av yrkesfaglig fordypning.</p> <p>Elever som etter §3-33 i forskrift til opplæringsloven har rett til særskilt eksamen i den delen av yrkesfaglig fordypning som følger lokal læreplan, skal opp til en praktisk eksamen. Eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.</p>

**Eksamen for privatister**

Årstrinn	Ordning
Vg1	<p>For å dekke timetallet i faget kan privatister enten</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Dokumentere 210 timer praksis i et relevant lærefag i Vg3</li> </ul> <p>For privatister med samisk som første- eller andrespråk og privatister med opplæring i finsk som andrespråk, er kravet til praksis etter denne modellen 185 timer.</p> <p>For privatister med norsk for hørselshemmede og norsk tegnspråk er kravet til praksis etter denne modellen 140 timer.</p> <p>eller</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• ta eksamen i et antall relevante fag med nasjonale læreplaner, som samsvarer med totalt 168 årstimer i Vg1</li> </ul> <p>For privatister med samisk som første- eller andrespråk og privatister med opplæring i finsk som andrespråk skal årstimetallet for eksamen etter nasjonale læreplaner være 140.</p> <p>For privatister med norsk for hørselshemmede og norsk tegnspråk skal årstimetallet for eksamen etter nasjonale læreplaner være 112.</p>
Vg2	<p>For å dekke timetallet i faget kan privatister enten</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• dokumentere 316 timer praksis i et relevant lærefag i Vg3</li> </ul> <p>For privatister med samisk som første- eller andrespråk og privatister med opplæring i finsk som andrespråk er kravet til praksis etter denne modellen 281 timer.</p> <p>For privatister med norsk for hørselshemmede og norsk tegnspråk er kravet til praksis etter denne modellen 246 timer.</p> <p>eller</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• ta eksamen i et antall relevante fag med nasjonale læreplaner som samsvarer med totalt 253 årstimer</li> </ul> <p>For privatister med samisk som første- eller andrespråk og privatister med opplæring i finsk som andrespråk skal årstimetallet for eksamen etter nasjonale læreplaner være 225.</p> <p>For privatister med norsk for hørselshemmede og norsk tegnspråk skal årstimetallet for eksamen etter nasjonale læreplaner være 197.</p>

# INTERVJUGUIDE

<b>Yrkesfaglærerens forståelse av sentrale aspekt ved kompetansebegrepet i heste- og hovslagerfag</b>	
<i>- Hvordan kan yrkesfaglæreren forstå sentrale aspekt ved kompetansebegrepet i heste- og hovslagerfag?</i>	
<i>Introduksjon:</i>	Med dette intervjuet ønsker jeg å få fram en beskrivelse av arbeidsoppgavene du som yrkesutøver står ovenfor, hvordan du håndterer disse og hva som trengs av deg for å kunne gjøre denne jobben. Dette vil kunne gi meg en forståelse av hvilken kompetanse du som yrkesutøver trenger for å mestre ditt yrke, og en mulighet til å yrkesrette egen undervisning i større grad.
<i>Personvern:</i>	Dine opplysninger vil håndteres etter NMBU sine retningslinjer for behandling av forskningsdata. Studien er meldt til personvernombudet for forskning, Norsk senter for forskningsdata AS (NSD).
<i>Opptak:</i>	Intervjuet vil bli tatt opp med en lydopptaksapplikasjon på min private mobiltelefon.
<i>Tid:</i>	Intervjuet vil ta omlag en time.
<b>Intervjuspørsmål</b>	
Beskriv en typisk arbeidsdag og arbeidsoppgavene du møter	
Hva kreves det av deg for å mestre dette? <ul style="list-style-type: none"><li>- Personlig</li><li>- Faglig</li></ul>	
Hender det at du møter arbeidsoppgaver du synes er utfordrende? <ul style="list-style-type: none"><li>- Hvordan du håndterer disse?</li></ul>	
Er det arbeidsoppgaver du synes er mindre krevende?	
Hvis du trenger å undersøke noe eller lære mer innenfor et tema, hvordan gjøre du det?	
Dersom du har ansatt lærlinger, kan du si noe om hva du vektlegger i opplæringen?	
Kan du beskrive hvordan du opplevde ditt møte med yrket? <ul style="list-style-type: none"><li>- Hvilke arbeidsoppgaver fikk du til?</li><li>- Hvilke var vanskelige?</li><li>- Var det noe du skulle ønske du hadde lært mer om i forkant?</li></ul>	
Det du har tilegnet deg gjennom arbeidet med hest, har det vært til nytte i andre sammenhenger i ditt liv? <ul style="list-style-type: none"><li>- Beskriv hvordan</li></ul>	

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjekt

***Yrkesfaglærerens forståelse av sentrale aspekt ved kompetansebegrepet i heste- og hovslagerfag***

**Bakgrunn og formål**

Hensikten med denne masteroppgaven er å få fram sentrale aspekt ved kompetansen til yrkesutøvere i heste- og hovslagerfag, slik at jeg kan yrkesrette egen undervisning i felles programfag for Vg2 heste- og hovslagerfag i enda større grad. Faglæreplanene tar for seg de faglige kvalifikasjonene elevene skal tilegne seg i opplæringen, men de sier lite om hvilke andre kvalifikasjoner elevene skal utvikle for å kunne håndtere og mestre yrket.

Problemstillingen for masteroppgaven er: *Hvordan kan yrkesfaglæreren forstå sentrale aspekt ved kompetansebegrepet i heste- og hovslagerfag?* Oppgaven skrives som en avslutning på lektorutdanningen i naturbruk ved fakultet for realfag og teknologi (REALTEK) ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU).

Utvalget av informanter i denne studien er et resultat av et strategisk utvalg og er ikke tilfeldig.

**Hva innebærer deltakelse i studien?**

Personopplysninger i dette studiet utgjør personalia som alder, kjønn, yrkestittel, utdanning og antall års erfaring i yrket.

Spørsmålene i intervjuet omhandler informantenes beskrivelser av og erfaringer med yrkesutøvelsen. Intervjuene vil bli tatt opp med en lydopptaksapplikasjon på min private mobiltelefon slik at det kan transkriberes (skrives med ord). Mobiltelefonen og lydopptaksapplikasjonen er passordbeskyttet.

**Hva skjer med informasjonen om deg?**

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det er kun jeg som student og mine veiledere som vil ha tilgang til datamaterialet. Du vil ikke kunne gjenkjennes som informant i publikasjonen. Prosjektet avsluttes 15. mai 2018 og opptakene av intervjuene vil da slettes.

## **Frivillig deltakelse**

Det er frivillig å delta i studien og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg fra studien vil alle opplysninger om og fra deg bli slettet. Ved spørsmål ta kontakt med Cecilie Gudmundsen på telefon 48 12 55 80 eller på mail [cecilie.gudmundsen@natur.vgs.no](mailto:cecilie.gudmundsen@natur.vgs.no), eller hovedveileder for oppgaven Knut Omholt. Han kan kontaktes på telefon 67 23 15 29/97 59 22 52 eller på mail [knut.omholt@nmbu.no](mailto:knut.omholt@nmbu.no).

Studien er meldt til personvernombudet for forskning, Norsk senter for forskningsdata AS (NSD).

## **Samtykke til deltakelse i studien**

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta;

\_\_\_ Jeg samtykker til å delta i intervjuet.

\_\_\_ Jeg samtykker til at personopplysninger kan publiseres/ lagres etter prosjektslutt.

Sted/dato: \_\_\_\_\_

-----  
Signatur av deltaker



Knut Omholt

1432 ÅS

Vår dato: 28.11.2017

Vår ref: 57346 / 3 / LAR

Deres dato:

Deres ref:

## Vurdering fra NSD Personvernombudet for forskning § 31

Personvernombudet for forskning viser til meldeskjema mottatt 22.11.2017 for prosjektet:

57346	Utvikling av kompetanse i heste- og hovslagerfag.
Behandlingsansvarlig	Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig	Knut Omholt
Student	Cecilie Gudmundsen

### Vurdering

Etter gjennomgang av opplysningene i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon finner vi at prosjektet er meldepliktig og at personopplysningene som blir samlet inn i dette prosjektet er regulert av personopplysningsloven § 31. På den neste siden er vår vurdering av prosjektopplegget slik det er meldt til oss. Du kan nå gå i gang med å behandle personopplysninger.

### Vilkår for vår anbefaling

Vår anbefaling forutsetter at du gjennomfører prosjektet i tråd med:

- opplysningene gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon
- vår prosjektvurdering, se side 2
- eventuell korrespondanse med oss

Vi forutsetter at du ikke innhenter sensitive personopplysninger.

### Meld fra hvis du gjør vesentlige endringer i prosjektet

Dersom prosjektet endrer seg, kan det være nødvendig å sende inn endringsmelding. På våre nettsider finner du svar på hvilke [endringer](#) du må melde, samt endringskjema.

### Opplysninger om prosjektet blir lagt ut på våre nettsider og i Meldingsarkivet

Vi har lagt ut opplysninger om prosjektet på nettsidene våre. Alle våre institusjoner har også tilgang til egne prosjekter i [Meldingsarkivet](#).

Vi tar kontakt om status for behandling av personopplysninger ved prosjektslutt  
Ved prosjektslutt 15.05.2018 vil vi ta kontakt for å avklare status for behandlingen av  
personopplysninger.

Se våre nettsider eller ta kontakt dersom du har spørsmål. Vi ønsker lykke til med prosjektet!

Marianne Høgetveit Myhren

Lasse André Raa

Kontaktperson: Lasse André Raa tlf: 55 58 20 59 / [Lasse.Raa@nsd.no](mailto:Lasse.Raa@nsd.no)

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Cecilie Gudmundsen, [cecilie.gudmundsen@natur.vgs.no](mailto:cecilie.gudmundsen@natur.vgs.no)



### INFORMASJON OG SAMTYKKE

Utvalget informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er hovedsakelig godt utformet.

Personvernombudet legger imidlertid til grunn at personopplysninger vil anonymiseres eller slettes ved prosjektslutt, som oppgitt i meldeskjema. Dette må fremgå klart av informasjonsskrivet. Dersom personopplysninger skal oppbevares etter prosjektslutt, som antydnet i informasjonsskrivet, må det sendes endringsmelding til personvernombudet, i tillegg til at det må avklares med behandlingsansvarlig institusjon (NMBU) og eventuelt Datatilsynet.

### DATASIKKERHET

Personvernombudet legger til grunn at forsker etterfølger Norges miljø- og biovitenskapelige universitet sine interne rutiner for datasikkerhet. Dersom personopplysninger skal lagres på mobile enheter, bør opplysningene krypteres tilstrekkelig.

### DATABEHANDLER

Studentens ektemann og mor er databehandlere for prosjektet. Norges miljø- og biovitenskapelige universitet skal inngå skriftlig avtale med dem om hvordan personopplysninger skal behandles, jf. personopplysningsloven § 15. For råd om hva databehandleravtalen bør inneholde, se Datatilsynets veileder:

<https://www.datatilsynet.no/regelverk-og-skjema/veiledere/databehandleravtale>

### PERSONOPPLYSNINGER

Det oppgis at personopplysninger skal publiseres. Personvernombudet legger til grunn at det foreligger eksplisitt samtykke fra den enkelte til dette. Vi anbefaler at deltakerne gis anledning til å lese igjennom egne opplysninger og godkjenne disse før publisering.

### PROSJEKTSLUTT

Forventet prosjektslutt er 15.05.2018. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette digitale lydopptak

Vi gjør oppmerksom på at også databehandler må slette personopplysninger tilknyttet prosjektet i sine systemer.

Dette inkluderer eventuelle logger og koblinger mellom IP-/epostadresser og besvarelser.





**Norges miljø- og biovitenskapelige universitet**  
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet  
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003  
NO-1432 Ås  
Norway